

Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori

JAVNA VERZIJA

Upravljanje vođeno obavještajnim radom

Intelligence led policing

Cilj ovog dokumenta je da svim službama za sprovođenje zakona i državnim institucijama u Crnoj Gori, kao i svim drugim subjektima uključenim u suprotstavljanje teškom i organizovanom kriminalu i njegovim pojavnim oblicima, pomogne u boljem sagledavanju situacije u zemlji i prepoznavanju faktora koji bi bitnije uticali na promjenu stanja u Crnoj Gori u ovoj oblasti.

Pripremljeni analitički prikazi, procjene opasnosti, identifikovani trendovi i pretpostavljeni scenariji imaju za svrhu da koristeći model "Upravljanja vođenog obavještajnim radom" (Intelligence led policing) posluže nadležnim institucijama i drugim subjektima u utvrđivanju zajedničkih prioriteta i pripremi adekvatnih odgovora na očekivane izazove.

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
UPRAVA POLICIJE
Broj: 01/3 – 240/14-7611
Podgorica, 14.02.2014.g.

Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori

JAVNA VERZIJA

ODOBRAVA
DIREKTOR
Slavko Stojanović

*Uprava policije Crne Gore
Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br.22
81000 Podgorica
Crna Gora*

*Website: www.mup.gov.me/upravapolicije
tel/fax + 382 20 247 587
e-mail: uprava@policija.me*

*Izrađeno u okviru projekta: "Upravljanje vođeno obavještajnim radom"
Mjera 191 iz Akcionog plana Vlade Crne Gore za sprovođenje
strategije borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije*

*Tim Uprave policije za izradu strateških dokumenata
Podgorica, novembar 2013*

PREDGOVOR

Procjenu opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori izradio je Radni tim za izradu strateških dokumenata Uprave policije Crne Gore, sastavljen od strateških i operativnih policijskih analitičara, a na osnovu podataka dobijenih o stanju, dinamici i trendovima teškog i organizovanog kriminala iz policijskih izvještaja i procjena, obavještajnih informacija, analitičkih prikaza, istraživanja i drugih izvještaja koje su izradile relevantne domaće institucije ili međunarodne i regionalne policijske i druge organizacije, kao i koristeći širok spektar javno dostupnih izvora.

Cilj ovog dokumenta je da svim službama za sprovođenje zakona i državnim institucijama u Crnoj Gori, kao i svim drugim subjektima uključenim u suprotstavljanje teškom i organizovanom kriminalu i njegovim pojavnim oblicima, pomogne u boljem sagledavanju situacije u zemlji i prepoznavanju faktora koji bi bitnije uticali na promjenu stanja u Crnoj Gori u ovoj oblasti.

Pripremljeni analitički prikazi, procjene opasnosti, identifikovani trendovi i pretpostavljeni scenariji imaju za svrhu da koristeći model "Upravljanja vođenog obavještajnim radom" (Intelligence led policing) posluže nadležnim institucijama i drugim subjektima u utvrđivanju zajedničkih prioriteta i pripremi adekvatnih odgovora na očekivane izazove.

**Tim Uprave policije za
izradu strateških dokumenata**

SADRŽAJ

1. UVOD	6
1.1. Sažetak.....	6
1.2. Glavni zaključci	8
Cilj, predmet i sadržaj analize.....	10
1.3. Metodologija rada	11
2. OSVRT NA OKRUŽENJE	12
3. GLAVNE KRIMINALNE DJELATNOSTI	16
3.1. Droge.....	16
3.1.1. Heroin	17
3.1.2. Kokain	25
3.1.3. Marihuana	33
3.1.4. Sintetičke droge.....	39
3.1.5. Kriminalni poslovi sa drogom u inostranstvu	43
3.2. Ilegalne migracije i trgovina ljudima	44
3.3. Privredni kriminal	62
3.3.1. Finansijski kriminal	62
3.3.2. Krijumčarenje i prodaja akciznih roba (Cigarete, alkohol i gorivo)	63
3.3.3. Visokotehnoški kriminal	66
3.4. Druga horizontalna pitanja.....	68
3.4.1. Vatreno oružje	68
3.4.2. Motorna vozila	70
3.4.3. Prekogrančni kriminal (ostale krijumčarene robe).....	72
3.4.4. Korupcija.....	74
3.4.5. Pranje novca	76
3.4.6. Imovinski kriminal	78
3.4.7. Zelenašenje.....	79
3.5. Pojava novih prijetnji.....	81
4. OGRANIZOVANE KRIMINALNE GRUPE I NJIHOVO KRIMINALNO POSLOVANJE.....	82
5. OGRANIZOVANE KRIMINALNE GRUPE	84
(klasifikovano poglavlje sa ličnim podacima članova OKG)	
6. ZAKLJUČAK-PREDVIĐANJA, INDIKATORI I PREPORUKE	85
7. LITERATURA.....	99

SKRAĆENICE

<i>EU</i>	<i>Evropska unija</i>
<i>EUROPOL</i>	<i>Evropska agencija za sprovođenje zakona (Engl.: European law enforcement agency)</i>
<i>ESPAD</i>	<i>Istraživački projekat evropskih škola o korišćenju alkohola i droga</i>
<i>FRONTEX</i>	<i>Evropska agencija za upravljanje operativnom saradnjom na spoljnim granicama zemalja EU</i>
<i>NVO</i>	<i>Nevladina organizacija</i>
<i>OCTA</i>	<i>Procjena opasnosti od organizovanog kriminala (Engl.: Organized Crime Threat Assessment)</i>
<i>OCTN</i>	<i>Mreža za obuku u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala (Engl.: Organised Crime Training Network)</i>
<i>OK</i>	<i>Organizovani kriminal</i>
<i>OKG</i>	<i>Organizovane kriminalne grupe</i>
<i>RIEAS</i>	<i>Istraživački institut evropskih i američkih studija (Engl.: Research Institute for European and American Studies)</i>
<i>SELEC</i>	<i>Centar službi za sprovođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi (Engl.: Southeast European Law Enforcement Center)</i>
<i>SOCTA</i>	<i>Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala (Engl.: Serious and Organized Crime Threat Assessment)</i>
<i>UN SOCTA</i>	<i>Smjernice Ujedinjenih nacija za korišćenje i pripremu procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala</i>
<i>UNHCR</i>	<i>Visoki Komesarijat za izbeglice Ujedinjenih Nacija</i>
<i>UNODC</i>	<i>Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv narkotika i organizovanog kriminala</i>
<i>UKTA</i>	<i>Procjena opasnosti u Ujedinjenom Kraljevstvu (Engl.: United Kingdom Threat Assessment)</i>
<i>US</i>	<i>Sjedinjene američke države</i>

1. UVOD

1.1. Sažetak

Organizovani kriminal je uglavnom nevidljiv i veoma često blisko povezan sa legalnom ekonomijom. Slično kao u drugim djelovima Evrope, organizovani kriminal u Crnoj Gori i regionu širi svoju mrežu na različite vrste kriminala i preko granica, uključujući veliki broj različitih kriminalnih aktivnosti, te sve više predstavlja kombinaciju nisko rizične i visoko rizične aktivnosti, stvarajući tako veoma fleksibilne međunarodne odnose koji se mogu lako prilagoditi i odgovoriti na strategije u sprovođenju zakona.

Jačanje međuinstitucionalne i međunarodne saradnje preduslov je za uspješnu borbu protiv organizovanog kriminala na području Jugoistočne Evrope. Organizovani kriminal predstavlja jedan od najvećih izazova i prijetnji za Crnu Goru ali i za region Zapadnog Balkana zbog čega je neophodna čvrsta regionalna saradnja. Ovo tim prije što Balkan posljednjih godina nije samo tranzitno područje za krijumčarenu drogu i ljude, već je sve češće i krajnja destinacija kriminalaca.

Organizovani kriminal proširuje svoje područje djelovanja na različite vrste kriminala i preko granica država, iskorišćava legalne privredne djelatnosti kako bi ozakonio svoje kriminalne aktivnosti i primjenjuje visoku tehnologiju, posebno za prikrivanje i kodiranje komunikacija.

Izveštaji i analize regionalnih i međunarodnih policijskih organizacija i drugih organa za sprovođenje zakona u zemljama iz regiona, ali i dosadašnja praksa crnogorske policije ukazuju na to da se organizovani i teški kriminal teško otkriva. Prikupljanje dokaza je složeno, posebno u slučajevima transnacionalnih krivičnih djela. Prevencija i suzbijanje teškog i organizovanog kriminala, stoga, dobija veliki prioritet na političkom dnevnom redu, posebno u cilju budućeg pristupanja EU i potrebi približavanja standarda i prakse borbe protiv organizovanog kriminala konvencijama UN, konvencijama i preporukama Savjeta Evrope, direktivama i okvirnim odlukama EU, te drugim odgovorajućim međunarodnim standardima.

U opštem – globalnom smislu, teški i organizovani kriminal je jedan dinamičan koncept koji se stalno prilagođava promjenljivoj okolini. On je sve više multinacionalan, heterogeno strukturiran i veoma fleksibilan. Isto važi i za organizovani i teški kriminal u regionu i Crnoj Gori, koji uključuje veliki broj raznovrsnih kriminalnih aktivnosti, kao što su krijumčarenje narkotika i oružja, ilegalne migracije i krijumčarenje lica, privredne kriminalne aktivnosti - krijumčarenje cigareta/akciznih roba, falsifikovanje novca i platnih kartica, ubistva, razbojništva i krađe vozila.

Ovaj izvještaj – analiza treba da posluži kao osnova za generalno razumijevanje fenomena teškog i organizovanog u Crnoj Gori i da identifikuje glavne probleme u ovoj oblasti. Ova procjena opasnosti izrađena je u dvije verzije, javnoj i klasifikovanoj verziji.

Javna verzija procjene opasnosti namjenjena je svim ministarstvima i državnim organima, institucijama i raznim organizacijama, privrednoj i društvenoj zajednici ali i samim građanima, svima koji mogu i trebaju da daju svoj doprinos ovoj borbi kroz preventivno djelovanje kako bi se stvorili uslovi i atmosfera koja ne pogoduje vođenju kriminalnih poslova. Samo zajedničkim djelovanjem svih zainteresovanih strana se mogu smanjiti mogućnosti i manevarski prostor organizovanom kriminalu da u tajnosti koristi naše slabosti za sticanje profita, čime se značajno može smanjiti i šteta koja se nanosi državi i građanima, odnosno privredi i društvu u cjelini.

Javna verzija „Procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala“ posebno je namjenjena donosiocima odluka na najvišem strateškom (ministarskom) nivou u Crnoj Gori, u oblasti unutrašnjih poslova, bezbjednosti, pravde i finansija, da im pomogne u određivanju prioriteta i obezbjeđenje dodatnih resursa za razvoj i implementaciju „Višegodišnjih strateških planova“¹ suzbijanja teškog i organizovanog kriminala na nacionalnom nivou.

Na operativnom nivou djelovanja, Procjena opasnosti se izrađuje u klasifikovanoj verziji, koja pored javnog dijela sadrži i poglavlje sa opisima i šemama organizovanih kriminalnih grupa sa ličnim podacima o njihovim članovima. Klasifikovana verzija namjenjena je policiji, tužilaštvu i drugim organima i agencijama za sprovođenje zakona u Crnoj Gori, da im posluži kao osnova za donošenje zajedničkih odluka o preduzimanju konkretnih preventivnih, obavještajnih ili operativno-istražnih akcija usmjerenih u pravcu otklanjanja prioriternih problema kroz realizaciju godišnjih Operativnih akcionih planova².

Prevenција i suzbijanje teškog i organizovanog kriminala, pored bezbjednosnog, ima u Crnoj Gori i veliki prioritet na političkom dnevnom redu, posebno u procesu otvaranja i zatvaranja pregovaračkih poglavlja 23 i 24, u postupku pristupanja EU.

Potrebno je naglasiti da je policijska organizacija Crne Gore prihvatila ILP³ model upravljanja vođenog obavještajnim radom, čiji su glavni proizvodi obavještajne analize pretočene u odgovarajuće planove aktivnosti na strateškom i operativnom nivou, u cilju približavanja i usvajanja standarda i prakse borbe protiv organizovanog kriminala po konvencijama UN, konvencijama i preporukama Savjeta Evrope, direktivama i okvirnim odlukama EU, te drugim odgovorajućim međunarodnim standardima.

Kako bi se osiguralo da se obavještajni izvještaji transformišu u operativne planove i konkretne aktivnosti na terenu, posebno u oblasti prevencije, obavještajnih poslova i operativno-istražnih radnji, neophodno je do kraja razviti ILP koncept „Upravljanje vođeno obavještajnim radom“ u usmjeravanju resursa na rješavanje prioriternih problema, i to ne samo u okviru pojedinačnih organa za sprovođenje zakona, već i na međuagencijskom - nacionalnom nivou.

Razvoj Nacionalnog obavještajnog modela utvrđivanja prioriteta, upravljanja i dodjele zadataka u oblasti suprostavljanja teškom i organizovanom kriminalu na bazi SOCTA⁴ analize, jedna je od mjera koja će se realizovati tokom 2014-2015 godine u skladu sa Akcionim planom za poglavlje 24, a za koju je obezbijeđen kontinuitet podrške EU kroz ekspertsku pomoć u okviru projekta IPA2012.

¹ MASP – Multi-Annual Strategic Plan (EU policy cycle 2013-2017)

² OAPs – annual Operational Action Plans (EU policy cycle 2013-2017)

³ ILP – Intelligence Led Policing

⁴ SOCTA - Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala
(Engl.: *Serious and Organized Crime Threat Assessment*)

1.2. Glavni zaključci

Droge

Krijumčarenje i trgovina opojnim drogama je glavna aktivnost organizovanog kriminala u Crnoj Gori. Najčešće vrste droga koje su predmet kriminalnog poslovanja organizovanih grupa su heroin, kokain, marihuana (kanabis). U odnosu na procijenjenu količine droge koja se krijumčari od strane OKG sa područja Crne Gore, može se zaključiti da Crna Gora u manjoj mjeri predstavlja krajnu destinaciju, a uglavnom je tranzitna zona, dok u nekim slučajevima ima samo ulogu logističke baze za organizaciju i realizaciju aktivnosti u inostranstvu.

U odnosu na područje djelovanja, gruba podjela kriminalnih aktivnosti organizovanih grupa iz Crne Gore može se izvršiti na dva glavna oblika:

- **Krijumčarenje preko teritorije Crne Gore i lokalna distribucija droge** gdje su i realizacija i organizacija vezane za teritoriju Crne Gore.
- **Transkontinentalno i krijumčarenje Balkanskom rutom i distribucija u evropskim zemljama** gdje se realizacija kriminalnih aktivnosti sprovodi relativno daleko, ali se organizacija, ili barem jedan njen dio vrši sa teritorije Crne Gore.

Heroin

Lokalne organizovane kriminalne grupe u Crnoj Gori najvjerovatnije će u narednom periodu biti zaobiđene i/ili isključene iz kopnene heroinske rute od strane albanskog organizovanog kriminala, ukoliko sa njim dodatno ne učvrste "savezništvo" i ponude povoljnije uslove za transport heroina preko Crne Gore, u odnosu na konkurenciju iz okruženja.

Poslednje zaplene heroina u Crnoj Gori po kvalitetu i količini ukazuju da su uglavnom bile namjenjene uličnoj prodaji, a ne daljem krijumčarenju ka zemljama EU. To potvrđuju i manje zaplene heroina u okolnim zemljama, čiji transport je išao preko Crne Gore, što navodi na zaključak da se ovaj kanal sve manje koristi.

Kokain

Najveću štetu Crna Gora trpi zbog kriminalne aktivnosti krijumčarenja kokaina kojim se širom svijeta bavi nekoliko desetina kriminalaca porijeklom iz Crne Gore, od kojih jedan broj čak nijesu ni crnogorski državljani. Sa jedne strane oni narušavaju njen međunarodni ugled, a sa druge strane velike količine ilegalno stečenog novca u inostranstvu investiraju u legalne tokove u Crnoj Gori, čime organizovane kriminalne grupe povećavaju svoju finansijsku moć i uticaj.

Zbog raširene mreže kontakata po ključnim tačkama, gdje su kriminalci porijeklom iz Crne Gore angažovani za organizaciju dijela krijumčarenja i distribucije kokaina, posledice propalog posla, greške ili prevare koja se desila u inostranstvu, mogu imati za posledicu nasilje prema članovima grupa ili bliskim saradnicima na teritoriji Crne Gore.

Marihuana

Blizina Albanije kao zemlje proizvođača, najviše negativno utiče na to da je na lokalnom tržištu u Crnoj Gori marihuana prisutna u dovoljnoj količini, po niskoj cijeni i lako dostupna mlađoj populaciji, najrizičnijoj kategoriji za ovu vrstu droge.

Zbog relativno lake dostupnosti "skanka" u susjednoj Albaniji i mogućnosti za brzo sticanje profita na relativno kratkoj relaciji, krijumčarenje ove vrste droge kroz Crnu Goru je postalo kriminalna aktivnost u koju se najviše uključuju novi, najčešće privremeno udruženi pojedinci.

Ilegalna migracija i trgovina ljudima

Ilegalne migracije u Crnoj Gori imaju i dalje uglavnom karakter tranzita preko teritorije Crne Gore iz pravca Albanije i Kosova u pravcu Hrvatske, BiH i Srbije. U prethodnom periodu uglavnom se radilo o ekonomskim migrantima iz Pakistana, Alžira, Maroka, Avganistana, Sirije, Tunisa, ili migrantima kurdskog porijekla, koji iz svojih zemalja, pogođeni siromaštvom i drugim ekonomskim problemima, kreću ka Zapadnoj Evropi u potrazi za mjestom boljeg života za sebe i svoju porodicu. U ovoj oblasti za sada nema registrovanih OKG u Crnoj Gori, već se radi o privremeno udruženim pojedincima, koji u navedenim aktivnosti ne stiču značajne profite u poređenju sa ostalim kriminalnim aktivnostima. Najveći problem i eventualno najveću štetu u ovoj oblasti Crna Gora osjetiće u narednim godinama, zbog zloupotrebe sistema azila i „lažnih azilanata“, ukoliko bude morala da prihvati nazad sva ona lica koji su nekada zatražila azil u Crnoj Gori, a čiji boravak bude evidentiran u nekoj od zemalja EU.

U oblasti trgovine ljudima nijesu registrovani trendovi koji bi mogli ukazivati na postojanje ozbiljnog problema, kao ni OKG koje se bave ovom kriminalnom aktivnošću. Međutim prostitucija i industrija zabave koja uključuje seksualnu eksploataciju naročito u primorskim gradovima tokom turističke sezone predstavlja potencijalni rizik i plodno tle za pojavu krivičnih djela trgovine ljudima. Druga rizična populacija u Crnoj Gori za oblast trgovine ljudima, na koju treba prioritetno obratiti posebnu pažnju su maloljetni Romi.

Privredni kriminal

Među ostalim oblicima kriminalnog djelovanja koji su najzastupljeniji i čiji trendovi mogu u manjoj ili većoj mjeri uticati na promjene načina i vrste kriminalnih aktivnosti u Crnoj Gori, izdvajaju se finansijski kriminal, posebno u oblasti prevara i falsifikovanja, kao i visokotehnološki kriminal.

Krijumčarenje i prodaja akciznih roba

Neusaglašenost fiskalnih politika na regionalnom nivou može biti jedan od uzroka ilegalne trgovine cigaretama, jer dovodi do velike razlike u cijenama duvanskih proizvoda u susjednim državama. Najveći uticaj na promjenu pravca krijumčarenje cigareta preko Crne Gore moglo bi da ima dodatno povećanje akciza na cigarete najprije u Hrvatskoj, a narednih godina i u Srbiji na skoro trostruki sadašnji nivo u skladu sa direktivama EU iz ove oblasti. U ove aktivnosti, u najvećem dijelu, nijesu uključeni pripadnici OKG koje djeluju u Crnoj Gori, već se ista odvija od strane privremeno udruženih pojedinaca koji stiču značajna novčana sredstva na osnovu činjenice da ne plaćaju porez, akcize i carinu prilikom uvoza navedenih roba.

Visokotehnološki kriminal

U proteklim godinama u svijetu zabilježen je nagli razvoj korišćenja različitih oblika informacionih tehnologija, tako da i Crna Gora bilježi konstantan rast u navedenoj oblasti. Sve veći broj internet korisnika, novi elektronski servisi i usluge, naročito elektronsko plaćanje preko interneta u Crnoj Gori, predstavljaju posebno rizično okruženje za navedena krivična djela. U ovoj oblasti nema registrovanih OKG u Crnoj Gori, već se radi o pojedincima ili manjim grupama lica koji koriste svoje znanje iz oblasti informacionih tehnologija prvenstveno za prevare sa kreditnim karticama ili krađu identiteta.

Druga horizontalna pitanja

Među ostalim oblicima kriminalnog djelovanja koji su najzastupljeniji u Crnoj Gori, a čiji trendovi mogu u manjoj ili većoj mjeri uticati na promjene načina i vrste kriminalnih aktivnosti, izdvajaju se krijumčarenje falsifikovane robe, pranje novca, korupcija, kao i pojedina imovinska krivična djela, a u poslednje vrijeme sve više i zelenašenje.

U narednom periodu, u Crnoj Gori moglo bi se očekivati formiranje ogranaka međunarodnih kriminalnih grupa, tzv. motorciklističkih bandi, koje svoje kriminalne aktivnosti već sprovode na teritoriji više evropskih i zemalja regiona.

Cilj, predmet i sadržaj analize

Cilj Analize, Procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u u Crnoj Gori je da se prikaže ažuriran izvještaj o stanju teškog i organizovanog kriminala i predviđanje njegovog daljeg razvoja. Takođe, Analizom se želi pomoći donošenju boljih odluka u borbi protiv teškog i organizovanog kriminala i efikasnijoj realizaciji mjera predviđenih Akcionim planom za borbu protiv organizovanog kriminala u zemlji, kao i podizanju svijesti i animiranju većeg učešća javnosti u strategijama borbe protiv teškog i organizovanog kriminala.

Ovaj dokument je urađen po standardima EU i UN SOCTA i daje najnoviji pregled i analizu obima, prirode, stanja i karakteristika teškog i organizovanog kriminala u našoj zemlji, sa osvrtom na globalnu prirodu problema i uticaje iz regiona Jugoistočne evrope.

Prvo poglavlje sadrži najvažnije nalaze i preporuke u formi rezimea i uvoda u dokument. Takođe, u ovom dijelu dokumenta dat je pregled okvira u kojem je analiza izrađena, njen cilj, predmet i sadržaj i prikazana je metodologija rada.

U drugom poglavlju dat je osvrt na okruženje u kome situacija više ili manje utiče na stanje u Crnoj Gori, sa posebnim naglaskom na područje Zapadnog Balkana.

U trećem poglavlju nastoji se dati opis i predviđanja u glavnim kriminalnim djelatnostima za koje je procijenjeno da predstavljaju najveću opasnost.

Četvrto poglavlje sadrži opšti uvod u profil organizovanih kriminalnih grupa.

Peto poglavlje (klasifikovano) sadrži pojedinačne opise aktivnih organizovanih kriminalnih grupa sa ličnim podacima o njihovim članovima.

Šesto poglavlje sadrži zaključke i određene preporuke, koje mogu biti veoma značajne prilikom razmatranja strategija i pripreme strateških i operativnih planova konkretnih koraka na rješavanju prioriternih problema u oblasti teškog i organizovanog kriminala.

1.3. Metodologija rada

Ovu Analizu izradio je Tim Uprave policije za izradu strateških dokumenata Crne Gore, sastavljen od strateških i operativnih policijskih analitičara iz različitih organizacionih jedinica. Podaci su prikupljeni za period 2011 – septembar 2013. godine.

Sačinjen je Plan prikupljanja podataka i, u mjeri u kojoj je to bilo moguće, na osnovu podataka koje su dali procijenjeni relevantni izvori, statistike, informacija i obavještajnih podataka, napravljena je analiza – procjena najznačajnijih krivičnih djela i kriminalnih područja u našoj zemlji.

Tokom rada na izradi procjene opasnosti sprovedena je PEST⁵ analiza, kako bi se odredili ključni nacionalni faktori koji pogoduju nastanku kriminalnih grupa i razvoju njihovih kriminalnih aktivnosti na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

Sama analiza sadrži uvid u raznovrsne resurse koji su relevantni za predmet analize i mogu biti od koristi za realizaciju cilja analize. U tom smislu korišćeni su podaci o stanju, dinamici i trendovima, kao i najbolja praksa policijskih službi u regionu, Evropi i svijetu, formulisana kroz strateška dokumenta i procjene opasnosti od organizovanog kriminala međunarodnih policijskih organizacija kao što su:

- EU OCTA, Procjena opasnosti od organizovanog kriminala, Europol
- SEE OCTA, Procjena opasnosti od organizovanog kriminala, SELEC
- UKTA, Procjena opasnosti od organizovanog kriminala, Ujedinjeno Kraljevstvo
- UN-SOCTA, Smjernice Ujedinjenih nacija za korišćenje i pripremu procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala
- RIEAS, istraživanja instituta evropskih i američkih studija
- UNODC, istraživanja i izvještaji
- US State Department, izvještaji Vlade Sjedinjenih američkih država
- Strateška dokumenta i nacionalne strategije borbe protiv kriminala zemalja okruženja
- istraživanja nevladinih organizacija dostupna na internetu.

Proces istraživanja i izrade analize sproveden je u sledećim fazama:

- priprema za istraživanje;
- izrada instrumenta za istraživanje;
- terensko prikupljanje podataka;
- obrada podataka iz istraživačkih instrumenata i
- izrada završnog izveštaja.

U procesu analize podataka u vezi organizovanih kriminalnih grupa i kriminalnih aktivnosti primjenjivani su najnoviji metodi priznati na međunarodnom nivou. Za rangiranje organizovanih kriminalnih grupa, u skladu sa kriterijumima opasnosti, korišćen je sistem SLEIPNIR 2.0.

Za identifikovanju strateški važnih lica, procjeni njihovog kapaciteta i određivanju prioriternih pojedinica ka kojima treba usmjeriti aktivnosti organa za sprovođenje zakona, upotrijebljen je analitički metod kriminalističko-arborističke perspektive. Ova metoda omogućava identifikovaje pojedinica u okviru organizovane kriminalne grupe od koga zavisi uspjeh u sprovođenju kriminalnih aktivnosti i njena primjena je bila značajna kako bi nam povećala šanse za predviđanje direktnih ili indirektnih rezultata koji se mogu postići preduzimanje bilo koje mjere prema strateški važnom licu.

⁵PEST analiza je akronim (politička, ekonomska, sociološka i tehnološka) i predstavlja metodu analize okruženja i temelj za strateško planiranje. PEST analizira okolinu, postojeće stanje i trendove, i pruža pregled situacije u okruženju koja može imati uticaj na stanje u zemlji.

2. OSVRT NA OKRUŽENJE

1 Obzirom da su krivična djela iz oblasti teškog i organizovanog kriminala sve više globalni transnacionalni fenomeni, za potpuniju analizu i razumijevanje uticaja spoljanjeg faktora na Crnu Goru, treba posmatrati situaciju i trendove na znatno širem geografskom području.

2 Geografski položaj Balkanskog poluostrva na spoju Evrope i Bliskog Istoka, u najvećoj mjeri utiče i na glavne kriminalne djelatnosti u ovom području. Balkansko poluostrvo je prirodni most preko kojeg već više od 10.000 godina teku migracije ljudi iz Afrike i sa Bliskog Istoka ka naseljavanju Evrope. U cilju zadovoljenja ljudskih potreba za raznim robama i uslugama, istim rutama preko Balkanskog poluostrva već vjekovima su uspostavljeni brojni trgovački kanali.

3 Ovi faktori profilisu i glavne kriminalne djelatnosti organizovanih kriminalnih grupa sa ovog područja. Organizovani kriminal je usmjeren isključivo na stvaranje profita koristeći prije svega situaciju ili otvorene mogućnosti koju diktiraju ponuda i potražnja:

- da su određene robe ili usluge tražene ali nisu lako ili legalno dostupne i
- ranjivost određenih kategorija ljudi.

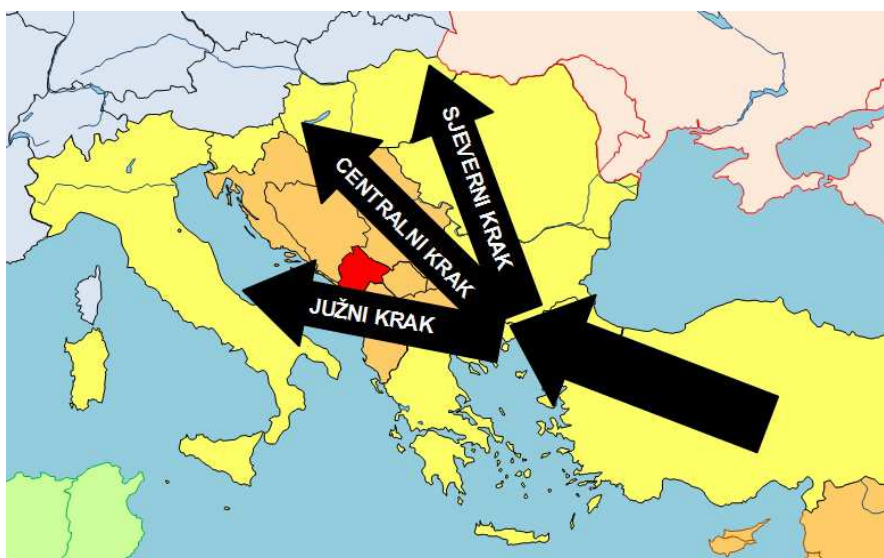
4 Iz tog razloga, organizovane kriminalne grupe sa područja Zapadnog Balkana, ali i cijele Jugoistočne Evrope, javljaju se kao značajni posrednici i pružaoci usluga prvenstveno u zadovoljenju potreba bogatih tržišta Zapadne i Sjeverne Evrope za opojnim drogama, ali i za olakšavanje tokova migracija ljudi na relaciji istok-zapad.

5 Glavni pravac kretanja ilegalnih roba i migracije ljudi teče duž ose od jugoistoka ka sjeverozapadu balkanskog poluostrva i poznat je kao **“Balkanska ruta”**.

6 **“Balkanskom rutom”** i istim krijumčarskim kanalima teku različite ilegalne robe u oba pravca, ali ovom rutom ipak dominiraju dva faktora:

- **krijumčarenje opojne droge heroin i**
- **transport ilegalnih migranata.**

7 Za organizovani kriminal, zemlje Zapadnog Balkana zajedno sa Bugarskom i Rumunijom predstavljaju jedinstvenu cjelinu u kojoj djeluje sistem krijumčarenja heroina preko tri glavna kraka **“Balkanske rute”** (sjeverni, centralni i južni krak), dok ovom području sve više gravitiraju Ukrajina i Moldavija, ranije u oblasti ilegalnih migracija, a u posljednje vrijeme i u poslovima sa drogom.

Rute prikazane na slici su približne aproksimacije glavnih pravaca iz perspektive Crne Gore.

8 Organizovane kriminalne grupe sa ovog područja koriste i jake veze u brojnoj i raširenoj populaciji u Zapadnoj Evropi koja je porijeklom iz ovog regiona, za uspostavljanje kontrole nad cijelim kriminalnim tokom i samu prodaju robe na krajnjim tržištima.

9 Ovo je posebno karakteristično za organizovane kriminalne grupe iz Albanije i sa Kosova, koje sa brojnom mrežom saradnika u dijaspori dominiraju u kontroli poslova sa heroinom, prostitucijom i ilegalnim migrantima.

10 U poslednje vrijeme, pojedine balkanske organizovane kriminalne grupe, sve češće su orjentisane da svoje glavne kriminalne aktivnosti obavljaju van regiona Balkana, što je postalo posebno karakteristično za **krijumčarenje i prodaju kokaina**. U poslu krijumčarenja kokaina, balkanske organizovane kriminalne grupe, najčešće mješovitog tipa sastavljene od crnogorskih, srpskih i hrvatskih kriminalaca, javljaju se kao pružaoci usluga organizacije prekooceanskog transporta iz Južne Amerike ili preko Zapadne Afrike direktno do Zapadnoevropskog tržišta.

11 Kako ove grupe kriminalne aktivnosti realizuju daleko od Balkana, a stečeni profit akumuliraju u zemljama porijekla svojih vođa i članova, moć i bogatstvo je teško povezati sa krivičnim djelima.

12 Grupe koje su duže prisutne usmjerile su se na ulaganje ilegalnih prihoda u legalnu privredu težeći da postanu legitimne, a takođe su razvile način ponašanja kao važan dio radne strategije zasnovane na korišćenju **korupcije, uticaja i nasilja**.

13 Prema procjenama koje je izvršio Centar službi za sprovođenje zakona Jugoistočne Evrope - SELEC⁶, najopasnije organizovane kriminalne grupe na Balkanu sprovode svoje kriminalne aktivnosti poštujući osnovna načela tržišnog poslovanja uz dobro

uspostavljenju podjelu zadataka, čime stvaraju veće mogućnosti da učestvuju u različitim kriminalnim aktivnostima.

14 Pored krijumčarenja droge i ilegalne migracije - glavnih poslova organizovanog kriminala u ovom dijelu Evrope, kao dodatne aktivnosti najčešće se javljaju krijumčarenje oružja, ukradenih motornih vozila, akciznih roba, trgovina ljudima, razni oblici finansijskog kriminala, prevara, falsifikovanja ili pranja novca.

15 Karakteristika balkanskih organizovanih kriminalnih grupa je i da su postale fleksibilnije, više se udružuju ili međusobno saraduju, posebno kod organizovanja ilegalnog transporta roba kako bi smanjile troškove i rizik, a u cilju povećanja profita.

16 Ove grupe takođe sve više preduzimaju mjere zaštite od aktivnosti policije i drugih organa za sprovođenje zakona. Razvijena međunarodna dimenzija ovih grupa dodatno otežava otkrivanje i razbijanje cijele mreže ljudi koji su dio organizovane grupe, kada su im aktivnosti razgranate preko teritorija dvije ili više zemalja.

17 Još jedan faktor dodatno otežava rad službama za sprovođenje zakona. To je velika pokretljivost članova organizovanih kriminalnih grupa, koji veoma često putuju kroz sve zemlje regiona i radi svoje veće zaštite preferiraju direktne **sastanke „licem u lice“** sa drugim kriminalcima tokom ugovaranja poslova i praćenja kretanja ilegalnih roba.

18 Druga glavna protivmjera organizovanih kriminalnih grupa je sve češće korišćenje anonimnosti koju pružaju mogućnosti komunikacija preko interneta kao što je „skype“.

⁶ 2011 Izvještaj SEE-OCTA, SELEC -Centar službi za sprovođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi u Bukureštu, Rumunija

19 Jaka međusobna povezanost, široko područje djelovanja van regiona i isprepleteni interesi raznih organizovanih kriminalnih grupa sa Zapadnog Balkana, dovode do situacija da se u nekoj od zemalja regiona osjećaju posledice, najčešće u formi nasilja među članovima grupa, kao refleksija stvaranja saveza ili sukoba u drugim zemljama regiona, Evrope ili šire.

20 Cilj organizovanog kriminala je da stvara profit kroz ilegalno poslovanje i svako skretanje pažnje javnosti i policije na članove grupa se negativno odražava na posao. Nasilje koje u poslednje vrijeme primjenjuju balkanske organizovane kriminalne grupe je strogo kontrolisano i sprovedeno kao dio njihove dugoročne strategije. Nasilje u vidu prijetnji, zastrašivanja, prebijanja ili ubistava se uglavnom sprovodi među članovima organizovanih kriminalnih grupa i njima povezanih lica, a najčešće unutar grupe radi uspostavljanja hijerarhije ili sprovođenja discipline, dok nasilje između grupa prvenstveno ima za cilj preuzimanje primata i uspostavljanje kontrole nad određenom teritorijom ili rutom.

21 Organizovani kriminal također karakteriše da veoma brzo popunjava prazan prostor, koji nastane nakon eliminacije ključnih "igrača" na tržištu ili prekida u snabdijevanju određenom rutom. Odmah se pojavljuju alternativne rute i novi "igrači".

22 Periodična reorganizacija ruta i prekompozicija odnosa među organizovanim kriminalnim grupama Zapadnog Balkana, a koje utiču na Crnu Goru, uglavnom se mogu posmatrati na relaciji između grupa albanskog etničkog porijekla i ostalih grupa, za prevlast nad kontrolom djelova južnog i centralnog kraka "Balkanske rute".

23 Strategija kriminalnih grupa porijeklom sa Kosova i Albanije, koje dominiraju krijumčarenjem heroina, je da u partnerstvu sa pojedinim domaćim grupama u svim zemljama duž krakova "Balkanske rute", uspostave potpunu kontrolu transporta heroina od Turske do distributivne mreže u Evropi i u manjoj mjeri politikom zamjene heroina za kokain obogate svoju ponudu na Zapadnoevropskom tržištu.

24 U ovom procesu povremeno dolazi do sukoba, u zemljama duž balkanske ose, između onih domicilnih grupa koje su protiv i onih koje podržavaju saradnju sa grupama albanskog etničkog porijekla.

25 Obzirom na nastavak jačanja kriminalnih grupa albanskog etničkog porijekla širom Evrope i promjena u krijumčarskim rutama, za Europol je sve važnije da što prije uspostavi stratešku i operativnu saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana. Iz tog razloga Europol preporučuje Evropskoj uniji da se zemljama Jugoistočne Evrope pruži dodatna operativna podrška⁷.

Crna Gora između južnog i centralnog kraka "Balkanske rute"

Južni krak "Balkanske rute"

26 Organizovane kriminalne grupe albanskog etničkog porijekla u potpunosti drže pod kontrolom glavni dio južnog kraka krijumčarske rute pravcem iz Makedonije i sa Kosova direktno u luke u Albaniji (Drač i Vlora) i dalje ka Italiji. Dok god je tako, malo je vjerovatno da će se sa glavnog pravca kroz Albaniju značajnije količine ilegalnih roba (prvenstveno heroina) ubuduće prelivati u Crnu Goru kroz luku Bar ili na druge manje krijumčarske rute koje albanski kriminal ne kontroliše.

⁷ 2011 Izvještaj Europolu EU-OCTA "Procjena opasnosti od organizovanog kriminala"

27 Izuzetak bi moglo biti povećanje krijumčarenja preko Crne Gore marihuane tipa skank, čiji je glavni proizvođač u ovom dijelu Evrope Albanija. Intenzitet krijumčarenja skanka uvrđenim pravcem iz Albanije, preko Crne Gore, ka BiH se već godinama ne smanjuje i pored čestih policijskih akcija i zaplijena u sve tri države. Crnogorske organizovane kriminalne grupe na kratkom pravcu od 100-150 kilometara kroz Crnu Goru, brzo ostvaruju veliki prosječan profit od po 300-400 eura za transport svakog kilograma skanka, što je jak motiv za nastavak ovog posla, kao i visoka cijena skanka na tržištu zemalja Zapadne Evrope (3000-5000 eura po kg)

Centralni krak "Balkanske rute"

28 Negativan uticaj na stanje u Crnoj Gori najviše može imati situacija na centralnom kraku rute zbog jakih veza i bliske povezanosti grupa iz Crne Gore sa grupama u Srbiji u kojima je veliki broj članova porijeklom iz Crne Gore.

29 Nastavak sukoba dvije glavne struje dominantnih grupa u Srbiji i dijelom u Hrvatskoj i BiH, jedne koja saraduje i druge koja se protivi udruživanju sa grupama albanskog etničkog porijekla, reflektuje se kroz pojedinačne slučajeve nasilja prema povezanim licima u Crnoj Gori.

30 Očekuje se da dalja eskalacija nasilja bude većinom ograničena i usmjerena na pojedince u kriminalnoj populaciji, bez većeg uticaja na bezbjednost građana kako se ne bi izazvao jači revolt društva.

31 Druga posledica nastavka sukoba suprostavljenih struja duž centralnog kraka, može biti blaga promjena u krijumčarskim pravcima, odnosno preusmjeravanje jednog dijela transporta preko onih ruta na kojima ima manje sukoba, najvjerovatnije dominantno na sjeverni krak Balkanske rute, koji ima bolju saobraćajnu infrastrukturu (Bugarska-Rumunija-Mađarska) ili manje povećanje transporta heroina ili migranata sa Kosova na zapad preko sjevera Crne Gore i BiH.

32 Treća posledica može biti veće približavanje i direktni kontakti nealbanskih organizovanih grupa Zapadnog Balkana sa grupama u Turskoj, kako bi se zaobišle grupe albanskog etničkog porijekla, a transport organizovao alternativnim zaobilaznim pravcima koje ne kontroliše albanski organizovani kriminal (najvjerovatnije sjevernim krakom i crnomorskom rutom). Ukoliko bi do ovog došlo, trend jače saradnje sa turskim grupama pratili bi i članovi organizovanih grupa iz Crne Gore koji se bave prvenstveno krijumčarenjem heroina, najvjerovatnije uz posredovanje pripadnika turskih kriminalnih grupa koji svoje korijene i porijeklo vuku iz zemalja Zapadnog Balkana.

Sjeverni krak "Balkanske rute"

33 Ukoliko se potvrde predviđanja Europolu o povećanju intenziteta krijumčarenja heroina, kokaina i kretanja ilegalnih migracija kroz zemlje koje izlaze na Crno more (Bugarska, Rumunija i Ukrajina) to bi moglo pozitivno da utiče na smanjenje količine krijumčarenja narkotika preko teritorije Crne Gore, a samim tim i smanjenje mogućnosti crnogorskom organizovanom kriminalu za sticanje profita u samoj Crnoj Gori.

34 Negativan efekat ovog scenarija bio bi dalja internacionalizacija crnogorskog organizovanog kriminala. Crnogorske grupe koje bi htjele da ostanu u poslu sa narkoticima, prvenstveno heroinom, morale bi da iznesu realizaciju svojih aktivnosti van Crne Gore, i da, po već oprobanoj metodi iz posla sa kokainom, pružaju usluge i transport daleko od Crne Gore, a stečeni profit vraćaju u zemlju, povećavajući bogatstvo koje je teško povezati sa krivičnim djelima.

3. GLAVNE KRIMINALNE DJELATNOSTI

3.1. Droge

“Krijumčarenje i trgovina opojnim drogama je glavna aktivnost organizovanog kriminala u Crnoj Gori. Najčešće vrste droga koje su predmet kriminalnog poslovanja organizovanih grupa su heroin, kokain, marihuana (kanabis).”

35 U odnosu na područje djelovanja, gruba podjela kriminalnih aktivnosti organizovanih grupa iz Crne Gore može se izvršiti na dva glavna oblika:

- **Krijumčarenje preko teritorije Crne Gore i lokalna distribucija droge** gdje su i realizacija i organizacija vezane za teritoriju Crne Gore.
- **Transkontinentalno i krijumčarenje Balkanskom rutom i distribucija u evropskim zemljama** gdje se realizacija kriminalnih aktivnosti sprovodi relativno daleko, ali se organizacija, ili barem jedan njen dio vrši sa teritorije Crne Gore.

36 U posljednje dvije decenije crnogorsko društvo se suočava sa značajnim bezbjedonosnim problemom kriminaliteta droga. Ovaj oblik kriminaliteta, osim bezbjedonosnih, ima i svoje socijalne, zdravstvene i druge implikacije, obzirom da prisustvo droga prouzrokuje, ne samo krivična djela vezana za proizvodnju, krijumčarenje i distribuciju droga, već i za široku lepezu drugih krivičnih djela koja se na posredan i neposredan način mogu povezati sa kriminalitetom droga. Ovakva krivična djela su krivična djela sa elementima nasilja, imovinskih delikata, prevara, pranje novca, zelenašenja, i dr. Pored toga kriminalitet droga može uticati i na porast maloljetničke delikvencije pa i prostitucije, prosjačenja i drugih devijantnih pojava.

37 Organizovane kriminalne grupe sve veće količine ilegalnog novca, stečenog krijumčarenjem i prodajom droge u inostranstvu, investiraju u legalnu privredu, čime povećavaju svoju finansijsku moć, a time i uticaj na različite sfere društva.

38 Potražnja za drogama na najvećim tržištima Zapadne Evrope se ne smanjuje, što dodatno podstiče organizovane kriminalne grupe i pojedince iz Crne Gore da nastave ili pojačaju intenzitet svojih aktivnosti krijumčarenja i prodaje droga, što svakako utiče i na stanje u ovoj oblasti u Crnoj Gori.

39 Profitabilnost poslova u vezi sa drogom, bez obzira na kontinuirane napore na otkrivanju i presijecanju krijumčarskih kanala i razbijanje međunarodnih kriminalnih grupa, motiviše nove kriminalce da se uključe u ovu vrstu ilegalne aktivnosti.

40 Hapšenje pripadnika organizovanih kriminalnih grupa koje se bave aktivnošću krijumčarenja droga nijesu garancija za njihovu eliminaciju iz navedenih aktivnosti. Struktura pojedinih grupa je takva da njihovi istaknuti članovi iako borave u zatvorima pronalaze način da i dalje aktivno koordiniraju i organizuju krijumčarenje.

41 Tokom poslednjih godina bilježi se čvršće povezivanje i bolja organizovanost grupa iz više država iz regiona i njihovo zajedničko i koordinirano učešće u krijumčarenje većih količina droga prema tržištima Evropske Unije.

42 U odnosu na procijenjenu količine droge koja se krijumčari od strane OKG sa područja Crne Gore, može se zaključiti da Crna Gora u manjoj mjeri predstavlja krajnu destinaciju, a uglavnom je tranzitna zona, dok u nekim slučajevima ima samo ulogu logističke baze za organizaciju i realizaciju aktivnosti u inostranstvu.

3.1.1. Heroin

“Poslednje zaplene heroina u Crnoj Gori, po kvalitetu i količini, ukazuju da su uglavnom bile namjenjene uličnoj prodaji, a ne daljem krijumčarenju ka zemljama EU.”

Globalna priroda problema

43 Heroin je najopasnija droga. Prema procjeni opasnosti koju je sredinom 2013 izradio UNODC⁸ na temu globalne trgovine afganistanskim opijumom, u svijetu ima 16-17 miliona zavisnika od heroina koji godišnje konzumiraju 375 tona čistog heroina, stvarajući organizovanom kriminalu obrt od oko 55 milijardi eura⁹.

44 Najveći proizvođač heroina na svijetu je Afganistan (proizvodi oko 74 % ukupne svjetske proizvodnje opijuma), a najveća potražnja je u Evropi, prvenstveno na njenom istoku u Rusiji i na zapadu u Velikoj Britaniji, Italiji, Francuskoj i Njemačkoj.

45 Ujedinjene nacije procjenjuju da od ukupne radno sposobne populacije u Evropi (starosti između 15-64 godine) oko 0,6% koristi heroin, dok je taj procenat u zemljama Jugoistočne Evrope nešto manji - u prosjeku između 0.3-0.5%.

46 Nekoliko godina za redom godišnja proizvodnja heroina u Afganistanu prevazilazi globalnu potražnju, zbog čega se stvaraju velika skladišta u samom Afganistanu i duž heroinskih ruta, u kojima ima dovoljno heroina da podmiri svjetsku potražnju za naredne tri godine.

⁸ 2013, Izveštaj UNODC, „World Drug Report“

⁹ Sve novčane procjene su približne i izražene u eurima nakon konverzije iz američkih dolara

47 Tokom 2012.godine zabilježen je porast površina – zasada opijuma u Afganistanu za oko 15%, ali podaci ukazuju da je došlo do pada proizvodnje za oko 30 %, koja je uzrokovana slabijim prinosima u odnosu na prethodne godine¹⁰.

48 Prosječne cijena heroina na svjetskom nivou, tokom 2011 godine, kretala se u sledećim okvirima:

3000 eura za 1kg veleprodajna cijena u Afganistanu;

7000 eura za 1kg veleprodajna cijena na granici Irana i Turske;

15-20.000 eura za 1kg veleprodajna cijena na Balkanu;

30-40.000 eura za 1kg veleprodajna cijena u Zapadnoj Evropi (EU);

80 eura za 1 gram srednja maloprodajna cijena u Zapadnoj Evropi (EU).

49 Rastući trend je upotreba pomorskog i vazdušnog saobraćaja za krijumčarenje afganistanskog heroina, kao i hemikalija (prekursora) za njegovu proizvodnju.

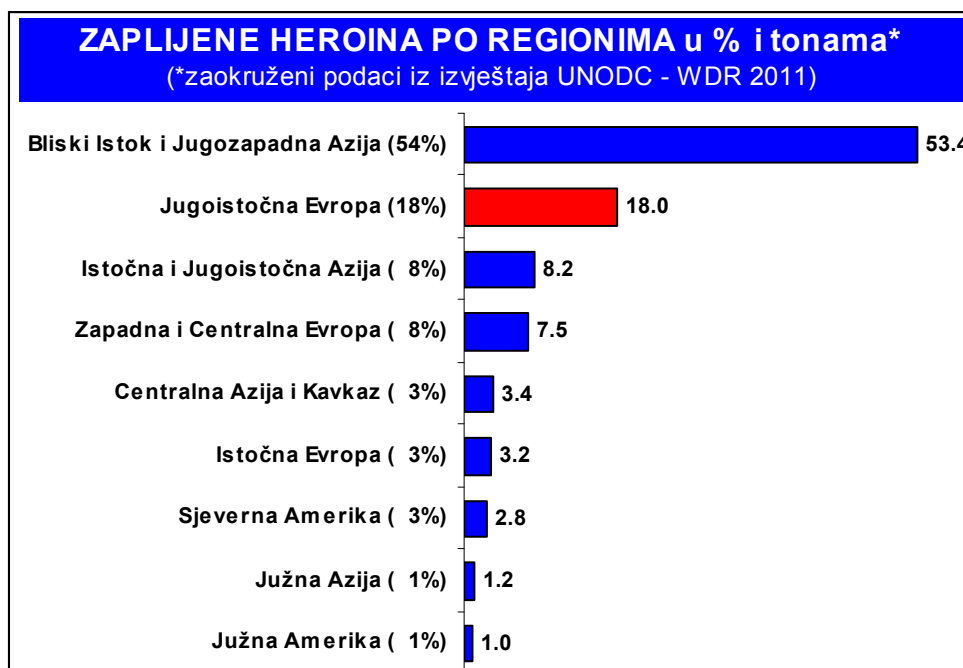
50 Od ukupne proizvedene količine heroina u svijetu, 460-480 tona, zaplijeni se oko 20%, tako da 375 tona dođe do krajnjih korisnika.

51 Ovaj relativno nizak nivo zaplijena heroina na globalnom nivou (za razliku od kokaina čiji se nivo zaplijena kreće oko 2/3 ukupne svjetske proizvodnje) je najvjerovatnije posledica intenzivnije upotrebe kontejnerskog brodskog transporta od strane krijumčara.

52 Krijumčari koriste nemogućnost kontrole svih kontejnera u lukama. Naime, prekontrolirane se samo 2% od 400 miliona kontejnera koji svake godine plove brodovima širom svijeta.

53 Najviše heroina na svijetu se zaplijeni u Iranu, a zatim u regionu Jugoistočne Evrope, gdje je koncentrisano preko 60% svih zaplijena u Evropi, prvenstveno zahvaljujući Turskoj i u manjem obimu Bugarskoj i drugim balkanskim zemljama.

54 Količinu zaplijenjenog heroina prati promjena proizvodnje opijuma sa zakašnjenjem od jedne godine. Povećanje zaplijene je posledica u najvećem dijelu povećanja proizvodnje u svijetu.

¹⁰ 2013, UNODC, "World Drug Report"

Stanje u regionu, ključne rute i lokacije

“Procjenjuje se da za transport oko 60 tona heroina preko Balkanskog poluostrva i njegovu dalju prodaju u zemljama centralne i Zapadne Evrope, sve balkanske organizovane grupe zajedno, godišnje ostvare profit od oko 1,5 milijardi eura.”

55 Procjenjuje se da heroinsko tržište u Jugoistočnoj Evropi ima oko 150.000 heroinskih zavisnika kojima je godišnje potrebno oko 5 tona čistog heroina. Oko 2,5-3 tone odlazi za podmirenje tržišta u četiri najveće zemlje, Tursku, Grčku, Bugarsku i Rumuniju od kojih svaka pojedinačno ima po 20-30.000 heroinskih zavisnika¹¹. Ostatak od oko 2 tone godišnje prihvataju lokalna tržišta zemalja Zapadnog Balkana koje zajedno imaju 30-60.000 heroinskih zavisnika.

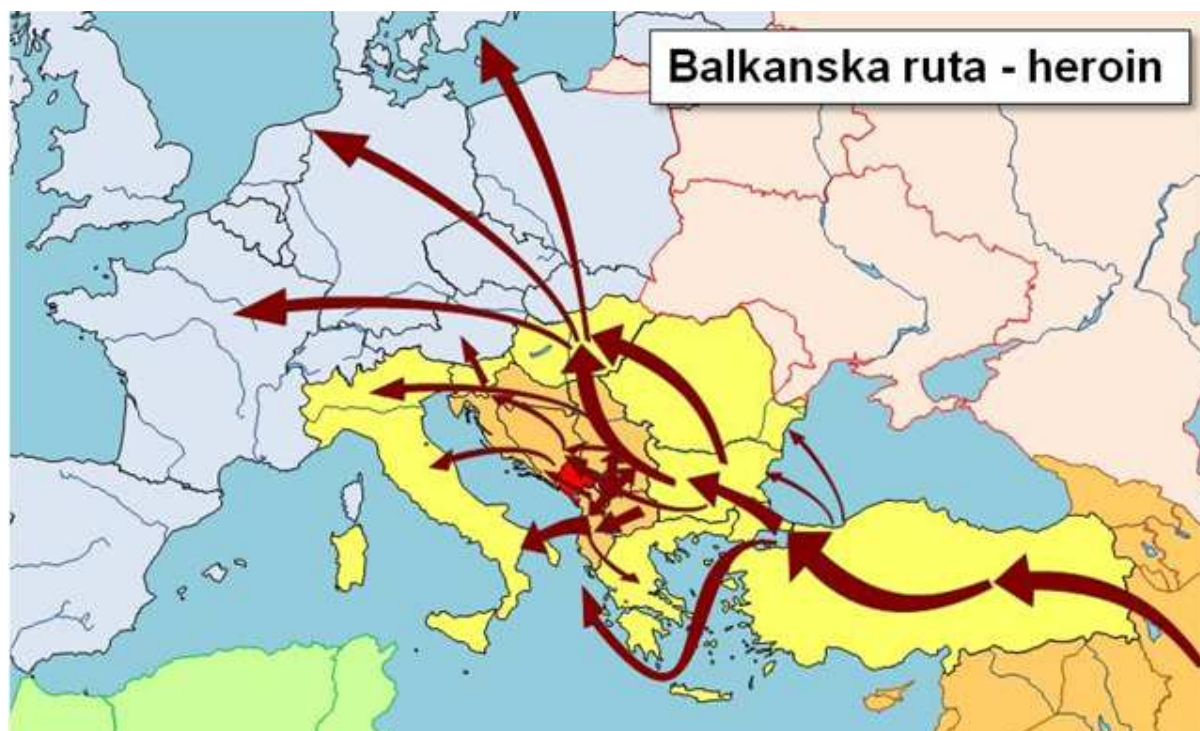
56 Problem trgovine heroinom u regionu Jugoistočne Evrope moguće je jedino opisati kroz njegovu glavnu karakteristiku, a to je krijumčarenje takozvanom “Balkanskom rutom”.

„Balkanska ruta” - aproksimacije glavnih krijumčarskih kanala iz perspektive Crne Gore

“Balkanska ruta”

57 “Balkanska ruta” počinje u Afganistanu i ide preko Irana do Turske. Procjenjuje se da do Balkana ovom rutom dođe oko 65 tona heroina godišnje, od čega 5 tona ostaje na lokalnom tržištu, 15 tona ide krakom u pravcu Italije, a 45 tona ka zemljama Centralne i Zapadne Evrope, većinom u Veliku Britaniju, Holandiju, Njemačku, Francusku i Belgiju.

58 Većina heroina koji stigne u Tursku, usmjerava se ka Istanbulu i preko njega, uglavnom, ka Bugarskoj i u manjoj mjeri prema grčkoj granici¹², najčešće u šleperima sa hranom i kvarljivom robom, kako ih graničari ne bi zadržavali na granici zbog pregleda. Na granici se može izdvojiti i pregledati nekoliko šlepera od ukupno 3.000-4.000 koliko ih dnevno prođe iz Turske.

¹¹ Jul 2011, Izvještaj UNODC, Procjena opasnosti „The Global Afghan Opium Trade”

¹² 2011, Izvještaj UNODC „World drug report”

59 Na području Bugarske, Grčke i Makedonije se, u zavisnosti od dominantnog pravca kretanja, razdvajaju tri glavna kraka "Balkanske rute" krijumčarenja heroina, koji se dalje granaju na veoma prilagodljive manje krijumčarske kanale.

60 Preko "Balkanske rute", ali u suprotnom pravcu, iz Evrope prema proizvodnim oblastima u Aziji, krijumčare se prekursori za proizvodnju heroina, prvenstveno "acetil anhidrid".

61 Heroin se može sakrivati na više načina kao u „prevoznom sredstvu“- što znači da je droga sakrivena u šuplinama ili specijalno sagrađenim mjestima za sakrivanje (npr. u rezervoaru, ispod presvlake lijevog zida prljažnika, u odjeljku za motor, u gumama automobila) u prtljagu ili na više načina u tijela kurira.

Sjeverni krak

62 Glavni pravac sjevernog kraka "Balkanske rute" ide preko Bugarske-Rumunije-Mađarske, iz koje se dalje širi prema zemljama Centralne Evrope, ka Austriji, Sloveniji, Češkoj ili Slovačkoj. Mađarska predstavlja ključnu pretovarnu tačku za heroin i prekursore na ovom kraku, zbog pozicije na spoju balkanske i crnomorske rute. Sjeverni krak "Balkanske rute" zajedno sa crnomorskom rutom ima potencijale da se zbog njegove pozicije unutar granice EU ("šengen") i saobraćajne infrastrukture, još više dodatno proširi i vremenom preuzme sve važniju ulogu u krijumčarenju ne samo heroina već i kokaina i ilegalnih migranata. Navedeni ogranak naslanja se na rutu preko Crnog more, Centralno azijskih država, Azerbejdžana, Gruzije, Ruske Federacije Ukrajine¹³.

Centralni krak

63 Glavni pravac centralnog kraka ide preko Bugarske-Srbije-BiH-Hrvatske-Slovenije-Austrije, dok se jedan dio račva i ide preko Makedonije i Kosova, koje su posebno važne lokacije za skladištenje, prepakivanje i miješanje heroina sa drugim supstancama radi

dobijanja na količini. Prema podacima policije Srbije¹⁴, preko koje ide glavni pravac "centralnog kraka", uočen je trend njegovog sve manjeg korišćenja i prebacivanje na alternativne puteve preko "sjevernog kraka" heroinske rute.

64 Kosovo predstavlja centralnu tačku na "Balkanskoj ruti" na kojem se ukrštaju centralni i južni krak rute. Na Kosovu se nagomilavaju velike količina heroina (stockpiling) i dalje u zavisnosti od potražnje vraćaju na sjever ka Centralnoj Evropi ili na jug preko Albanije za Italiju.

65 Jedan, manji dio heroina sa Kosova namijenjenog Centralnoj Evropi, iz oblasti oko Peći, šalje se kanalom preko sjevera Crne Gore, a drugi dio kanalom iz oblasti Gnjilana i Mitrovice ka Srbiji. Oba kanala se ponovo spajaju u BiH, gdje se heroin još jednom skladišti prije nastavka puta dalje preko Hrvatske-Slovenije uglavnom ka Njemačkoj i u manjoj mjeri ovim kanalom ka Italiji.

Južni krak

66 Glavni pravac južnog kraka "Balkanske rute" usmjeren je ka tržištu heroina u Italiji koje vrijedi oko 2,5 milijarde eura godišnje, a na kojem uglavnom dominiraju italijanski i albanski organizovani kriminal.

Do Italije heroin preko južnog kraka najčešće dolazi putem tri kanala:

Bugarska-Makedonija-Kosovo-Albanske luke, Grčka-Albanske luke ili direktno iz Grčke.

67 Za južni krak karakteristično je da jedan dio heroina, koji je iz Makedonije ili sa Kosova već došao do Albanije, albanske grupe ponovo vraćaju u Grčku, najverovatnije da bi se preko grčkih luka slao ka Italiji i drugim prekomorskim destinacijama.

68 Na ovom kraku, područje sjeverne Albanije - okolina Skadra posebno je rizično za krijumčarenje manjih količina heroina prema Crnoj Gori i dalje ka BiH ili eventualno Italiji.

¹³ SELEC OCTA 2013

¹⁴ Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u Srbiji

69 Zaplene u posljednjih nekoliko godina ukazuju na podjednako iskorišćavanje svih ogranaka balkanske rute. Zbog geograskog položaja, Turska ima veliku ulogu u tranzitu, skladištenju i ponovnoj distribuciji heroina. Alternativne rute su takođe važne jer pomorske isporuke postaju sve popularnije među OKG¹⁵.

Profit od heroina duž Balkanske rute

70 Cijena jednog kilograma heroina na granici između Irana i Turske je oko 7.000 eura, dok isti kilogram čistog heroina na Balkanu košta oko 15.-20.000 eura, što omogućava turskim i kurdskim organizovanim kriminalnim grupama da za transport oko 65 tona heroina, ostvare profit oko 800-850 miliona eura godišnje.

71 Procjenjuje se da za transport oko 60 tona heroina preko Balkanskog poluostrva i njegovu dalju prodaju u zemljama Centralne i Zapadne Evrope, sve balkanske organizovane grupe, zajedno godišnje ostvare profit od oko 1,5 milijardi eura.

72 Pojedinačno najveći dio profita odlazi organizovanim kriminalnim grupama sa albanskim korijenima, koje su najznačajnije za tranzit preko južnog i centralnog kraka

Najčešći način pakovanja heroina za krijumčarenje

“Balkanske rute”, prvenstveno jer imaju direktne kontakte sa turskim i kurdskim grupama, čime ostvaruju najveću razliku u cijeni i od 25.000 eura po kilogramu heroina. Albanske grupe samo za transport i veleprodaju oko 15 tona heroina u Italiji, preko južnog kraka rute ostvaruju profit od skoro 400 miliona eura.

73 Sve ostale balkanske organizovane grupe ostvaruju manju razliku u cijeni, od oko 15.000 eura po kilogramu, što njihov ukupan profit nakon prodaje najvećeg kontigenta od 45 tona heroina na tržištima u Njemačkoj i Holandiji dovodi do oko 750 miliona eura godišnje.

74 Zajednički profit balkanskih organizovanih grupa se još više povećava kada se preko kriminalaca među migrantima porijeklom sa prostora Jugoistočne Evrope uključe i udio ulične distribucije-prodaje krajnjim korisnicima u zemljama Zapadne Evrope. Europol procjenjuje da su turske i kriminalne grupe sa albanskog govornog područja najistaknutije u trgovini heroinom unutar granica Evropske unije.

75 Svi su izgledi da aktivne OKG u regionu sarađuju bez obzira na političke, jezičke i druge razlike sa ostalim OKG.

¹⁵ SELEC OCTA 2013

Stanje u Crnoj Gori

Najveći krijumčari i dobavljači

76 U oblasti krijumčarenja i trgovine heroinom najznačajniju ulogu imaju organizovane kriminalne grupe porijeklom sa područja Kosova ili Albanije, koje na teritorijama ovih država kontrolišu velike količine droge.

77 Heroin koji se krijumčari preko teritorije Crne Gore uglavnom dolazi sa Kosova (oblast Peći) ili Albanije (oblast Skadra), a dalje se distribuira prema BiH i Hrvatskoj. Protok heroina između Crne Gore i Srbije registrovan je u manjoj mjeri i u oba pravca.

78 Nije vjerovatno da ove albanske kriminalne grupe mogu organizovati krijumčarenje većih količina preko teritorije Crne Gore bez saradnje sa domaćim grupama.

79 Lokalne organizovane kriminalne grupe u Crnoj Gori najvjerovatnije će u narednom periodu biti zaobiđene i/ili isključene iz kopnene heroinske rute od strane albanskog organizovanog kriminala, ukoliko sa njim dodatno ne učvrste "savezništvo" i ponude povoljnije uslove za transport heroina preko Crne Gore, u odnosu na konkurenciju iz okruženja.

80 Na smanjenje količine krijumčarenja heroina sa Kosova kroz Crnu Goru uticaće povećanje protoka na drugim pravcima, prvenstveno južnim krakom rute preko Albanije, odnosno njenih luka Drač i Vlora. Izgradnja autoputa koji direktno povezuje Kosovo (Prizren) preko Kukeša sa lukom Drač, i povećanje kapaciteta i intenziteta trgovine i saobraćaja preko ove luke, koja je najkraća direktna veza sa italijanskim lukama Brindizi (200km) i Bari (300km), otvara dodatne mogućnosti albanskom organizovanom kriminalu da zaobiđe Crnu Goru i da transport heroina kanališe na pravcima koji su u potpunosti pod njihovom kontrolom, čime povećavaju profit, a smanjuju troškove i rizik.

81 Negativna posledica ovakvog razvoja događaja po Crnu Goru je da od tranzitne sve više postaje tržišna zemlja, pa će vjerovatno sa Kosova sve više dolaziti manje količine heroinske smješe pogodnije za uličnu prodaju (500g-1kg), a ne veće količine čistijeg heroina za dalje krijumčarenje na zapad.

82 Poslednje zaplene heroina u Crnoj Gori po kvalitetu i količini ukazuju da su uglavnom bile namjenjene uličnoj prodaji, a ne daljem krijumčarenju ka zemljama EU. To potvrđuju i manje zaplene heroina u okolnim zemljama, čiji transport je išao preko Crne Gore, što navodi na zaključak da se ovaj kanal sve manje koristi.

83 Poseban bezbjednosni problem za Crnu Goru, pretpostavljala bi potvrda prvog dijela naše pretpostavke H3 "Organizovani kriminal u Crnoj Gori se više okrenuo domaćem tržištu heroina ili drugim vrstama droge, prije nego međunarodnom krijumčarenju heroina". To vodi daljem proširenju domaćeg tržišta u Crnoj Gori, povećanju broja korisnika i heroinskih zavisnika, povećanju dostupne količine i sniženju ulične cijene, povećanju broja lokalnih organizovanih grupa dilera, nasilju oko podjele teritorije, povećanju broja imovinskih i drugih krivičnih djela počinjenih od strane zavisnika.

84 Ove promjene bi direktno negativno uticale na stanje u društvu, prije svega na situaciju u porodicama heroinskih zavisnika, kriminalaca ili žrtava nasilja, njihovom najbližem okruženju i lokalnoj zajednici.

Lokalno tržište u Crnoj Gori

85 Da bi se mogao sagledati uticaj koji određeni spoljni faktori mogu ostvariti na nekom području, u ovom konkretnom slučaju u oblasti trgovine heroinom u Crnoj Gori, potrebno je prethodno, makar u najgrubljim crtama, procijeniti veličinu posmatranog tržišta. Za mjerenje veličine ilegalnog tržišta heroina u Crnoj Gori potrebno je utvrditi nekoliko osnovnih parametra:

- procjena broj heroinskih zavisnika
- procjena potrebnih količina heroina (prosječna dnevna/godišnja doza)
- procjena maloprodajnih i veleprodajnih cijena heroina
- procjena profita

Procjena broja heroinskih zavisnika u CG

86 Za grubu procjenu broja heroinskih zavisnika (BHZ) korišćena je sledeća formula:

$$\text{BHZ} = \text{RSS} * \text{GPK} \text{ gdje je } \text{RSS} = 0.68 * \text{UBS}$$

gdje je:

UBS=620.000 je **ukupan broj stanovnika** u Crnoj Gori prema podacima MONSTAT-a.

RSS=421.600 je **radno sposobno stanovništvo** u Crnoj Gori ili 68% od ukupnog broja stanovnika u Crnoj Gori, izvor MONSTAT.

GPK=0.5% od radnosposobnog stanovništva je **gornji prosjek korisnika** heriona za zemlje Jugoistočne Evrope (procjene UNODC).

DPK=0.3% od radnosposobnog stanovništva je **donji prosjek korisnika** heriona za zemlje Jugoistočne Evrope (procjene UNODC).

87 Pomoću ove formule može se doći do grube procjene broja heroinskih zavisnika u Crnoj Gori između:

$$\text{Min } \mathbf{1.250} = 620.000 * 0.68 * 0.003$$

i

$$\text{Max } \mathbf{2.100} = 620.000 * 0.68 * 0.005$$

Procjena cijena, količina i profita

88 Gruba procjena je da jedan heroinski zavisnik u Crnoj Gori, dnevno koristi 3 do 5 doza smješe uličnog heroina. Ukoliko uzmemo da je količina jedne doze u prosjeku 0.2-0.25g smješe (takozvani "kvoter") sa maloprodajnom cijenom od 10 eura u Crnoj Gori, dolazimo do maksimalne količine - najviše 0,6-1 gram dnevno (cijene 30-50 eura) ili do 220-365 grama (11-18.000 eura) smješe uličnog heroina godišnje po jednom zavisniku.

Ove brojke su kako je naglašeno "gruba procjena" zasnovana na pretpostavkama i aproksimaciji pojedinih parametara na granične vrijednosti, kako bi konačni rezultat poslužio kao orijentacioni pokazatelj obima problema, veličine uličnog tržišta i profita koji organizovani kriminal stiže baveći se kriminalnom aktivnošću krijumčarenja i distribucije heroina unutar granica teritorije Crne Gore.

Pretpostavke budućeg razvoja

Ukoliko se u Crnoj Gori nastavi trend pronalaska heroina većinom pripremljenog za uličnu prodaju, to može poslužiti kao indikator za sledeće pretpostavke:

H1 - Organizovani kriminal u regionu je izmijenio rute koje sada zaobilaze Crnu Goru;

H2 - Organizovani kriminal u Crnoj Gori je izmijenio i uveo za sada nepoznate ulazne tačke, rute ili način transporta heroina, moguće morskim ili vazušnim putem i

H3 - Organizovani kriminal u Crnoj Gori se više okrenuo domaćem tržištu heroina ili drugim vrstama droge, prije nego međunarodnom krijumčarenju heroina.

Indikatori gore navedenih pretpostavki mogu biti:

- Veće zaplijene u Italiji heroina porijeklom iz luka u Albaniji i Grčkoj (H1)
- Veće zaplijene heroina u crnomorskim lukama ili duž sjevernog kraka rute (H1)
- Intenzivniji direktni kontakti crnogorskih krijumčara sa turskim OKG (H1 i H2)
- Češća putovanja crnogorskih krijumčara u Tursku, Bugarsku ili Grčku (H1 i H2)
- Zaplijena heroina veće čistoće u Luci, na aerodromu ili u vozu u Crnoj Gori (H2)
- Povećanje zaplijena drugih vrsta droge u Crnoj Gori (H3)
- Povećanje broja medicinskih problema u Crnoj Gori uzrokovanih heroinom (H3)
- Povećanje broja imovinskih krivičnih djela počinjenih od strane zavisnika (H3)

Preporuke (za preventivne, obavještajne i operativno-istražne aktivnosti)

PR1: Da bi se smanjio problem lokalnog tržišta heroina, obzirom na ograničene mogućnosti da iz Crne Gore utičemo na spoljne faktora - priliv i smanjenje ponude heroina iz regiona, osim kroz razmjenu obavještajnih informacija, napori svih zainteresovanih subjekata u Crnoj Gori, u narednih 3 do 5 godina, trebali bi da se prioritarno fokusiraju na smanjenje potražnje za heroinom:

- a) **Prevenijom - smanjenje broja postojećih i pojave novih heroinskih zavisnika** prvenstveno kroz neprekidan jedinstveni program edukacije i kampanja;
- b) **Represijom - usmjerenom na lokalne ulične dilere heroina** i smanjenjem njihovog manevarskog prostora, stalnom kontrolom od strane svih nadležnih organa, procesuiranjem i ograničavanjem njihove finansijske moći za nastavak kriminalnog poslovanja.

PR2: Da bi nanijeli što veću štetu i smanjili moć organizovanim kriminalnim grupama iz (ili porijeklom) Crne Gore koje se bave krijumčarenjem heroina na međunarodnom planu, potrebno je više raditi na **povećanju zaplijene njihovog heroina bilo gdje da se nalazi u svijetu**. U tom cilju najbolji rezultati se mogu postići **povećanjem razmjene obavještajnih informacija** sa svim zemljama duž „Balkanske rute.“

3.1.2. Kokain

„Najveću štetu Crna Gora trpi zbog kriminalne aktivnosti krijumčarenja kokaina kojim se širom svijeta bavi nekoliko desetina kriminalaca porijeklom iz Crne Gore, od kojih jedan broj čak nijesu ni crnogorski državljani.“

Globalna priroda problema

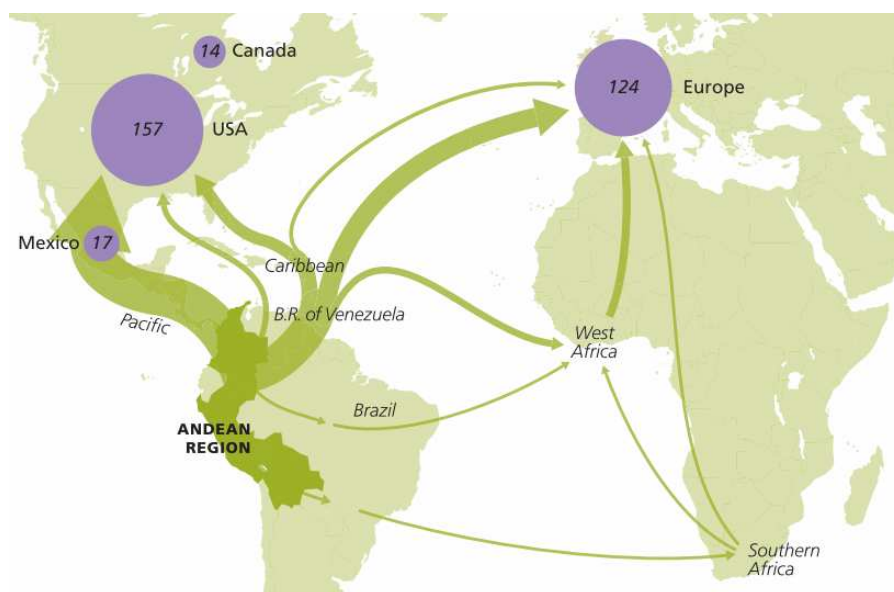
89 Kokain je druga najzastupljenija droga na svijetu¹⁶, koju prema procjenama Ujedinjenih nacija stalno ili povremeno koristi između 15 i 20 miliona ljudi, konzumirajući između 300-400 tona kokaina godišnje, čime stvaraju organizovanom kriminalu obrt od oko 70 milijardi eura¹⁷.

90 Kokain je najproblematičnija droga u kontekstu pojave nasilja povezanog sa njegovim krijumčarenjem, dok je na drugom mjestu, iza heroina, po problemu za zdravlje.

91 Godišnje se u svijetu proizvede između 850-1100 tona čistog kokaina, skoro sve u regionu Anda u Južnoj Americi, ali se i zaplijeni oko dvije trećine ove droge, odnosno 600-700 tona prije nego ostatak dođe do krajnjih korisnika. Najveće količine kokaina zaplijene se u Kolumbiji, a potom u Sjedinjenim Američkim Državama.

92 Proizvodnja kokaina je već nekoliko godina za redom u padu. Ukupan broj korisnika na svjetskom nivou je relativno stabilan, ali je karakteristično da se u proteklih 10 godina broj korisnika u Sjedinjenim državama prepolovio, dok se potražnja u Evropi skoro udvostručila. Procjenjuje se da od ukupne radno sposobne populacije u Evropi (starosti između 15-64 godina) oko 0,8% je barem jednom u toku godine koristilo kokain, odnosno oko 4,5 miliona korisnika, od čega je preko 90% koncentrisano u Zapadnoj i Centralnoj Evropi.

93 Prema procjeni Ujedinjenih nacija¹⁸, od 124 tone kokaina potrebnog za Zapadnu i Centralnu Evropu, 86% se transportuje direktno iz Južne Amerike, 13% preko Zapadne Afrike, a ostatak od 1% preko Južne Afrike.

¹⁶ Marihuana je najzastupljenija droga na svijetu.

¹⁷ Sve novčane procjene su približne i izražene u eurima nakon konverzije iz američkih dolara

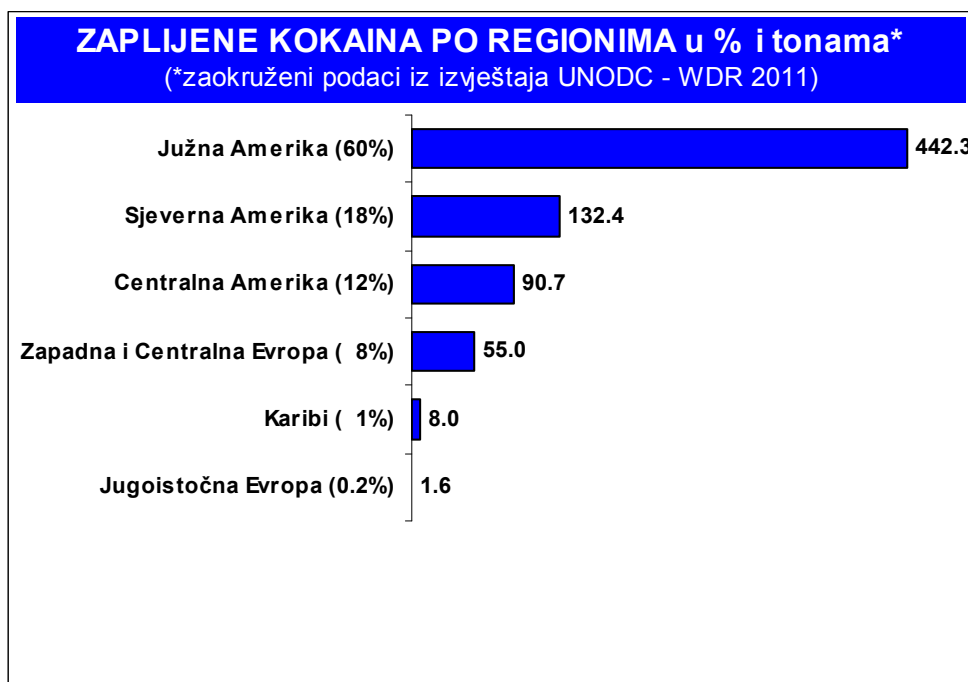
¹⁸ 2011, Izveštaj UNODC „World drug report“

94 Najviše kokaina se zaplijeni na prostoru Južne Amerike ili tokom preokookeanskog transporta prije nego se iskrca na kopno SAD ili Evrope. Najveće količine kokaina transportuju se do odredišnih tržišta direktno brodskim kontejnerskim pošiljkama ili u manjem obimu avio prevozom.

95 Analize zaplijenjenog kokaina ukazuju i na trend opadanja kvaliteta na svjetskom nivou sa 60% na 50% njegove čistoće.

96 Glavne tačke ulaska kokaina u Zapadnu Evropu su Španija i Portugal, ali i velike luke na sjeveru, prvenstveno u Holandiji i Belgiji.

97 Međutim u posljednje vrijeme i područje Jugoistočne Evrope i Zapadnog Balkana ima sve važniju ulogu u organizaciji i transportu većih količina kokaina.

Stanje u regionu, ključne rute i lokacije

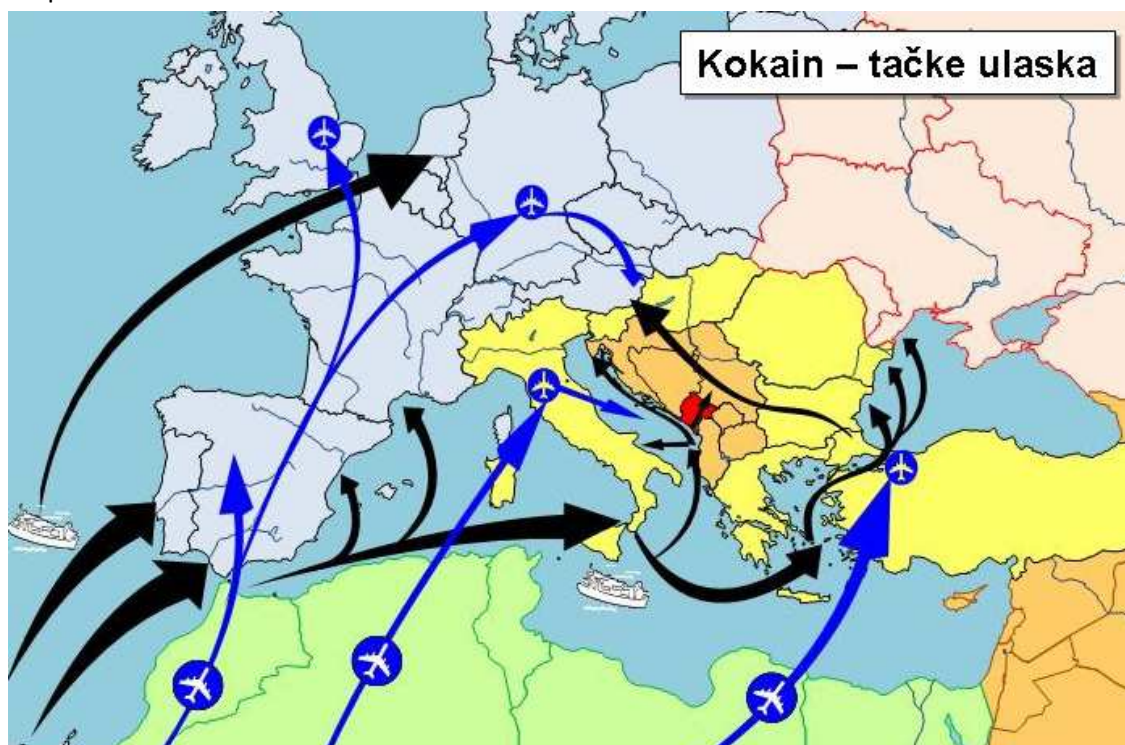
„Iako kriminalne grupe transport kokaina većinom realizuju daleko od Balkana, opasnost predstavlja "prljav novac" zarađen krijumčarenjem kokaina, koji se vraća organizatorima ili dijelu članova grupe u balkanskim zemljama.“

98 Organizovane kriminalne grupe sa Zapadnog Balkana uključene u kriminalno poslovanje sa kokainom bilježe trend udruživanja na internacionalnom nivou. Kokain koji prokrijumčare većinom se ne transportuje na područje Jugoistočne Evrope već direktno iz Južne Amerike u Zapadnu Evropu.

99 Poslednjih godina, pojedine balkanske organizovane kriminalne grupe, sve češće su orjentisane da svoje glavne kriminalne aktivnosti obavljaju van regiona Balkana, što je postalo posebno karakteristično za krijumčarenje i prodaju kokaina. U poslu krijumčarenja kokaina, balkanske organizovane kriminalne grupe, najčešće mješovitog tipa, sastavljene od crnogorskih, srpskih i hrvatskih kriminalaca, javljaju se kao pružaoci usluga organizacije preookeanskog transporta iz Južne Amerike ili preko Zapadne Afrike, većinom direktno do luka u Zapadnoj Evropi, a u manjem obimu preko teritorije Jugoistočne Evrope.

100 U cilju maksimalnog povećavanja svog profita i sticanja kontrole nad svojim transportnim lancem, organizovane kriminalne grupe sa Zapadnog Balkana postavile su svoje članove tako da pokriju sve ključne tačke kokainskih ruta. Kriminalci sa Zapadnog Balkana mogu se naći na lokacijama u Južnoj Americi gdje su uspostavili direktan kontakt sa proizvođačima (južnoameričkim kartelima). Prisutni su u glavnim pretovarnim lukama u Južnoj Americi, Zapadnoj Africi ili Južnoafričkoj Republici, na glavnim tačkama ulaska u EU prvenstveno u Španiji i Holandiji, ali i u svim drugim većim distributivnim centrima i tržištima u Zapadnoj Evropi. Na samom Zapadnoevropskom tržištu, uočen je trend da se OKG albanskog etničkog porijekla sve više okreću poslu prodaje kokaina.

101 Sa druge strane i Balkanska ruta¹⁹ je sve više i više zanimljiva za trgovinu kokainom u većim količinama, posebno preko pretovarnih luka na Crnom i Jadranskom moru.

Glavne tačke i načini ulaska kokaina u Evropu iz perspektive Crne Gore.

¹⁹ 2011 Izvještaj SEE-OCTA, SELEC

102 Prema procjenama Europol²⁰ u Jugoistočnoj Evropi, Bugarska trenutno služi kao tranzitna tačka za pomorske pošiljke iz Južne Amerike. Pored većih luka na Jadranu i luke na Crnom moru, Varna u Bugarskoj, Konstanca u Rumuniji i Odesa u Ukrajini su sve više značajne tranzitne tačke za ulaz kokaina iz Južne Amerike. U ovoj oblasti Moldavija se pojavljuje kao bitna lokacija za skladištenje i obradu kokaina.

103 „Balkanskom rutom“ putuje i jedan dio kokaina porijeklom iz Zapadne Afrike. Manji dio kokaina iz Južne Amerike namjenjen Zapadnoj Evropi, pretovara se sa prekookeanskih brodova na području Zapadne Afrike, kako bi se smanjio rizik od otkrivanja prikrivanjem zemlje porijekla brodske pošiljke. Za uslugu pretovara, kriminalci u Zapadnoj Africi, od Senegala do Nigerije, najčešće dobijaju jednu trećinu količine kokaina, koju distribuiraju lokalno, ili koristeći kurire i avionski transport manje količine šalju u velike evropske gradove i sve češće Tursku, odakle kokain ponovo kreće kopnenim transportom „Balkanskom rutom“.

104 Nigerijske OKG većinom imaju glavnu ulogu u krijumčarenju kokaina avionskim saobraćajem. Nigerijci takođe borave u državama regiona gdje koordiniraju kriminalne strukture ćelijskog tipa koje imaju i lokalne članove. Prisustvo krijumčara u regionu koji dolaze iz oblasti izvora kokaina dodatno predstavlja opasnost po države u Jugoistočnoj Evropi²¹.

105 Pretpostavlja se da bi se i neke OKG koje trguju heroinom duž Balkanske rute takođe mogle uključiti u krijumčarenje kokaina, koristeći svoje znanje o trgovini opojnim drogama.

106 Kriminalne grupe sa Zapadnog Balkana najčešće angažuju crnogorske, srpske i hrvatske državljane zaposlene u međunarodnim pomorskim kompanijama, da kao pomorci na prekookeanskim brodovima

prenose kokain iz južnoameričkih luka do EU (najčešće ploveći na kontejnerskim brodovima kompanije MSC²²), ili da ga kao osoblje na velikim MSC kruzerima²³ u Mediteranu izbacuju u lukama ili u more u priobalnom pojasu duž jadranske obale, gdje ga sačekuju lokalne kriminalne grupe u manjim čamcima.

107 Specijalisti u nekim grupama su posebno zaduženi za regrutovanje, određivanje rasporeda i ukrcavanje pomoraca na željene brodske linije. Količine se kreću uglavnom od 50 do 500kg.

108 Preko područja Albanije kokain se do sada krijumčario na minimalnom nivou. Uglavnom su to poštanske pošiljke koje u Albaniju dolaze iz SAD ili direktno iz zemalja Južne Amerike, a namijenjene su većinom podmirenju potreba domaćeg tržišta, dok se male količine šalju dalje u Grčku ili Italiju.

109 Ni za Makedoniju krijumčarenje kokaina u dosadašnjem periodu nije bilo ozbiljna prijetnja, prevashodno zbog visoke cijene i malih potreba tržišta, u odnosu na heroin i marihuanu. Registrovani su slučajevi krijumčarenja kokaina posredstvom kurira iz zemalja Južne Amerike, koji najčešće preko najvećih aerodroma u Evropi donose kokain u Makedoniju i snabdijevaju domaće tržište.

110 U skoro svim ostalim zemljama Zapadnog Balkana registrovano je krijumčarenje kokaina preko pisma, poštanske pošiljke ili putem kurira, tzv. „mule“, koje kokain gutaju i nose u sebi ili u prtljagu gdje je garderoba natopljena kokainom ili u formi kokainske paste. Za ovakav način krijumčarenja skoro uvijek se koristi avionski transport, letovi koji dolaze preko velikih evropskih aerodroma (Frankfurt, London, Milano, Istanbul), a u pitanju su obično količine manje od 1 kilograma.

²⁰ 2011 Izveštaj Europol EU-OCTA "Procjena opasnosti od organizovanog kriminala"

²¹ SELEC OCTA 2013

²² MSC Mediterranean Shipping Company, jedna od najvećih svjetskih kompanija za transport kontejnera

²³ MSC Cruises, ćerka kompanija MSC sa desetak velikih modernih brodova za krstarenje

Stanje u Crnoj Gori

„Zbog raširene mreže kontakata po ključnim tačkama, gdje su kriminalci porijeklom iz Crne Gore angažovani za organizaciju dijela krijumčarenja i distribucije kokaina, posledice propalog posla, greške ili prevare koja se desila u Brazilu, Španiji, Južnoafričkoj Republici ili Senegal, mogu imati za posledicu nasilje prema članovima grupa ili bliskim saradnicima na teritoriji Crne Gore.“

Najveći krijumčari i dobavljači

111 Za zemlje Zapadnog Balkana kao što su Crna Gora, Hrvatska i Srbija krijumčarenje kokaina predstavlja ozbiljnu prijetnju. Iako kriminalne grupe transport kokaina većinom realizuju daleko od Balkana, opasnost predstavlja "prljav novac" zarađen krijumčarenjem kokaina, koji se vraća organizatorima ili dijelu članova grupe u balkanskim zemljama. Na ovaj način vođe i članovi organizovanih kriminalnih grupa u zemljama porijekla, uvećavaju svoju moć i bogatstvo koje je teško povezati sa krivičnim djelima počinjenim u inostranstvu.

112 U poslu krijumčarenja kokaina, kriminalci porijeklom iz Crne Gore su najčešće članovi organizovanih kriminalnih grupa mješovitog sastava gdje zajedno sa srpskim i hrvatskim kriminalcima djeluju na internacionalnom nivou. Druge lokalne OKG sa sjedištem u Crnoj Gori koje se bave poslovima sa kokainom, blisko sarađuju sa pojedinim grupama u Srbiji i Hrvatskoj.

113 Najveći direktan uticaj na stanje u Crnoj Gori može imati situacija u kriminalnim strukturama u Srbiji, prvenstveno u najvećim gradovima, zbog jakih veza i bliske povezanosti grupa iz Crne Gore sa grupama u Srbiji u kojima je jedan broj članova porijeklom iz Crne Gore. Svaki ozbiljniji sukob među članovima organizovanih kriminalnih grupa porijeklom iz Srbije ili Hrvatske koje se bave međunarodnim krijumčarenjem kokaina ili njegovom distribucijom po Zapadnoj Evropi, zbog jake povezanosti može da se proširi i na teritoriju Crne Gore.

114 Zbog raširene mreže kontakata po ključnim tačkama, gdje su kriminalci porijeklom iz Crne Gore angažovani za organizaciju dijela krijumčarenja i distribucije kokaina, posledice „propalog“ posla, greške ili prevare koja se desila u Brazilu, Španiji, Južnoafričkoj Republici ili Senegal, mogu imati za posledicu nasilje prema članovima grupa ili bliskim saradnicima na teritoriji Crne Gore. Ovo nasilje je uglavnom usmjereno ka određenim pojedincima iz organizovanog kriminala, sa motivom osвете, naplate dugovanja ili disciplinovanja, pa je samim tim problem ograničen na kriminalnu populaciju. Iako ograničen ovaj problema nije lako otkloniti, smanjiti ili spriječiti da se nasilje dogodi, jer se najčešće uzroci, odnosno pokretački mehanizam, nalaze van granica Crne Gore.

115 Najveću štetu Crna Gora trpi zbog kriminalne aktivnosti krijumčarenja kokaina kojim se širom svijeta bavi nekoliko desetina kriminalaca porijeklom iz Crne Gore, od kojih jedan broj čak nijesu ni crnogorski državljani. Sa jedne strane oni narušavaju njen međunarodni ugled, a sa druge strane velike količine ilegalno stečenog novca u inostranstvu investiraju u legalne tokove u Crnoj Gori, čime organizovane kriminalne grupe povećavaju svoju finansijsku moć i uticaj.

Lokalno tržište u Crnoj Gori²⁴

116 Da bi se sagledao uticaj spoljnjih faktora na području trgovine kokainom u Crnoj Gori, prethodno je potrebno u najgrubljim crtama procijeniti veličinu posmatranog tržišta.

Procjena broja korisnika u Crnoj Gori

117 Za grubu procjenu broja korisnika kokaina (BKK) korišćena je sledeća formula:

$$\text{BKK} = \text{RSS} * \text{GPK} \text{ gdje je } \text{RSS} = 0.68 * \text{UBS}$$

Gdje je:

UBS=620.000 je ukupan broj stanovnika u Crnoj Gori prema podacima MONSTAT-a.

RSS=421.600 je radnosposobno stanovništvo u Crnoj Gori ili 68% od ukupnog broja stanovnika u Crnoj Gori, izvor MONSTAT.

GPK=0.8% od radnosposobnog stanovništva je prosjek korisnika kokaina u Evropi (UNODC).

118 Pomoću ove formule može se doći do grube procjene o broju lica koja su najmanje jednom tokom prethode godine koristila kokain u Crnoj Gori od **2100** (za 0.5%) do najviše **3.370** = 620.000*0.68*0.008.

119 Uzimajući u obzir trenutnu ekonomsku situaciju i predviđanja u ovoj oblasti, nije vjerovatno da će se broj domaćih korisnika kokaina u Crnoj Gori u većem obimu povećati narednih par godina. Moguća su lokalna ili sezonska kolebanja, ali manje kao posledica uticaja kriminala iz regiona, a više posledica unutrašnjih faktora uslovljenih razvojem specifičnih sadržaja u Crnoj Gori. Povećana koncentracija inostrane bogate klijentele na malom prostoru, kao što je to Tivat nakon otvaranja luke za megajahte, može za sobom imati posledicu da se u skladu sa potražnjom poveća i lokalna ponuda ilegalne zabave koja uključuje kokain i prostituciju.

Procjena cijena, količina i profita

120 Ujedinjene nacije su procijenile da je 30 grama prosječna količina kokaina koju konzumira jedan korisnik tokom godine.

121 Prodajna cijena kokaina na lokalnom tržištu u Crnoj Gori kreće se oko 80-100 eura za 1 gram i 30-40.000 eura za 1 kilogram.

122 Cijena jednog grama kokaina na tržištu Crne Gore (80-100 eura), veća je od cijene na tržištima Zapadne Evrope, gdje se kreće u prosjeku oko 75 eura za gram. Ovo ukazuje na malu ponudu u Crnoj Gori, odnosno da kokain na lokalnom narko tržištu nije dostupan u velikim količinama ili je barem dostupan u manjem obimu nego na zapadu Evrope.

123 Visoka cijena i mala ponuda takođe može ukazivati i na to da međunarodne organizovane kriminalne grupe koje se bave krijumčarenjem kokaina, ne koriste teritoriju Crne Gore za transport kokaina u onoj mjeri u kojoj se to ranije pretpostavljalo, već mnogo manje.

124 Relativno malo i ograničeno tržište u Crnoj Gori, vjerovatno su ključni faktori koji većinu organizovanih kriminalnih grupa sa ovog područja koje se bave krijumčarenjem kokaina, orijentišu da fokus njihovog djelovanja bude okrenut ka drugim destinacijama u inostranstvu, daleko od granica Crne Gore, gdje mogu neuporedivo više zaraditi.

²⁴ Gruba procjena sa istom svrhom i izvršena po istom metodu kao i za heroin (vidi prethodno poglavlje)

Profit u inostranstvu

125 Od krajnje cijene 1 kilograma kokaina, prosječne ulične vrijednosti 75-80.000 eura u Zapadnoj Evropi, učešće svih u proizvodnom, krijumčarskom i distributivnom lancu je sledeće:

2% ili 1500-2000 eura odlazi proizvođačima i prodavcima u Južnoj Americi

25% ili 18-20.000 eura odlazi na pretovar, prekookeanski transport i unos u Evropu

17% ili 12-13.000 eura odlazi na skladištenje, prodaju i distribuciju lokalnim dilerima

56% ili 42-45.000 eura odlazi uličnim dilerima za prodaju krajnjem korisniku na tržištu.

126 Uzimajući u obzir ove cjenovne okvire, ako pretpostavimo da jedna prosječna organizovana kriminalna grupa sa ovih prostora, radeći za druge grupe (pruža usluge nabavke, transporta, unosa u Evropu, skladištenja i isporuke do dilera na ciljano Zapadnoevropsko tržište) i ako u toku godine iz nekoliko puta prenese ukupno 500-1000 kilograma kokaina (oko 1 promil svjetske proizvodnje) može da ostvari godišnji profit između **15 i 30 miliona eura godišnje**.

127 Ukoliko ista organizovana kriminalna grupa na Zapadnoevropskom tržištu učestvuje i u miješanju i prepakivanju (razblaživanju sa drugim supstancama) može da duplira količinu i poveća ukupan profit na **30-50 miliona eura godišnje**.

128 Učešće u uličnoj prodaji na lokalnom nivou u Zapadnoevropskim gradovima (što je malo vjerovatno za količine u stotinama kilograma obzirom na reakciju lokalne konkurencije), povećalo bi istoj organizovanoj kriminalnoj grupi profit na **70 do 100 miliona eura godišnje**.

129 Razlika u profitu koji se od kokaina može ostvariti u inostranstvu od mogućeg u Crnoj Gori (deset i više puta), jasno ukazuje na motiv zašto se najveći dio organizovanih kriminalnih grupa iz Crne Gore, kao i brojni kriminalci u inostranstvu, porijeklom iz Crne Gore, opredijelilo da svoje poslove realizuje daleko van granica naše države ili regiona.

130 Predviđanje je da će OKG sa ovog područja koje se bave kriminalnim poslovima sa kokainom i u narednim godinama uglavnom nastaviti da koriste iste oprobane uspješne metode uz vjerovatno manje varijacije kako bi izbjegli kontrolu službi za sprovođenje zakona.

131 Uzimajući u obzir veliku cijenu, postoji mogućnost smanjenja tržišta kokaina, kojeg bi zamijenila alternativna droga koja se prodaje po nižoj cijeni npr. "legalni stimulant" iz Kine²⁵.

²⁵ SELEC OCTA 2013

Pretpostavke budućeg razvoja

Pretpostavljamo neke od sledećih scenarija:

- K1** - Organizovani kriminal iz Crne Gore (u saradnji sa srpskim i hrvatskim grupama) nastavio je nesmanjenim intenzitetom da učestvuje u krijumčarenju kokaina na relaciji Južna Amerika – Zapadna Evropa, ali je neznatno promijenio rute i metode;
- K2** - Organizovani kriminal iz Crne Gore više se uključio u dio krijumčarenja kokaina preko „Balkanske rute” ili Crnog mora;
- K3** - Organizovani kriminal iz Crne Gore više koristi teritoriju Crne Gore za tranzit kokaina.

Indikatori gore navedenih pretpostavki mogu biti:

- Putovanja ili duži boravak crnogorskih kriminalaca u Južnoj Americi ili Africi (K1);
- Nastavak hapšenja pomoraca sa ovih prostora na brodovima sa kokainom (K1,K2);
- Povećano interesovanje pomoraca za brodove koji plove po Crnom moru (K2);
- Otkriven brod sa kokainom i našim pomorcem rutom uz Istočnu Afriku, kroz Suetski kanal, Istočni mediteran ili Crno more (K1,K2);
- Češća putovanja crnogorskih krijumčara u Grčku, Tursku, Bugarsku, Rumuniju ili Ukrajinu (K2)
- Pronalazak kokaina na brodu ili jahti u Jadranu koji je plovio od ili ka Crnoj Gori (K3);
- Zaplijena kokaina veće čistoće na teritoriji Crne Gore, posebno primorju (K3);
- Smanjenje ulične cijene kokaina na lokalnom tržištu u Crnoj Gori (K3);
- Članovi OKG porijeklom iz Crne Gore se dovode u vezu sa vlasništvom ili upravljanjem trgovačkim brodovima ili privatnom aviokompanijom (K1, K2, K3).

Preporuke (za preventivne, obavještajne i operativno-istražne aktivnosti)

PR3: U cilju rješavanja problema sa međunarodnom dimenzijom krijumčarenja kokaina, koje stvara političko-diplomatski problem državi u međunarodnim relacijama, potrebno je uložiti dodatne napore da se poveća intenzitet ciljanog prikupljanja i razmjene obavještajnih podataka sa inostranstvom o relativno malom broju lica porijeklom iz Crne Gore, koji su uključeni u poslove sa kokainom i to:

- a) **Intenzivirati prikupljanje obavještajnih podataka** o aktivnostima naših „poznatih” kriminalaca i njihovih saradnika u inostranstvu **koristeći diplomatsko-konzularnu mrežu** i jače kontakte sa crnogorskom dijasporom;
- b) **Intenzivirati dostavljanje obavještajnih podataka inostranim partnerskim službama** za sprovođenje zakona, o povezanosti naših građana i lica porijeklom iz Crne Gore sa poslovima međunarodnog krijumčarenja kokaina;
- c) U cilju bolje kontrole ciljanog prikupljanja obavještajnih informacija u inostranstvu i efikasnije direktne razmjene sa partnerima, u naredne dvije godine **izgraditi mrežu crnogorskih policijskih oficira za vezu*** postavljanjem najmanje na sledeće tačke:
 - Brazil, za područje Južne i Centralne Amerike i Kariba
 - Južnoafrička Republika, za Južnu i Zapadnu Afriku
 - Španija, za Jugo-Zapadnu Evropu i Sjevernu Afriku
 - Holandija, za Sjevero-Zapadnu Evropu i Nordijske zemlje
 - Turska, za Istočni mediteran, Crno more i Bliski istok

(*Jedan oficir za vezu je već postavljen u Rumuniji za Jugoistočnu Evropu- SELEC)

Ovakav način rada je kratkoročno gledano relativno finansijski zahtjevan (skup), ali u periodu 3 do 5 godina može da nanese veliku štetu organizovanim kriminalnim grupama porijeklom iz Crne Gore koje u najvećem dijelu djeluju u inostranstvu. Pomažući pokretanje akcija, hapšenja, zaplijene i procesuiranje u inostranstvu, otvaraju se dodatne mogućnosti da se njihovim saradnicima i povezanim licima u Crnoj Gori oduzima imovina, od čega bi se mogao finansirati dalji rad mreže policijskih oficira za vezu. Sa druge strane, ovaj pristup imaće višestruku, nemjerljivu korist za Crnu Goru, jer će značajno povećati međunarodni rejting, kako policijske službe, tako i države. Cijena rješavanja ovog problema je mnogo manja od štete koju problem stvara državi Crnoj Gori.

3.1.3. Marihuana

„Blizina Albanije kao zemlje proizvođača, najviše negativno utiče na to da je na lokalnom tržištu u Crnoj Gori marihuana prisutna u dovoljnoj količini, po niskoj cijeni i lako dostupna mlađoj populaciji, najrizičnijoj kategoriji za ovu vrstu droge.“

Globalna priroda problema

132 Marihuana se proizvodi u skoro svakoj zemlji na svijetu, što je u svjetskim razmjerama i čini najzastupljenijom ilegalnom drogom koja u svijetu ima do 200 miliona korisnika.

133 Prema procjenama Ujedinjenih nacija²⁶ u Evropi je marihuana takođe najzastupljenija droga, koju koristi nešto više od 5% radno sposobnog stanovništva (5.2%-5.3% između 15-64 godina starosti). Prema istim procjenama UN nešto je niži prosječni procenat broja korisnika marihuane na Zapadnom Balkanu, najniži u Crnoj Gori do maksimalno 2%, a najviši u Hrvatskoj do 5,2%.

134 Najčešće zemlje iz kojih marihuana dolazi na evropsko tržište su Maroko i Afganistan, dok u manjoj mjeri dolazi i iz evropskih zemalja Holandije, Španije i Albanije. Proizvodnja marihuane u samoj Evropi se poslednjih godina povećava, najviše kroz uzgoj u zatvorenom prostoru.

135 Profil prosječnog korisnika marihuane

Prema istraživanju sprovedenom u inostrantvu tokom protekle decenije, profil prosječnog korisnika marihuane je sledeći:

1. Najčešće srednjoškolac ili mlađi muškarac, (30% svih korisnika je mlađe od 17 godina);
2. Nije u radnom odnosu (student ili nezaposlen);
3. Sa korišćenjem marihuane počeo veoma mlad, (više od 50% počinje prije 14 godine, a skoro 90% počinje prije do 18 godine).

²⁶ 2011, Izveštaj UNODC „World drug report“ (Profil korisnika marihuane na strani 181)

Stanje u regionu, ključne rute i lokacije

„Albanija je najveći proizvođač marihuane u ovom dijelu Evrope. Marihuana iz Albanije se uglavnom distribuira ka Grčkoj i Italiji, a u manjoj mjeri prema Crnoj Gori i Kosovu i dalje preko „Balkanske rute“ u zemlje Centralne Evrope.“

136 Preko „Balkanske rute“ se već trguje marihuanom koja dolazi iz Afganistana, Pakistana i Indije. Nabavka iz ovih zemalja i Balkanska ruta postaće još značajnija u narednim godinama, ukoliko se nastavi trend pada uzgoja kanabisa u Maroku, koji je do sada bio najveći snabdijevač Zapadne Evrope.

137 Na samom području Jugoistočne Evrope i Zapadnog Balkana postoji uzgoj kanabisa na otvorenom i u zatvorenom prostoru. Registrovan je i trend da kriminalne grupe koriste nezavidnu poziciju ranjive populacije, većinom starijih građana, ugroženih ekonomskom krizom, koji se za njih u ruralnim krajevima bave uzgojem kanabisa na otvorenom prostoru.

138 Najznačajniju ulogu u snabdijevanju Jugoistočne Evrope marihuanom imaju organizovane kriminalne grupe albanskog etničkog porijekla, a krijumčarenje marihuane iz Albanije, poslednjih godina je postalo značajan regionalni bezbjednosni problem.

139 Albanija je najveći proizvođač marihuane u ovom dijelu Evrope. Prema podacima finansijske policije Italije na području Albanije otkriveno je oko 500 plantaža sa zasadima kanabisa, od kojih može da se proizvede 1000 tona marihuane, čija se vrijednost procjenjuje na oko 4,5 milijardi eura. Marihuana iz Albanije se uglavnom distribuira ka Grčkoj i Italiji, a u manjoj mjeri prema Crnoj Gori i Kosovu i dalje preko „Balkanske rute“ u zemlje Centralne Evrope. Jedan dio marihuane organizovane kriminalne grupe albanskog etničkog porijekla razmjenjuju u Turskoj za heroin.

140 Krijumčari koriste putnička vozila za prevoz manjih količina, dok se veće količine kanabisa prevoze kamionima.

141 Ranije je uzgajanje kanabisa bio raširen problem po cijeloj teritoriji Albanije, ali je trenutno koncentrisano na nekoliko ograničenih lokacija. Jedna oblast je između Skadra i Leze, druga sjeveroistočno od Tirane i

dvije oblasti su između Vlore i Đirokastre. Smanjenju ovog problema su svakako doprinijeli i intenzivni naponi albanske policije poslednjih godina na otkrivanju i uništavanju ilegalnih zasada kanabisa - marihuane (između 70-100.000 biljaka svake godine).

142 Glavni krak krijumčarenja marihuane iz Albanije je okrenut ka Italiji, direktno ili preko Grčke, a u manjoj mjeri iz Makedonije ponovo za Grčku i ka Italiji.

143 Prema procjenama italijanske policije, tokom 2011 godine, ka oblasti Pulja na italijanskoj obali Otrantskog prolaza, krijumčari iz Albanije su poslali oko 20 tona marihuane. Došlo je i do manje promjene metoda i ruta, tako da se u posljednje vrijeme pojedinačnim plovilima iz Albanije ka Italiji krijumčare velike količine marihuane (po 1-2 tone), dok se manje količine marihuane (po 100-200 kg) i druge vrste droga, prvenstveno heroin krijumčare u vozilima ukrcanim na linijske trajekte. Takođe je zabilježeno da povremeno albanski krijumčari ostavljaju duž italijanske obale marihanu obično u količinama do 100kg da pluta u moru u posebnim plastičnim vrećama.

144 Povećan intenzitet brojnih zajedničkih akcija albanskih i italijanskih organa za sprovođenje zakona rezultirao je da samo u prvih šest mjeseci 2012.godine na krijumčarskom kanalu preko Otrantskog prolaza bude zaplijenjeno skoro 9 tona, od čega 4,5 tona na obali Pulje u Italiji i više od 4 tone u Albaniji.

145 Drugi manji krak krijumčarenja marihuane proizvedene u Albaniji, vodi prema Kosovu i Makedoniji. Marihuana se ka Kosovu šalje uglavnom radi daljeg transporta ka Srbiji i priključenja na centralni krak Balkanske rute koji vodi ka Zapadnoj Evropi, dok se iz Makedonije transportuje za Grčku ili zemlje regiona.

146 Marihuana se proizvodi i u Makedoniji, većinom za potrebe domaćeg tržišta, a uzgaja se uglavnom u teško pristupačnim planinskim predjelima na zapadu i sjeveroistoku zemlje.

147 Treći krak krijumčarenja marihuane iz Albanije ide preko Crnoj Gore i dalje, preko BiH i Hrvatske, prema zemljama Centralne i Zapadne Evrope. Ovim pravcem se uglavnom krijumčari marihuana tipa "skank"²⁷.

²⁷ Skank – naziv za tip genetski modifikovane marihune sa visokim procentom THC.

Stanje u Crnoj Gori

148 Zbog relativno lake dostupnosti marihuane tipa "skank" u susjednoj Albaniji i mogućnosti za brzo sticanje profita na relativno kratkoj relaciji, krijumačarenje „skanka“ kroz Crnu Goru je postalo kriminalna aktivnost u koju se najviše uključuju novi, najčešće privremeno udruženi pojedinci.

149 Prilikom prenosa marihuane iz Albanije u Crnu Goru, krijumčari koriste zvanične granične prelaze, ali i kopnenu "zelenu" granicu koju prelaze na slabo kontrolisanim mjestima. Prilikom izlaska iz Crne Gore ka BiH i dalje ka Hrvatskoj, krijumčari uglavnom prelaze na zvaničnim graničnim prelazima automobilima ili kamionima u kojima je marihuana sakrivena u posebno pripremljenim "bunkerima" ili među drugom robom. Zaplene u poslednjih godinu dana ukazuju da se putničkim automobilima uglavnom krijumčari od 10 do 20 kilograma, dok se u teretnim vozilima krijumčari od 50 do 100 kilograma "skanka".

150 Glavni pravac krijumčarenja marihuane tipa „skanka“ kroz Crnu Goru vodi od albanske granice u okolini Podgorice prema Nikšiću ili Herceg Novom, i dalje za Bosnu ili Hrvatsku. Rijetko korišćena ruta za ulazak marihuane je iz pravca Kosova prema Rožajama. Manje količine marihuane, u odnosu na glavni pravac, prenose se preko sjevernog dijela Crne Gore iz Pljevalja i Bijelog Polja, prema BiH pravcem ka Sarajevu, ili prema Srbiji pravcem ka Prijepolju.

151 Krijumčarenjem i prodajom skanka ostvaruju se velike zarade, što je i glavni motiv za povezivanje i saradnju kriminalnih grupa iz Crne Gore sa grupama u Albaniji, BiH, Hrvatskoj i Srbiji. Posledica relativno lake dostupnosti i mogućnost velikog profita za transport na kratkom pravcu od 100-150 kilometara kroz Crnu Goru, jak je motiv domaćim grupama i pojedincima za nastavak ovog posla. Neke kriminalne grupe koje su se bavile distribucijom heroina, poslednjih godina počele su da se u većem obimu bave i krijumčarenjem skanka.

Lokalno tržište u Crnoj Gori²⁸

Procjena broja korisnika u Crnoj Gori

152 Ukoliko uzmemo u obzir poslednje procjene Ujedinjenih nacija za zemlje Zapadnog Balkana, u odnosu na koje je Crna Gora imala relativno nizak procenat korisnika marihuane od 2% i uporedimo to sa zemljama u okruženju, BiH skoro 3%, Srbija 4% i Hrvatska oko 5% ukupnog radno sposobnog stanovništva, možemo pretpostaviti prema nejnegativnijem predviđanju da će i u Crnoj Gori narednih godina doći do povećanja broja korisnika marihuane na nivo 4-5%. Ovo bi u brojkama moglo značiti povećanje broja korisnika sa 8.500 na 16.-17.000.

153 Gornja granica ove procjene od 5% korisnika marihuane u skladu je i sa istraživanjem ESPAD²⁹, koje Crnu Goru svrstava među zemlje sa najmanje zastupljenom upotrebom marihuane među srednjoškolcima (starosti 15-16 godina). Uopšte uzevši evropske zemlje u kojima se najmanje koristi marihuana prema ovom istraživanju nalaze se na Balkanu i Skandinaviji.

Procjena cijena, količina i profita

154 Blizina Albanije kao zemlje proizvođača, najviše negativno utiče na to da je na lokalnom tržištu u Crnoj Gori marihuana prisutna u dovoljnoj količini, po niskoj cijeni i lako dostupna mlađoj populaciji, najrizičnijoj kategoriji za ovu vrstu droge.

155 Vrlo je teško odrediti tržišni obim potrebne količine marihuane za lokalno tržište u Crnoj Gori, a samim tim i profit koji se ostvari. Marihuana se za uličnu prodaju obično uzima u količinama između 0,5 kg do 1 kg, za koji cijena varira od 850 eura u okolini Tuzi blizu granice sa Albanijom, pa sve do 1500 eura u primorskim gradovima Budva i Herceg Novi u toku sezone.

²⁸ Gruba procjena sa istom svrhom i izvršena po istom metodu kao i za heroin i kokain

²⁹ 2011 Izveštaj ESPAD „Supstance korišćene među srednjoškolcima u 36 evropskih država“

156 Od lokalnih „uličnih dilera“ korisnici skanka nabavljaju takozvani „ket“ (skank u pakovanjima od 1-2 grama) koji je dovoljan za dnevnu konzumaciju jednog prosječnog korisnika. Prodajom 1 kilograma marihuane tipa skank na lokalnom „uličnom“ tržištu u Crnoj Gori kriminalci mogu ostvariti prosječan profit od 3000-4000 eura.

157 Ono što nije lako izračunati u procjeni veličine lokalnog tržišta marihuane u Crnoj Gori, je ukupna količina marihuane, neophodna za zadovoljenje potreba domaćih korisnika. Prvenstveno je teško izračunati srednju godišnju količinu koja je potrebna jednom prosječnom korisniku.

158 Samo četvrtina korisnika marihuanu uzima svakodnevno. Uglavnom su to nepravilni intervali u zavisnosti od okruženja i raspoloženja u kojem se osoba nalazi. U nedostatku drugih podataka, projekcija za Crnu Goru je uz manja prilagođavanja radi lakše računice napravljena na osnovu rezultatima međunarodnih istraživanja³⁰. Ukoliko pretpostavimo da su učestalost korišćenja i količine marihuane u Crnoj Gori prikazane donjom tabelom, dobijaju se sledeći rezultati:

159 Prema ovoj računici, lokalno tržište u Crnoj Gori ima oko 8500 povremenih ili stalnih korisnika, kojima je godišnje potrebno oko 1 tona marihuane.

Profit od krijumčarenja kroz Crnu Goru

160 U zavisnosti od kvaliteta i tipa marihuane, cijena duž krijumčarske rute kreću se u okvirima:

- 400 - 800 eura za 1 kilogram na području Albanije
- 1000-1200 eura za 1 kilogram na području Crne Gore
- 1500-1800 eura za 1 kilogram na području BiH
- 2000-2500 eura za 1 kilogram na području Hrvatske
- 7000-8000 eura za 1 kilogram na području EU – Zapadna Evropa

161 Prema ovim pokazateljima, uočljiv je skoro pravilan obrazac da svaki prelazak granice, podiže prosječnu cijenu jednog kilograma marihuane za 400-500 eura, od čega najviše odlazi na profit krijumčara (300-400 eura), a manje na troškove skrivanja i transporta.

162 Povećavanjem količine koja se nabavlja i krijumčari, smanjuje se i nabavna cijena, a samim tim i povećava profit. Za količine od 10 i više kilograma, cijena marihuane tipa skank u graničnom području između Crne Gore i Albanije pada na iznos 700-850 eura po kg.

korišćenje	procenat	korisnika	jedinica	godišnje	ukupno
svakodnevno	26%	2200	1 gr/dnevno	365 grama	803 kg
2 puta sedmično	22%	1800	2 gr/sedmično	104 grama	187 kg
2 puta mjesečno	17%	1500	2 gr/mjesečno	24 grama	36 kg
jednom u dva mjeseca	35%	3000	6 gr/godišnje	6 grama	18 kg
Ukupno	100%	8.500*			1.044 kg

*8.500 korisnika = 2% od radno sposobne populacije 15-64 godine (620.000*0.68*0.02.)

³⁰ 2011 Izveštaj UNODC, „World drug report“ (Profil korisnika marihuane na strani 181)

163 U prethodnom periodu registrovano je nekoliko organizovanih krijumčarskih grupa u Crnoj Gori koje su kao svoju glavnu ili sporednu aktivnost imale krijumčarenje skanka. Nakon realizacije velikih policijskih akcija na razbijanju ovih grupa, u posljednje vrijeme krijumčarenje skanka kroz Crnu Goru u velikoj mjeri preuzeli su pojedinci, neki i bez prethodne kriminalne prošlosti, koji najvjerovatnije pogođeni ekonomskom krizom rješenje svojih finansijskih problema traže u brzom i lakom zaradi kroz privremeno udruživanje u krijumčarenju. Na osnovu poslednjih hapšenja i zaplena, procjenjuje se da više od polovine ukupne količine skanka prokrijumčare manje grupe privremeno udruženih pojedinaca.

Pretpostavke budućeg razvoja

Obzirom na veliku ponudu, odnosno dostupnost marihuane iz Albanije, a kako se ni potražnja za marihuanom ne smanjuje, pretpostavljamo neke od sledećih scenarija:

M1 – Povećaće se intenzitet krijumčarenja skanka kopnenim putem iz Albanije preko Crne

Gore za BiH i Hrvatsku, prvenstveno od strane privremeno udruženih pojedinaca;

M2 – Luka Bar će se intenzivnije koristiti za krijumčarenje skanka skrivenog u vozila utovarena na linijske trajekte za Italiju;

M3 – Broj korisnika marihuane u Crnoj Gori će se povećati do evropskog prosjeka;

M4 – Povećaće se uzgoj marihuane na otvorenom i u zatvorenom prostoru u Crnoj Gori.

Indikatori gore navedenih pretpostavki mogu biti:

- Povećana količina pronađenog skanka na ruti ka BiH i Hrvatskoj kod krijumčara koji nisu članovi organizovanih kriminalnih grupa (M1);
- Pronalazak marihuane skrivene u vozilu koje je bilo ukrcano ili tek treba da se ukrca na trajekt iz Crne Gore za Italiju (M2);
- Povećan broj vozila iz Albanije koji za Italiju idu preko luke Bar (M2);
- Češća putovanja crnogorskih krijumčara skanka u Italiju (M2);
- Povećana količina marihuane koja se pronalazi kod maloljetnih lica (M3);
- Povećanje broja krivičnih djela ili saobraćajnih udesa pod dejstvom marihuane (M3)
- Uništavanje plantaža kanabisa u Albaniji (M4)
- Povećan procenat otkrivenih zasada marihuane u Crnoj Gori (M4)
- Otkrivanje laboratorija za uzgoj marihuane u Crnoj Gori (M4).

Preporuke (za preventivne, obavještajne i operativno-istražne aktivnosti)

PR4: Da bi se smanjio problem lokalnog tržišta marihuanom, obzirom na ograničene mogućnosti da iz Crne Gore utičemo na spoljne faktora - priliv i smanjenje ponude marihuane iz Albanije, osim kroz razmjenu obavještajnih informacija, naponi svih zainteresovanih subjekata u Crnoj Gori u narednih 3 do 5 godina trebali bi da se fokusiraju prioritarno na smanjenje potražnje za marihuanom kod mlađih korisnika:

- a) Prevencijom, sa fokusom na rizičnu kategoriju novih korisnika (12-15 godina);**
- b) Represijom, usmjerenoj na lokalne dilere marihune maloljetnicima.**

PR5: Da bi smanjio obim krijumčarenja skanka preko Crne Gore, **povećati razmjenu obavještajnih informacija sa susjednim zemljama**, prvenstveno sa Albanijom.

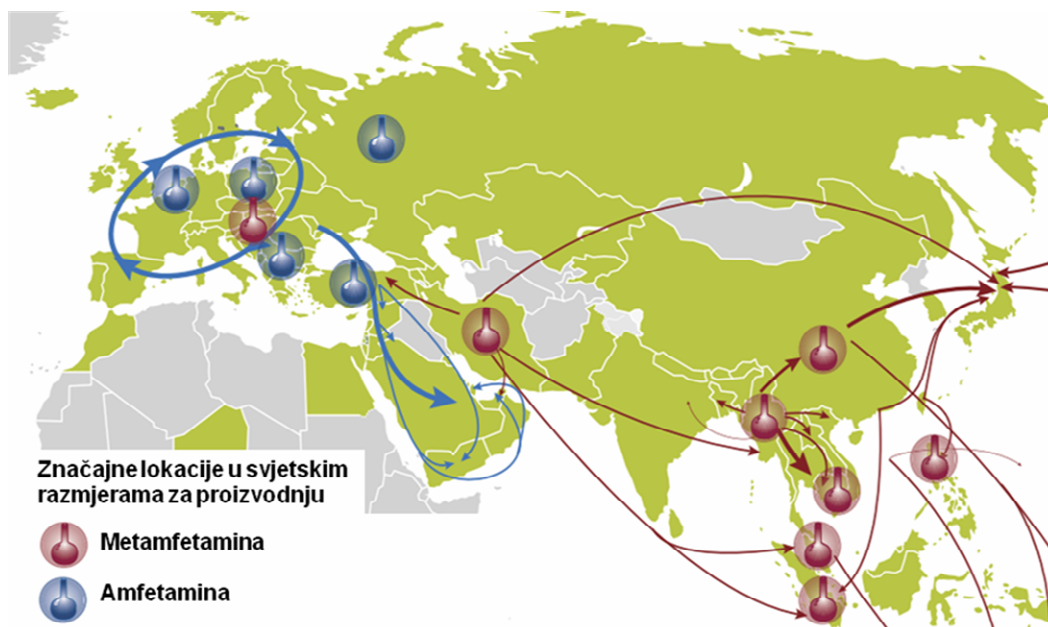
3.1.4. Sintetičke droge

Globalna priroda problema

164 Za razliku od proizvodnje heroina i kokaina koja je vezana za specifične lokacije, proizvodnja sintetičkih droga nije geografski ograničena. Laboratorije za sintetičke droge su uobičajeno blizu njihovom tržištu, dok se prekursori i druge hemikalije potrebne za proizvodnju često krijumčare kroz regione. Svjetski trend proizvodnje sintetičkih droga je da se proizvodnja prebacuje u one zemlje gdje kontrola prekursora nije jaka. U narednom periodu sve će biti veći značaj azijskih država kao što su Kina, Indija i Pakistan, zbog jake hemijske industrije i velikog izvoza prekursora.

168 Već duže vrijeme, Holandija je u svjetskim okvirima najpoznatija zemlja proizvođač sintetičkih droga tipa **amfetamina i ekstazija**. Proizvodnja amfetamina u Evropi sve više se širi na Poljsku i baltičke zemlje Litvaniju i Estoniju. Glavna tržišta u Zapadnoj Evropi su u Njemačkoj, zemljama Skandinavije i Velikoj Britaniji.

169 Evropa važi za peto po veličini područje po broju korisnika sintetičkih droga sa skoro 4 miliona korisnika ekstazija i 3 miliona korisnika amfetamina.

165 Od ukupne količine zaplijenjenih sintetičkih droga u svijetu od oko 65 tona, prvenstveno amfetamina, skoro dvije trećine se zaplijeni na Bliskom Istoku i u Aziji.

166 Takođe je registrovano da krijumčari prije transporta pretvaraju poznate prekursora u nove nekontrolisane hemikalije, koje ponovo hemijskim postupkom pretvaraju u prekursora kada dođu na željenu destinaciju.

167 Poseban problem predstavlja i povećanje trgovine sintetičkim drogama na internetu.

170 Prema procjenama Europol³¹, proizvodnja amfetamina u zemljama Evropske unije je u porastu, najvjerovatnije kao posledica ograničene dostupnosti ekstazija. Takođe, povećala se potražnja u zemljama Bliskog Istoka, što je dovelo do povećanog protoka amfetamina sa sjeverozapada Evrope, preko Balkanske rute na Bliski Istok, gdje se povremeno razmjenjuje i za heroin.

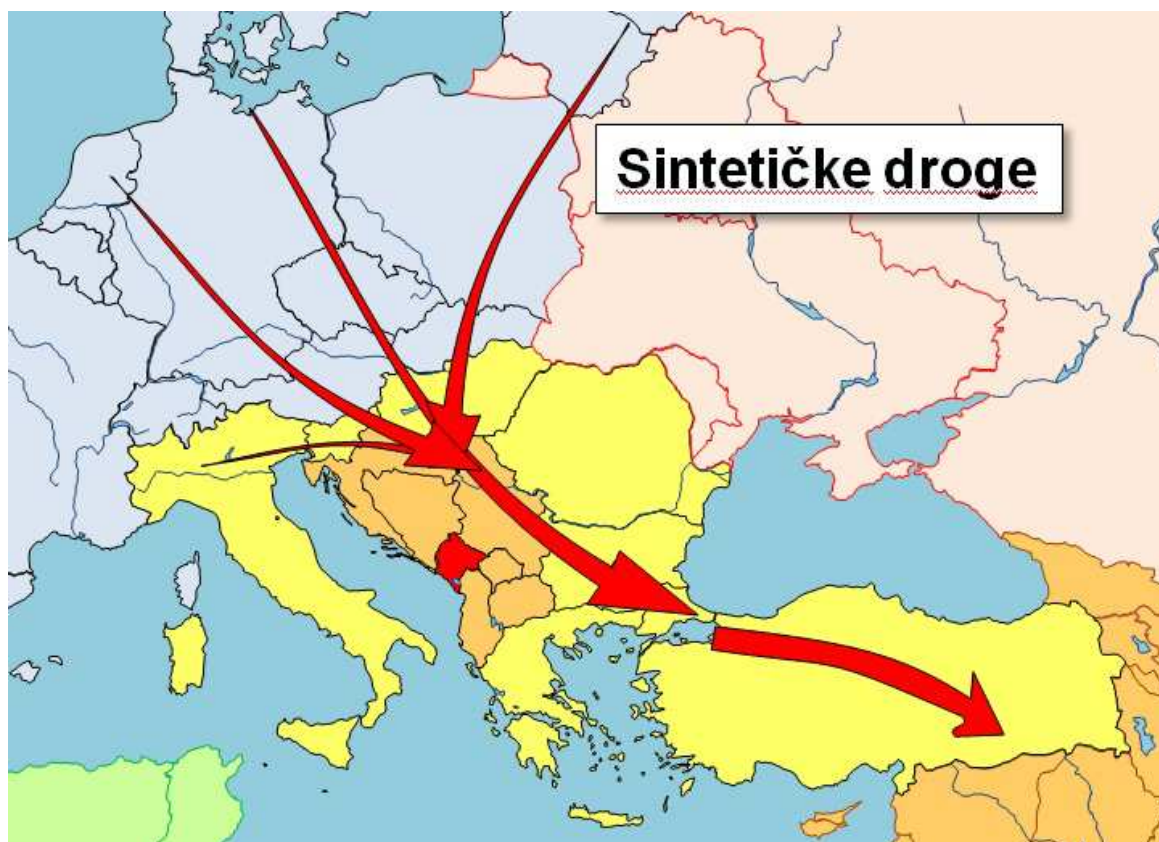
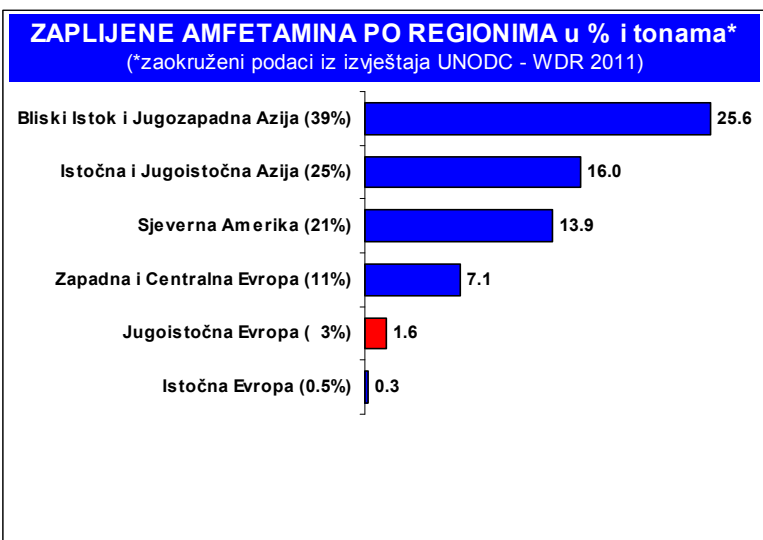
³¹ 2011 Izvještaj Europol EU-OCTA "Procjena opasnosti od organizovanog kriminala"

171 Europol takođe procjenjuje da se u Bugarskoj, na Zapadnom Balkanu, u Turskoj, Libanu i Kavkazu povećavaju značaj i kapaciteti proizvodnje amfetamina namijenjenog tržištu Bliskog Istoka, što može dovesti da smanjenja snabdijevanja iz Sjeverozapadne Evrope.

172 Dok je potražnja za ekstazijem na području Evrope relativno stabilna, u zemljama sa visokim cijenama kokaina, raste potražnja za amfetaminom kao jeftinijom alternativom.

173 Proizvodnja sintetičkih droga tipa **metamfetamina**, poznatijih kao “kristalni met”, “ice” ili “spid” uglavnom je bila koncentrisana na teritoriji Češke kao najvećeg proizvođača u Evropi, dok se u posljednje vrijeme proizvodnja širi na baltičke države, posebno Litvaniju i Estoniju. Uobičajeni način proizvodnje **metamfetamina** je u velikom broju malih takozvanih “kućnih laboratorija”, u kojima se može proizvesti tek po nekoliko grama droge.

174 Informacije da cijena metamfetamina pada, a da se poboljšava kvalitet, trebalo bi da izazove zabrinutost zbog veće mogućnosti da bude dostupan mlađoj populaciji.

“Prisutna je realna opasnost od dolaska u Crnu Goru “dizajnerskih droga” porijeklom iz Azije koje se većinom prodaju putem interneta.”

Stanje u okruženju

175 Prema procjeni SELEC Centra³², prisutnost sintetičkih droga na unutrašnjim tržištima u Jugoistočnoj Evropi je u porastu, kao rezultat povećane potražnje među mladima, ali i agresivnije ponude, kao i činjenice da predstavljaju jeftiniju zamjenu za tradicionalne vrste droga. Rastući zahtjevi tržišta sintetičkih droga na Bliskom Istoku takođe utiču na povećanu trgovinu preko Balkanske rute, odnosno zemalja Jugoistočne Evrope. Da se povećava obim protoka sintetičkih droga i prekursora preko Balkanske rute u pravcu Bliskog Istoka, može se pratiti povećanjem zaplijenjene količine u Turskoj.

Stanje u Crnoj Gori

176 Za Crnu Goru je značajno da prati dešavanja i kretanja na tržištima u zemljama okruženja, kako bi mogla pravovremeno da reaguje. U pojedinim zemljama okruženja otkrivene su veće količine pilula ekstazija (u Makedoniji), dok su u Srbiji otkrivene laboratorije za proizvodnju metamfetamina. U Hrvatskoj i BiH se sve češće pronalaze nove vrste sintetičkih droga. Prema informacijama hrvatske policije³³ ranija tendencija rasta zastupljenosti sintetičkih droga tipa amfetamina i ekstazija na tržištu u Hrvatskoj je zaustavljena i sada je u padu. Sa druge strane pojavio se veliki broj novih hemijskih supstanci i „dizajnerskih droga“ porijeklom iz Azije koje se većinom mogu nabaviti kupovinom preko interneta.

177 Pored novih takozvanih „dizajnerskih droga“ koje imaju nisku cijenu i globalnu dostupnost i trgovina prekursorima može biti budući problem. Izvor prekursora mogu biti zemlje Balkana gdje je laka dostupnost ovih supstanci na ilegalnom tržištu, a to su zemlje sa

jakom hemijskom i farmaceutskom industrijom kao što je na primjer Srbija.

178 Dizajnerske droge su hemijske supstance u kojima je u određenoj mjeri promjenjena molekularna struktura, kako bi njihov novi sastav izbjegao postojeće zakone o zabrani droga, a efekti uzimanja ostali približno isti. Većina zemalja nema zakone koji regulišu opšti oblik zabranjenih droga ili supstanci, već se u zakonima dopunjuju liste sa pojavom novih molekularnih struktura, dok proizvođači čim jedna supstanca dospije na listu zabranjenih, nezatno promjene njen sastav da bi se mogli zaobići novi zakoni i legalno je prodavati kao novi proizvod.

179 U oblasti zloupotrebe lijekova izdatih na recept, posebno rizična populacija u narednom periodu mogu biti đaci i studenti u Crnoj Gori, ukoliko preuzmu trend iz okruženja uzimanja **“tableta za bolje pamćenje”** zbog poboljšanja koncentracije i radnog učinka tokom učenja, takozvani „dječiji kokain“ ili „kokain za siromašne“ u vidu lijekova tipa psihostimulansa „Ritalin“, „Aderall“ i „Concerta“.

180 Uočena je tendencija porasta konzumiranja pojedinih vrsta sintetičkih droga, naročito tokom ljetnje turističke sezone u gradovima duž Crnogorskog primorja. Njihovoj distribuciji posebno pogoduje velika koncentracija turista iz različitih zemalja svijeta, kao i organizovanje muzičkih manifestacija sa velikim brojem posjetilaca, koje predstavljaju pogodan ambijent za distribuciju navedenih droga.

³² SELEC - Centar službi za sprovođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi u Bukureštu, Rumunija

³³ Nacionalni programi - Suzbijanje zloupotrebe droga, dostupno na internet sajtu policije R.Hrvatske

Pretpostavke budućeg razvoja

Obzirom na trendove u regionu, pretpostavljamo sledeća scenarija:

S1 – Među korisnicima u Crnoj Gori povećaće se upotreba dizajnerskih sintetičkih droga i lijekova izdatih na recept koji su jeftinija alternativa;

S2 – Kriminalci iz Crne Gore sve više će se uključiti u međunarodnu trgovinu sintetičkim drogama i njihovim prekursorima.

Indikatori gore navedenih pretpostavki mogu biti:

- Povećan broj internet sajtova registrovanih u Crnoj Gori preko kojih se reklamiraju, i prodaju novi neprovjereni preparati i supstance porijeklom iz zemalja Azije (S1);
- Povećano interesovanje na domaćim internet forumima za kupoprodaju dizajnerskih droga i novih preparata (S1);
- Povećan obim prodaje u crnogorskim apotekama lijekova na recept tipa psihostimulansa ili drugih jeftinijih alternativa za klasične droge (S1);
- Povećan broj medicinski registrovanih slučajeva sa problemima uzrokovanim uzimanjem sintetičkih droga (S1);
- Češća putovanja i kontakti crnogorskih sa kriminalcima u baltičkim zemljama (S2);
- Češća putovanja i poslovi crnogorskih kriminalaca sa firmama iz Kine/Azije (S2);
- Pronalazak veće količine prekursora u ilegalnom posjedu ili evidentirane krađe i nestanci prekursora kod registrovanih distributera (S2);
- Hapšenje kriminalca porijeklom iz Crne Gore sa većom količinom sintetičke droge u nekoj od zemalja duž Balkanske rute (S2).

Preporuke (za preventivne, obavještajne i operativno-istražne aktivnosti)

PR6: Da bi se u prvom redu spriječio nastanak problema u većem obimu vezanog za sintetičke droge na teritoriji Crne Gore, potrebno je intenzivirati napore u oblasti prevencije kako je to već detaljno obrazloženo u Nacionalnom strateškom odgovoru za droge Crne Gore³⁴. Napori svih zainteresovanih strana u Crnoj Gori u narednih 3 do 5 godina trebali bi da se fokusiraju prioritarno na:

a) Prevenciju i unaprjeđenje sistema ranog prepoznavanja sintetičkih droga, gdje se posebna pažnja treba obratiti na pronalazak novih dizajnerskih droga u Crnoj Gori, a koje su već registrovane u zemljama okruženja kao što su:

- „Spice“ sintetički kanabis, zamjena za marihuanu;
- „Krokodil“ – dezomorfijum i kodein, „heroin za siromašne“ porijeklom iz Rusije;
- „Magični zmaj“ sadrži ekstrakte suvih egzotičnih biljaka u obliku mirisnih štapića;
- ili druge sumnjive supstance porijeklom iz Azije koje se prodaju putem interneta, a sadrže egzotične mirise i bogatu aromu, nijesu zabranjene, a imaju drugu namjenu.

b) Dodatno ograničiti mogućnosti zloupotrebe lijekova izdatih na recept;

c) Dodatno pojačati monitoring čuvanja, prodaje i transporta prekursora, odnosno rizičnih hemikalija u hemijskoj, farmaceutskoj i kozmetičkoj industriji.

PR7: Analitički tim nije u svom radu naišao na dovoljno relevantnih podataka i informacija na osnovu kojih bi se napravila kredibilna procjena ilegalnog tržišta u ovoj oblasti u Crnoj Gori. Da bi se mogao barem grubo procijeniti trenutni obim problema, potrebno je izvršiti procjenu veličine tržišta sintetičkih droga i lijekova izdatih na recept kao alternative drogama. **Predlažemo da institucije nadležne za oblast zdravlja i/ili zainteresovane nevladine organizacije, ukoliko već nisu, pokrenu projekat koji bi omogućio barem:**

- procjenu broja korisnika sintetičkih droga i zloupotrijebljenih lijekova izdatih na recept;
- procjenu potrebnih količina (prosječna dnevna/godišnja doza tableta/miligrama);
- procjenu maloprodajnih i veleprodajnih cijena;
- dostupne vrste i najčešće načine na koji korisnici dolaze do robe;
- procjenu mogućeg profita na godišnjem nivou.

Veličina profita, dostupnost droga i rizik od otkrivanja i sankcije, odrediće da li će se ovim poslom u Crnoj Gori baviti pojedinci, ili će se u većoj mjeri uključiti organizovane grupe.

³⁴ Crna Gora - Nacionalni strateški odgovor za droge 2008-2012

3.1.5. Kriminalni poslovi sa drogom u inostranstvu

181 Najveći dio kriminalnim aktivnosti koje se odnose na krijumčarenje opojnih droga crnogorske OKG u inostranstvu realizuju u oblasti krijumčarenja kokaina. Najčešće je riječ o OKG koje broje po nekoliko stalnih članova, koji su zaduženi za samu organizaciju aktivnosti, ostvarivanje kontakata sa južno-američkim narko kartelima, angažovanje pomoraca i prihvata kokaina u nekoj od evropskih zemalja. U tom kontekstu kao krajnje destinacije slove Holandija, Belgija, Španija, Italija, Velika Britanija i Njemačka.

182 Zabilježeno je da pojedine OKG iz Crne Gore, koristeći od ranije uspostavljane veze u kriminalnim strukturama, šalju svoje pripadnike u pojedine zemlje Evrope, gdje imaju značajnu ulogu u distribuciji kokaina na uličnom nivou (Švajcarska, Danska i Švedska). Pored stalnih članova, ove OKG imaju razvijene mreže povremenih članova, koje najčešće čine pomorci sa prostora Crne Gore, Srbije i Hrvatske, koji su mahom zaposleni na kontejnerskim brodovima kompanije MSC. Njihova uloga vezana je za direktan prihvata kokaina prilikom ukrcaja, njegovo skrivanje tokom transporta na različitim mjestima (kabine, šupljine broda, mašinski pogonij kontejneri) i kasniji iskrcaj sa broda na različite načine. Za navedenu aktivnost obično su plaćeni od 2200 - 2500 eura po kilogramu.

183 Za organizaciju ovakve aktivnosti potrebna je i dobra povezanost sa agencijama čija je osnovna djelatnost ukrcaj pomoraca, kao i sa određenim strukturama unutar kompanija koje se bave brodskim prevozom.

184 OKG koje se bave ovim aktivnostima imaju uspostavljenu široku mrežu saradnika, kako među OKG koje djeluju u regionu tako i među OKG koje djeluju na svim ključnim tačkama krijumčarenja. Prisustvo članova OKG i sa njima povezanim licima, pored zemalja Južne Amerike, zabilježeno je i u Južnoafričkoj Republici, gdje se vrši pretovar kokaina. Pripadnike naših OKG karakterišu i bliske saradničke veze sa pripadnicima kriminalnih struktura u Holandiji.

185 Pored aktivnosti krijumčarenja kokaina u zemljama Zapadne Evrope, postoje grupe u čijem sastavu su i državljani Crne Gore, koje su se specijalizovale za krijumčarenje velikih količina kokaina i sintetičkih droga na prostoru Australije, gdje je cijena kokaina po jednom kilogramu gotovo dvostruko veća u odnosu na Zapadnu Evropu. Članovi navedenih grupa su dobro povezani sa vodećim strukturama organizovanog kriminala u Australiji.

186 OKG iz Crne Gore koje se bave krijumčarenjem heroina imaju uspostavljene poslovne i saradničke kontakte u Turskoj. Tokom prethodnog perioda zabilježeno je da su vođe i pojedini članovi istih veoma često boravili u navedenoj zemlji, a pretpostavlja se da su njihove posjete bile uslovljene postizanjem dogovora u vezi sa krijumčarenjem heroina. Ogranci nekih od navedenih OKG, već duži vremenski period djeluju na području Njemačke, gdje kontrolišu lokalnih tržišta u pojedinim oblastima.

187 U dijelu koji se odnosi na organizovano krijumčarenje marihuane u Zapadne Evrope ne postoje operativni podaci koji bi ukazivali na samostalnu ulogu OKG iz Crne Gore u realizaciji kompletnih aktivnosti krijumčarenja i dalje distribucije na navedenom području.

3.2. Ilegalne migracije i trgovina ljudima

“Uglavnom se radi o ekonomskim migrantima koji iz svojih zemalja, pogođeni siromaštvom i drugim ekonomskim problemima, kreću ka Zapadnoj Evropi u potrazi za mjestom boljeg života za sebe i svoju porodicu.”

Globalna priroda problema

188 Ekonomska kriza, nezaposlenost i politička nestabilnost, a dodatno i oružani konflikti u zemljama porijekla ilegalnih migranata predstavljaju glavne pokretačke faktore fenomena ilegalnih migracija.

189 Ilegalna migracija u pravcu Evropske unije se ne smanjuje kao posledica ekonomske krize. Nejednakost (uslova života) na globalnom planu, nastavlja da „gura“ migrante u pravcu EU, čime se organizovanom kriminalu stvara velika baza potencijalnih žrtava i saradnika.

190 Razlika u procentu nezaposlenosti ili dostupnost socijalnih koristi među zemljama članicama EU, dovode i do kretanja migranata u okviru same EU, ka zemljama u kojima je ekonomska situacija bolja³⁵.

191 Na ovom nivou mogu se izdvojiti neke zajedničke karakteristike ilegalnih migracija. Uglavnom se radi o ekonomskim migrantima koji iz svojih zemalja, pogođeni siromaštvom i drugim ekonomskim problemima, kreću ka Zapadnoj Evropi u potrazi za mjestom boljeg života za sebe i svoju porodicu.

192 Prema poslednjim procjenama FRONTEX-a³⁶, trenutno se u Iranu nalazi i do 4 miliona Afganistanaca, koji u toj zemlji borave već nekoliko godina. Međutim, nedavno je istekao ugovor kojim je Vlada Irana obezbjeđivala dozvole za boravak i rad Afganistancima, tako da je njihovo dalje zadržavanje u Iranu ilegalno, pa u ovoj situaciji mnogi od njih kreću u pravcu zemalja EU.

³⁵ 2013, Izvještaj EU-SOCTA

³⁶ FRONTEX – Evropska agencija za upravljanje operativnom saradnjom na spoljnjim granicama zemalja EU, Izvještaj - Godišnja Analiza Rizika

193 Ekonomski migranti uglavnom koriste proceduru za dobijanje azila prilikom pokušaja da uđu i ostanu na teritoriji EU. Tražioci azila u EU su takođe i državljani Sirije, koji napuštaju ovu zemlju bježeći pred građanskim ratom.

194 Za različite pravce migracije ka Zapadnoj Evropi, poslednjih godina postoji nekoliko takozvanih tačaka koncentracije ili pregrupisanja, kojima migranti teže i gdje mogu da iskoriste raspoložive mogućnosti za nastavak svog daljeg putovanja. Na sjevernom pravcu to su Moskva i Kijev. Na južnom pravcu to je sjevernoafrička obala uglavnom u Libiji i Egiptu, a nakon prelaska u Evropu to su italijansko ostrvo Lampedusa, Malta ili brojna grčka ostrva. Iz pravca Bliskog Istoka, to su Istanbul i Atina .

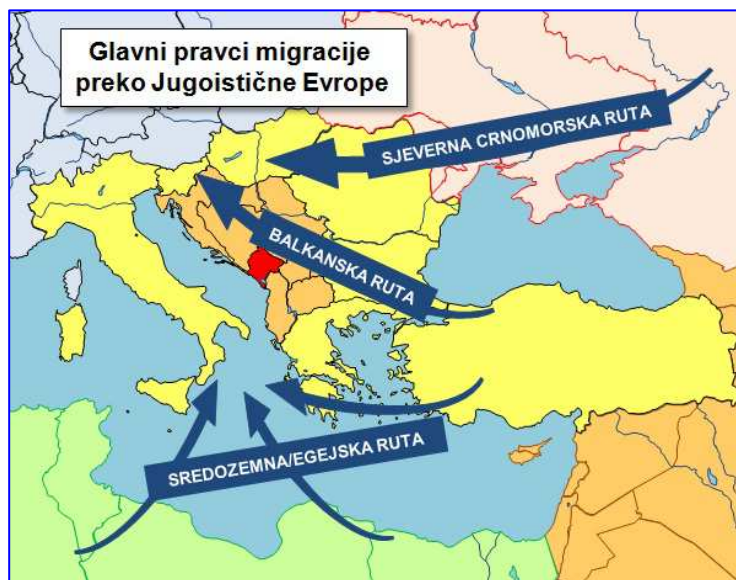
195 Analiza rizika FRONTEX-a iz aprila 2013 godine ukazuje da, od ukupnog broja ilegalnih migranata koji ulazi u EU van graničnih prelaza, samo oko 9% ilegalnih migranata ulazi rutom koja vodi preko zemalja Zapadnog Balkana. Glavne rute na kojima se detektuje najviše ulazaka u EU su:

- istočno-sredozemna ruta sa 51% i
- centralno-sredozemna ruta sa 14%.

196 U kriminalne aktivnosti olakšavanja ilegalnih migracija, većinom su uključene labave mreže ili udruženja grupa i pojedinaca, kriminalaca nižeg nivoa, posrednika i pružaoca raznih uluga, ali i organizovane kriminalne grupe kojima to nije jedina ili glavna kriminalna aktivnost. Mali je broj onih koji mogu da pruže migrantima kompletnu uslugu koja uključuje transport, dokumenta i zaposlenje na željenoj destinaciji, dok većina pruža jednokratne i jednostavne usluge na ograničenom području kao što su prevoz, prelazak jedne granice ili prenoćište, dok su drugi specijalizovani samo za povezivanje migranata sa lokalnim kontaktima između dvije tačke.

197 Pored klasičnih ilegalnih prelazaka, sve češće se koristi za migrante i kriminalce sigurniji, manje rizičan i jeftiniji metod zloupotrebe legalnog ulaska u neku zemlju. Takođe se često koriste lažne lične ili putne isprave za prikrivanje pravog identiteta prilikom prelaska granice, zaposlenja ili prijava za razne povlastice u zemlji u kojoj se migranti zadržavaju.

198 Na nivou EU najviše je registrovano migranata albanske nacionalnosti, koji su kod sebe prilikom ulaska u Šengensku oblast EU iz neke treće zemlje imali krivotvorena dokumenta.

199 Kako je organizovanom kriminalu koji stvara profit na ilegalnim migracijama sve veći problem izrada lažnih biometrijskih putnih dokumenata (pasoša ili viza), za migrante se najčešće pripremaju:

- autentični dokumenti sa prepravljenim podacima;
- autentični dokumenti izdati na osnovu falsifikovane manje zaštićene dokumentacije (izvoda, potvrda i slično) ili
- autentični dokumenti korišćeni od strane druge, vizuelno slične osobe.

200 Podaci FRONTEX-a ukazuju da su kod ilegalnih migranata porijeklom iz Azije i Afrike u prethodnom periodu najčešće pronađeni pripremljeni dokumenti:

- turski pasoši i lične karte;
- ukradeni blanko njemački pasoši;

- grčke lične karte ili
- ukradene blanko grčke dozvole boravka.

Stanje u okruženju Jugoistočne Evrope

201 Iako je fokus našeg interesovanja prvenstveno okrenut ka zoni neposrednog okruženja Crne Gore, zbog brzih izmjena u rutama, metodama i dinamici migrantskih talasa potrebno je sagledati šire okruženje na obalama Sredozemnog mora, Bliskog Istoka i Istočne Evrope, gdje se promjene situacije mogu reflektovati na Zapadni Balkan i Crnu Goru.

202 Jugoistočna Evropa je velika tranzitna oblast za ilegalne migrante na njihovom putu ka Zapadnoj Evropi i sve države u regionu su u određenoj mjeri pod uticajem ove pojave. Kada su u pitanju ilegalne migracije ovaj region ima dvojak u ulogu: prvenstveno predstavlja tranzitno područje za migrante koji dolaze iz Afrike, Azije i Istočne Evrope, na putu prema željenoj destinaciji, uglavnom u Zapadnoj Evropi, a sa druge strane je ovaj region jednim dijelom izvor migranata.

203 Prema ranijem izvještaju SELEC Centra³⁷, u Jugoistočnoj Evropi se za krijumčarenje migranata mogu identifikovati tri glavne rute, koje nijesu u potpunosti izolovane, već su međusobno povezane i pod kontinuiranom dinamikom:

Sjeverna-crnomska ruta, kojom se migranti iz Azije i Afrike krijumčare ka Zapadnoj Evropi, preko Ruske Federacije, Ukrajine, Moldavije, Rumunije i/ili Mađarske.

Balkanska ruta, kojom se migranti porijeklom iz zemalja Zapadnog Balkana, i migranti iz Azije i Afrike koji dolaze kopnom preko Turske i Grčke krijumčare u Zapadnu Evropu.

Sredozemna/Egejska ruta, kojom se migranti iz Afrike transportuju Sredozemnim morem preko egipatskih luka i kojom se migranti iz Azije, Afrike i Turske transportuju Egejskim morem sa turske obale prema Grčkoj.

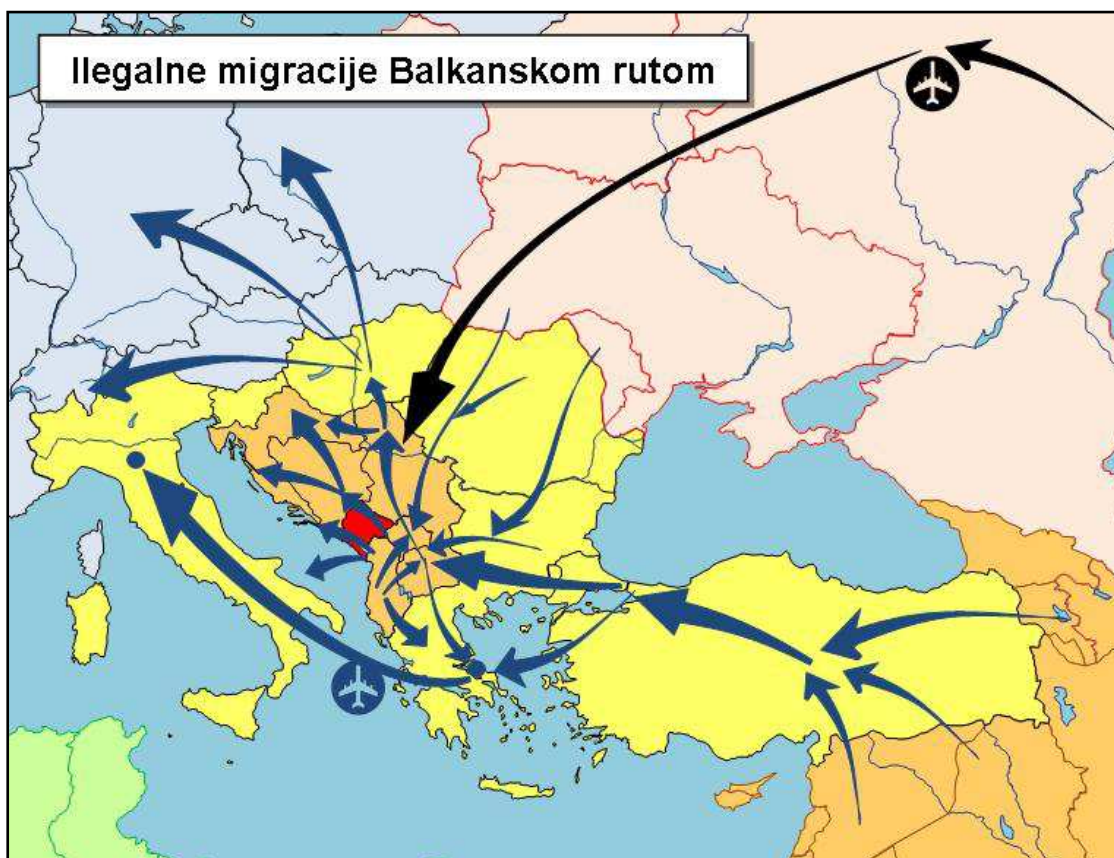
³⁷ 2011 Izvještaj SEE-OCTA, SELEC

Ilegalne migracije duž „Balkanske rute“

204 Transport ilegalnih migranata je nakon krijumčarenja droga druga najznačajnija kriminalna aktivnost koja se sprovodi „Balkanskom rutom“.

205 Ruta preko Zapadnog Balkana je uglavnom u funkciji tranzita migranata koji ulaze preko grčko-turske granice i nastavljaju dalje preko Makedonije, Srbije i Hrvatske do granice drugih članica EU. Migranti iz Grčke uglavnom koriste najbrži mogući put da ponovo uđu u oblasti Šengena (Sloveniju ili Mađarsku).

207 Mnogi migranti se u nekim od zemalja duž „Balkanske rute“ privremeno zadržavaju da rade određeno vrijeme, kako bi sakupili novac da nastave putovanje. Takođe, kao jedan od modusa pojavljuje se i zloupotreba procedura za dobijanje azila, jer na taj način ilegalni migranti ne moraju da se kriju ili bježe, već traže policijske patrole da bi ih odveli u centre za azil, koji migrantima uglavnom služe kao mjesta okupljanja u kojima organizuju dalji put.

206 Na granicama među zemljama Zapadnog Balkana registrovano je oko 35.000 ilegalnih prelazaka van graničnih prelaza. Najveće povećanje za 95% u 2012 u odnosu na 2011 registrovano je na granici između Hrvatske i Slovenije. Prethodnih godina ovaj granični sektor (Hrvatska-Slovenija) bio je najprometnija spoljna granica EU, a u narednom periodu FRONTEX očekuje da to bude granica između Hrvatske i BiH.

208 Ilegalni migranti porijeklom iz Azije i zemalja Bliskog Istoka, prilikom ulaska u Evropu duž „Balkanske rute“, ranijih godina umjesto morskih puteva, najviše su koristili kopnenu granicu između Turske i Grčke, posebno u rejonu rijeke Marice (grč.Evros). Ovo se dramatično promijenilo nakon avgusta 2012 godine, kada je Grčka angažovala ogromne resurse, uključujući i preko 1800 dodatnih policajaca na kopnenoj granici sa Turskom.

209 Ekonomski problemi posljednjih godina u Grčkoj ne pogoduju većem broju migranata da se više zadržavaju u ovoj zemlji kao radna snaga, što je ranije bio slučaj, već sada uglavnom traže "azil" za neku drugu EU destinaciju, a Grčku koriste samo kao polaznu tačku za „sekundarni pokret“ migranata.

210 Najveći broj migranata koji dođu u Grčku ilegalno (kopnom ili egejskom rutom), kreću se dalje uglavnom kopnenom rutom preko Zapadnog Balkana, brodovima ka Italiji ili avionom direktno u druge „Šengen„ zemlje EU.

211 Napori Grčke da spriječi ilegalnu migraciju preko svoje teritorije, najuočljiviji su bili od kraja 2012 godine, nakon pokretanja dvije opsežne operacije „Xenios Zeus“ i „Aspida“, koje mogu poslužiti kao primjer dobre prakse u borbi protiv ilegalnih migracija.

212 Operacija „Xenios Zeus“ fokusirana je na otkrivanje lica koja ilegalno borave na grčkoj teritoriji i njihov povratak u zemlje porijekla, dok je operacija „Aspida“ fokusirana na pojačani nadzor kopnene granice između Grčke i Turske. Operativne aktivnosti su uključivale:

- a) raspored dodatnih 1881 policijskih službenika u region rijeke Marice (Evros)
- b) stvaranje značajnih dodatnih kapaciteta za smještaj ilegalnih migranata u centre za zadržavanje radi lakše identifikacije i organizovanja njihovog povratka
- c) upotrebu novih taktika za granični nadzor i unaprijeđenu saradnju
- d) smanjenje vremenskog perioda u kojem ilegalni migrant mora da napusti Grčku teritoriju ukoliko nije u centru za zadržavanje sa 30 na 7 dana.
- e) aktivnosti u unutrašnjosti cijele teritorije Grčke na otkrivanju ilegalnih migranata.

213 Ovi kombinovani napori pojačanog nadzora naročito Grčko-Turske kopnene granice i smanjenog priliva preko sredozemne rute, značajno su doprinijeli da se na spoljnim granicama EU do kraja 2012 godine registruje smanjenje ilegalnih prelazaka za 49% u odnosu na 2011 godinu.

214 Na sjevernoj strani „Balkanske rute“, za ilegalne migrante koji dolaze van Evrope, Bugarska i Rumunija su tranzitne zemlje, dok se u manjoj mjeri kao prva odredišna zemlja na ovom putu javlja Mađarska.

215 Na centralnom koridoru „Balkanske rute“ nalazi se Makedonija, koja je uglavnom tranzitna zemlja na presjeku više pravaca migracije, preko kopnenih, ali i vazdušnih koridora, legalnim i ilegalnim putem.

216 Područje Kosova ima dvostruku ulogu - kao zemlja tranzita i kao zemlja porijekla migranata. Glavni tranzitni pravci preko Kosova su: Kosovo - Makedonija - Grčka i Kosovo - Srbija - Hrvatska – Mađarska i druge zemlje EU.

217 Srbija se nalazi u centru tranzitnih ruta za legalan i ilegalan promet roba i ljudi preko Balkana. Najveći broj ilegalnih ulazaka migranata na teritoriju centralne Srbije registrovan je iz pravca Kosova. Pored tranzita migranata preko njene teritorije, u Srbiji je posljednjih godina sve prisutnija i ekonomska migracija domaćeg stanovništva. Državljeni Srbije su po broju zahtjeva za azil u zemlje EU tokom 2012 godine bili na četvrtom mjestu, poslije državljana Afganistana, Sirije i Rusije³⁸.

218 Albanija je uglavnom zemlja porijekla migranata, ali i tranzitni pravac ka Crnoj Gori i Italiji. Migranti porijeklom iz Albanije su, koristeći falsifikovana dokumenta, uglavnom prelazili u Grčku direktno ili tranzitom preko teritorije Kosova i Makedonije, sa ciljem da u Zapadnoevropske zemlje otputuju vazdušnim koridorom iz te zemlje (Atina-Milano). Nakon uvođenja liberalizacije viznog režima za državljane Albanije, tokom 2011.godine Grčka je registrovala za 85% smanjenje ilegalnih prelazaka iz Albanije.

219 Sa druge strane, ostali migranti su u prethodnom periodu transportovani iz Albanije putem mora direktno u Italiju, i to najčešće ukrcavani u Albaniji ili preko Crne Gore, koristeći brodove registrovane u Hrvatskoj, a iznajmljene od strane krijumčara.

³⁸ 2013, FRONTEX, Godišnja analiza rizika, str.74

220 Teritorija Bosne i Hercegovine se uglavnom koristi kao tranzitno područje za ilegalne migrante koji se dalje krijumčare ka Hrvatskoj, Sloveniji i zemljama EU.

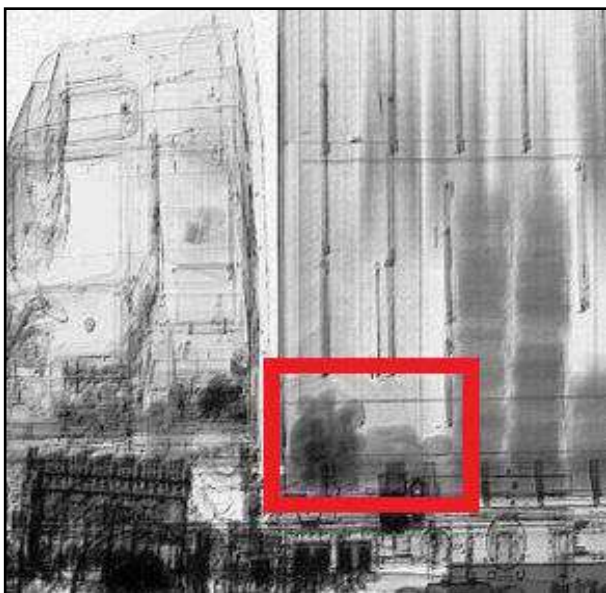
221 Preko „Balkanske rute“ uglavnom se krijumčare migranti iz Azije (Afganistana i Pakistana), Bliskog Istoka (Sirije i Palestine), Afrike (Maroko, Alžir, Tunis, Egipat) ali i migranti iz samih zemalja Jugoistočne Evrope najčešće iz Turske, Albanije, Rumunije, Makedonije, područja južne Srbije i Kosova.

222 Kopneni transport se obavlja većinom putničkim vozilima, taksi ili kombi prevozom do blizine graničnih prelaza, nakon čega vođiči (obično iz reda lokalnog stanovništva) omogućavaju migrantima izbjegavanje graničnih prelaza i prelazak preko „zelene granice“.

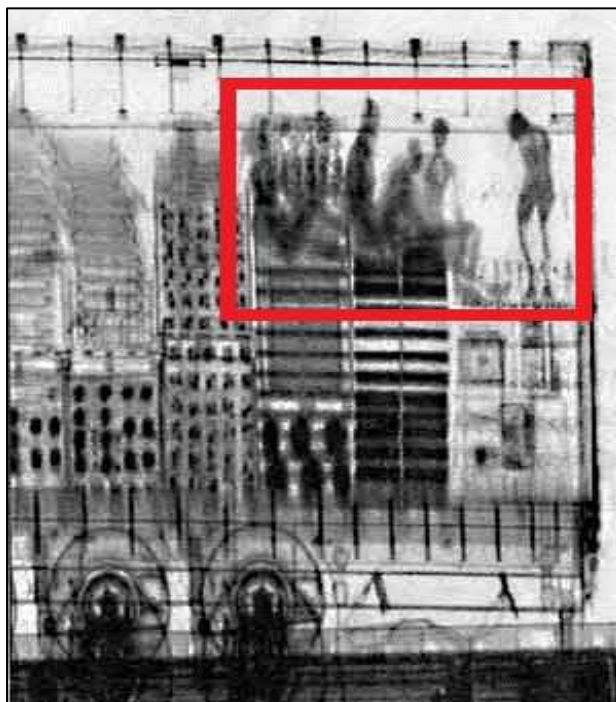
223 Krijumčari-vodiči rijetko zajedno sa migrantima prelaze granicu, već ih šalju same sa uputstvima kuda da se kreću do sledeće dogovorene tačke.

224 Organizovane kriminalne grupe koje su uključene u krijumčarenje migranata, uobičajeno imaju oko desetak članova i povezane su sa sličnim grupama ili pojedincima u prekograničnom području koji im šalju ili prihvataju migrante sa druge strane granice.

225 Što se tiče prelazaka preko zvaničnih graničnih prelaza, sve više migranata pokušava da pređe granicu krijući se u velikim kamionima

(šleperima) ili vozovima. Ulazak u prikolicu kamiona je najčešći metod čiji trend brzo raste. Ilegalni migranti u ova vozila najčešće ulaze na mjestima gdje se takva vozila duže zaustavljaju, kao što su stajališta kamiona tokom noći (cijepajući ceradu prikolice na manje primjetnim i nedostupnim mjestima). Prema informacijama iz više zemalja Zapadnog Balkana, vozači kamiona uobičajeno nisu svjesni da prevoze ilegalne migrante. U pojedinim zemljama, veliki broj ovakvih slučajeva se otkriva koristeći skenere i uređaje za detekciju ugljen-dioksida ili otkucaja srca.

226 Pored kopnenog kao najdominantnijeg načina transporta migranata „Balkanskom rutom“, migranti intenzivno koriste i vazdušni transport, pri čemu eksploatišu pogodnosti koje im nudi bezvizni režim između pojedinih zemalja. Na taj način migranti iz Azije (prvenstveno iz Kine) i sa Bliskog Istoka mogu putovati do pojedinih zemalja Zapadnog Balkana direktno letovima iz Turske (Istanbula) ili Rusije (Moskva).

227 U vršenju kriminalnih aktivnosti, organizovane kriminalne grupe za obavljanje pojedinih aktivnosti uključuju i ilegalne migrante, naročito one koji nemaju finansijskih sredstava za plaćanje troškova transporta, kako bi na mogli da plate svoje dugove.

228 Ono što je zajedničko organizovanim kriminalnim grupama koje su uključene u krijumčarenje migranata je to da rukovodeći članovi najčešće imaju isto porijeklo kao i migranti. To je karakteristično naročito kod Afganistanaca i Pakistanaca, koji su i sami bili migranti i koji dugo vremena borave ili žive u regionu Zapadnog Balkana. Takvi pojedinci mogu imati ulogu organizatora, dok državljani tranzitnih zemalja iz regiona imaju uloge koje su ograničene isključivo na transport ili smještaj migranata.

229 Vođe grupa krijumčara migranata su zaduženi za koordinaciju krijumčarenja preko određene teritorije i uspostavljanje kontakata na međunarodnom nivou sa drugim grupama duž iste rute. Vođa je takođe zadužen za koordinaciju vozača, vodiča i drugih lokalnih saradnika koji su zaduženi za obezbjeđenje smještaja.

230 Lokalni saradnici, koji imaju državljanstvo zemlje preko koje se krijumčarenje vrši, veoma su bitni za operativni nivo funkcionisanja krijumčarske mreže.

231 Karakteristika kontramjera koje primjenjuje organizovani kriminal je ta da veze među organizatorima i vozačima ili drugim izvršiocima nižeg nivoa nijesu čvrste.

232 Organizovane kriminalne grupe ne sarađuju dugo sa takvim pojedincima što povećava šansu da članovi grupe ne budu povezani sa krijumčarenjem u slučaju kada transport (migranata) bude presretnut.

233 Takođe posrednici nastoje da ne prate migrante preko granica iz predostrožnosti da ne budu povezani sa kriminalnom aktivnošću, već migrante upute da se sami snađu do prve sledeće kontakt tačke sa druge strane granice.

Stanje u Crnoj Gori

„Ilegalne migracije u Crnoj Gori imaju i dalje uglavnom karakter tranzita preko teritorije Crne Gore iz pravca Albanije i Kosova u pravcu Hrvatske, BiH i Srbije.“

234 Aktuelni migracioni procesi na prostoru Jugoistočne Evrope nijesu zaobišli ni Crnu Goru, ali su prisutni u mnogo manjem obimu nego što je to slučaj duž glavnih saobraćajnih koridora kroz Srbiju i Hrvatsku. Ilegalne migracije u Crnoj Gori imaju i dalje uglavnom karakter tranzita preko teritorije Crne Gore iz pravca Albanije i Kosova u pravcu Hrvatske, BiH i Srbije.

235 U prethodnom periodu uglavnom se radilo o ekonomskim migrantima iz Pakistana, Alžira, Maroka, Avganistana, Sirije, Tunisa, ili migrantima kurdskog porijekla. Prilikom prelaska granice Crne Gore, u preko 85% registrovanih slučajeva migranti prelaze van graničnog prelaza i to uglavnom „zelenu granicu“ na kopnu, a rjeđe „plavu granicu“ na moru, jezeru ili rijeci.

236 Imigranti porijeklom iz afričkih i azijskih zemalja se iz Crne Gore prebacuju uglavnom prema Srbiji odakle nastavljaju dalje pravcem preko Mađarske do Njemačke. Organizatori prebacivanja ka Srbiji su takođe migranti porijeklom iz istih zemalja, koji su već dobili azil ili koriste privremeni boravak u Crnoj Gori.

237 Za transport i prebacivanje migranata prema Srbiji, najčešće u teretnim vozilima na lokalnim slabo kontrolisanim putevima u graničnom rejonu od Bijelog Polja do Rožaja, organizatori–azilanti, angažuju kao saradnike lokalne krijumčare ili taksi prevoznike.

238 Drugi pravac ilegalnih migracija vodi iz Albanije preko Tuzi, Podgorice do granice sa BiH i dalje pravcem Mostar-Bihać do Hrvatske, ili pravcem Sarajevo-Hrvatska-Italija. Na ovaj pravac prema BiH se priključuju i migranti sa Kosova, koji do Podgorice, dolaze taksi vozilima iz okoline Rožaja ili Plava.

239 U Crnu Goru migranti ulaze pješke - planinskim putevima i stazama do prvog naseljenog mjesta (iz Albanije do mjesta Tuzi, a sa Kosova preko planine Bogićevica do Plava ili planine Hajla do Rožaja), dok ih od Podgorice do granice sa BiH prevoze lokalni krijumčari najčešće privatnim ili taksi vozilima.

240 Organizatori krijumčarenja imigranata iz Albanije i sa Kosova ka BiH su najčešće državljani Crne Gore ili BiH albanskog porijekla. U manjem broju migranti se transportuju manjim plovilima, morskim putem, pravcima ka Hrvatskoj ili Italiji.

241 U krijumčarenja migranata preko Crne Gore, uključeni su i turski državljani, koji na organizovani način (koordinirajući lokalne saradnike među prevoznicima i taksistima) prebacuju migrante, uglavnom Kurde, na relaciji Istanbul – Italija ili Austrija, za cijenu od 3.500-4.000 eura po osobi. Tri su glavna pravca prebacivanja Kurda preko teritorije Crne Gore:

- avionima: Istanbul-Podgorica, a dalje vozilima **iz Crne Gore ka BiH** na pravcu BiH – Hrvatska – Italija
- avionima: Istanbul-Tirana ili autobusima Istanbul-Makedonija-Albanija, a dalje vozima ili taksijima ka **Crnoj Gori (preko Ulcinja) u pravcu Hrvatska-Slovenija-Italija**, ili
- iz Albanije preko **Crne Gore ka Srbiji** na priključenje sjevernom pravcu na rutu ka Italiji ili Austriji preko Beograda ili Subotice.

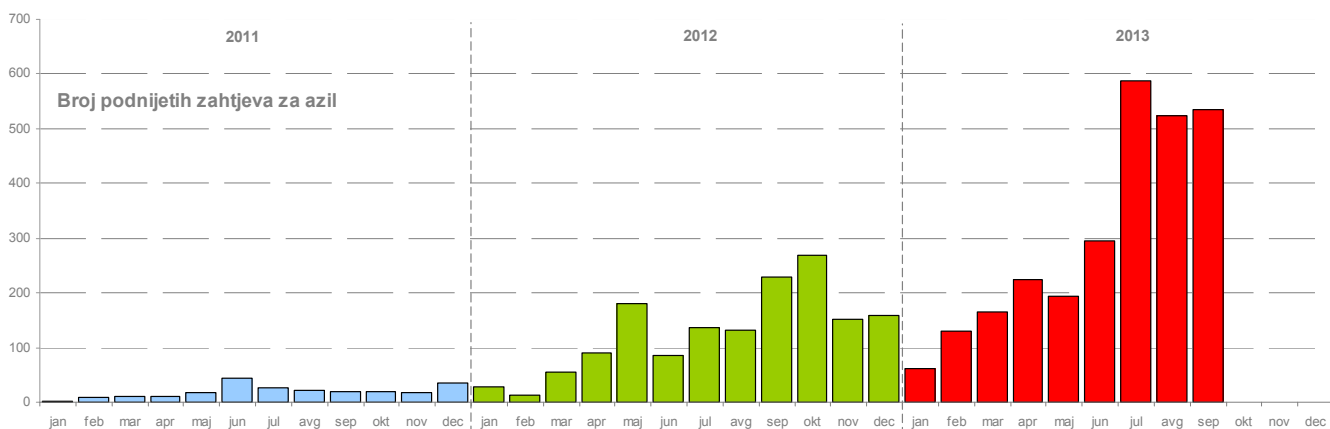
242 Isti turski krijumčari iz Crne Gore organizuju i prebacivanje migranata iz Sirije, a za to ne koriste uvijek teritoriju Crne Gore, već i pomorske rute iz Turske ka Grčkoj (egejska ruta) i dalje za Italiju (moguće i preko Tunisa). Obzirom na način rada turskih krijumčara, postoji realna opasnost da će isti u narednom periodu pokušati da iskoriste i crnogorsku obalu za ukrcaj i prebacivanje migranata manjim brodovima ka Italiji.

Zloupotreba legalnih procedura za olakšavanje ilegalnih migracija

243 Na osnovu indikatora koje prati FRONTEX uočava se trend da je u 2012 godini smanjen broj ilegalnih prelazaka van graničnih prelaza na spoljnoj granici EU, dok je povećan broj ulazaka preko legalnih graničnih prelaza, uz sve veće korišćenje lažnih dokumenta ili zloupotrebu zahtjeve za azil.

247 Ovaj rastući problem zloupotrebe sistema azila od strane migranata, kako bi sebi obezbijedili privremeni legalni boravak, predah i prikupljanje sredstava za dalji put, najizraženiji je trenutno u Crnoj Gori.

248 Podaci prikupljeni u saradnji sa Direkcijom za azil MUP-a Crne Gore za period od 2011 do septembra 2013 godine pokazuju zabrinjavajući trend rasta broja tražilaca azila.

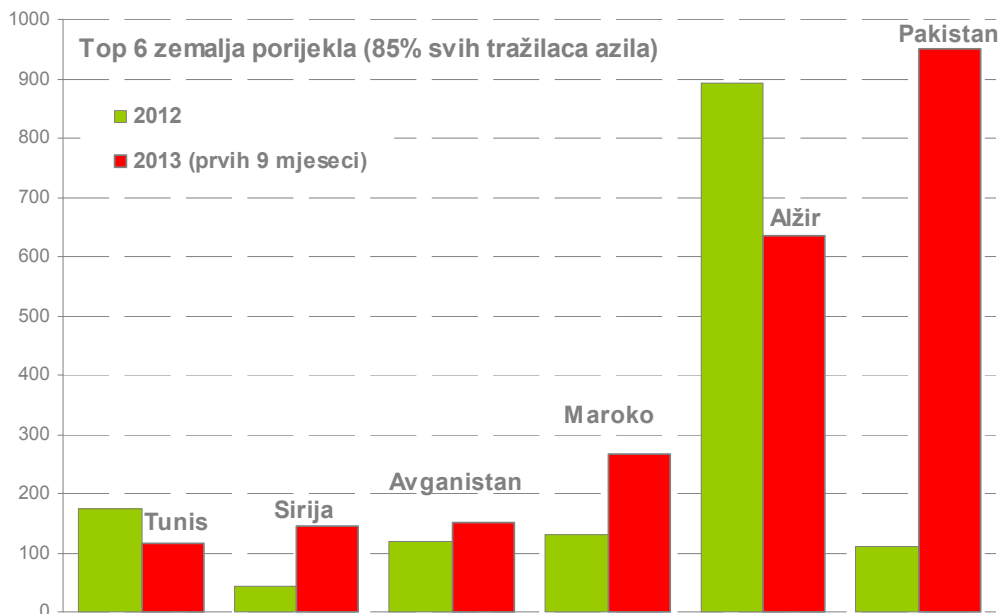
244 Kao dio načina djelovanja ilegalnih migranata u namjeri da se prebace iz Grčke ka drugim destinacijama duž Balkanske rute, značajno je povećan ukupan broj podnijetih zahtjeva za azil u većini država Zapadnog Balkana.

245 Tražioci azila su već drugu godinu zaredom uglavnom porijeklom iz 5-6 istih država. Tokom 2012 godine najbrojniji su bili Alžirci (oko 900) sa skoro 60% svih podnijetih prijava za azil, a može se očekivati da će do kraja 2013 godine njihov ukupan broj biti približno isti.

246 Sredinom 2013 godine imigrante iz Alžira po brojnosti su nadmašili Pakistanci, čiji broj rapidno raste od maja 2013-te (950 u periodu maj-septembar 2013). U odnosu na 2012 trostruko je veći broj Sirijaca, a dupliran je broj Marokanaca koji traže azil dok se ne očekuje značajno povećanje prijava za azil imigranata porijeklom iz Avganistana i Tunisa, kod kojih je moguće da dođe i do smanjenja.

TOP 6 ZEMALJA 2013 (jan.- sep.)		
zemlja porijekla		broj zahtjeva za azil
1	Pakistan	950
2	Alžir	636
3	Maroko	267
4	Avganistan	151
5	Sirija	145
6	Tunis	115

249 Podaci o zemlji porijekla migranata - podnosilaca zahtjeva za azil trebaju se uzeti sa rezervom u do 15% slučajeva, obzirom da je u drugim zemljama registrovano da približno u tom procentu tražioci azila daju lažne podatke o svom porijeklu, predstavljajući se da dolaze iz zemlje u kojoj je aktuelna kriza, kao što je to trenutno slučaj sa Sirijom.

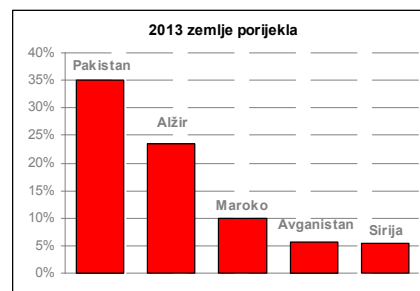
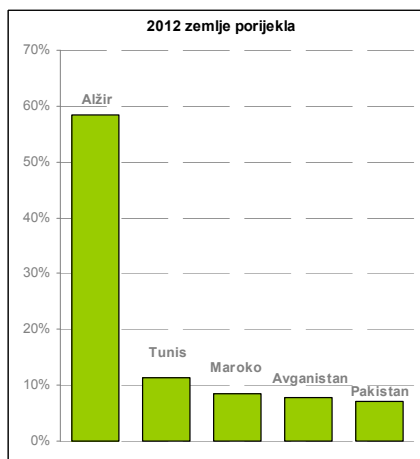
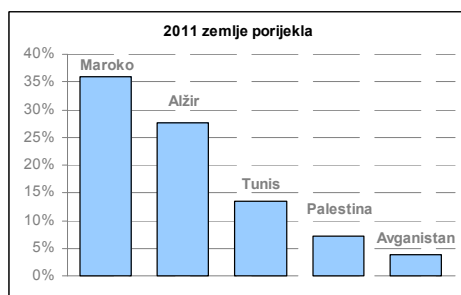

250 Na osnovu analiziranih podataka zaključuje se da je glavni cilj najvećeg broja ilegalnih migranata koji traže azil u Crnoj Gori, da obezbijede sebi par dana predaha i prikupe novac za dalji put, prije nego napuste teritoriju Crne Gore i krenu dalje u pravcu EU.

251 Pretpostavlja se da je jedan od glavnih motivacionih faktora velikom broju migranata da se upute pravcem preko Crne Gore i u njoj zatraže azil, mogućnost da se samo na osnovu „**potvrde o podnijetom zahtjevu za azil**“ slobodno kreću po Crnoj Gori, iako im u velikoj većini slučajeva nije utvrđen identitet. Ilegalni migranti „lažni azilanti“ ovu mogućnost koriste da se par dana odmore od puta dok sa krijumčarima ljudi ili lokalnim saradnicima ne organizuju prikupljanje novca za dalji put, koji najčešće dolazi iz inostranstva preko sistema za transfer novca kod pošte ili komercijalnih banaka.

252 Prema podacima Direkcije za azil MUP-a Crne Gore, evidentna je nezainteresovanost tražilaca azila za dobijanjem stvarne zaštite u Crnoj Gori. U preko 75% slučajeva, ova lica se uopšte ne pojave na drugom sastanku-intervju, već nakon prvog sastanka na kojem preuzmu potvrdu da su podnijeli zahtjev za azil, napuštaju Crnu Goru u roku od nekoliko dana.

253 Najveću štetu od zloupotrebe sistema azila i „lažnih azilanata“ Crna Gora osjetiće za par godina, onog trenutka kada postane članica EU i bude uvezana na „Eurodac“ bazu otisaka prstiju. Tada će prenijeti otiske prstiju svih tražilaca azila u navedenu bazu, te će shodno odredbama Dablinske regulative, **morati da prihvati nazad sva ona lica koji su nekada zatražila azil u Crnoj Gori, a čiji boravak bude evidentiran u nekoj od zemalja EU.**

Pretpostavke budućeg razvoja Faktori uticaja na ilegalne migracije

254 Na globalnom planu, ilegalne migracije u velikoj mjeri uzrokuju spoljni faktori koji se nalaze van Evrope, i ne očekuje se da će u skorijoj budućnosti doći do smanjenja obima ilegalnih migracija. Zemlje EU ostaće i dalje atraktivna destinacija ilegalnim migrantima, što će obezbijediti mogućnost organizovanom kriminalu da i dalje ostvaruje profit eksploatišući potrebu velikog broja potencijalnih klijenata za ilegalnim transportom i drugim uslugama.

255 Za očekivati je da veći uticaj na promjenu stanja u Crnoj Gori ima ulazak Hrvatske u EU, kroz povećanje pritiska migranata na ovaj pravac direktno prema granici sa Hrvatskom, ili indirektno preko BiH.

256 Još nekoliko spoljnjih faktora može, u manjoj mjeri uticati na promjenu migracionih procesa u Crnoj Gori. To su dalje produbljavanje ekonomske krize u Grčkoj i eskalacija situacije na Bliskom Istoku, prvenstveno postojeće krize u Siriji ili eventualno promjene situacije u Iranu, Avganistanu i Iraku nakon povlačenja američkih trupa u narednom periodu. Ovo može uticati na povećanje broja ilegalnih migranata koji prelaze preko Crne Gore, kao i promijeni njihove etnička strukture u narednom periodu, odnosno da veći broj bude porijeklom iz azijskih zemalja, a manje iz zemalja Sjeverne Afrike.

257 Među zaključcima FRONTEX-a na ovu temu naglašava se i da redukovanje ljudskih resursa ili dalje smanjenje budžeta može negativno uticati na efikasnost kontrole granice, ne samo u pogledu sprječavanja ilegalnih migracija, već i trgovine ljudima, krijumčarenje droge i drugih ilegalnih roba. Redukovanje ljudskih resursa zahtijeva veću upotrebu tehničke opreme, što stvara veću zavisnost od tehnologije, a smanjuje značaj ljudskog faktora, čime se ograničava mogućnost za direktno prikupljanje obavještajnih podataka od ljudskih izvora sa terena. Smanjenjem budžeta može se uvećati i problem korupcije, povećavajući ranjivost na ilegalne prekogranične aktivnosti. Sve ovo dodatno olakšava kriminalnim grupama koje se bave prekograničnim ilegalnim aktivnostima da identifikuju male i loše opremljene granične prelaze ili druge slabe tačke, kako bi te slabosti i ograničenja granične kontrole iskoristili u cilju promjene ruta ili metoda prelaska.

Pretpostavljamo neke od sledećih scenarija:

IM1 – Ilegalni migranati, nastaviće da dolaze u Crnu Goru u sve većem broju, uglavnom prelazeći granicu van graničnih prelaza u blizini Ulcinja, Podgorice, Plava i Rožaja i to u grupama od po 10-20 migranata, sa ciljem da zloupotrijebe proceduru za dobijanje azila, kako bi se par dana odmorili, prikupili novac i organizovali za nastavak daljeg puta ka zemljama EU.

IM2 - Organizovani kriminal iz Crne Gore (strani organizatori i njihovi lokalni saradnici) intenziviraće aktivnosti na krijumčarenju ilegalnih migranata sa teritorije Crne Gore preko Jadranskog mora manjim plovilima, jedrilicama ili jahtama i kopnenim putem koristeći vozila lokalnih prevoznika u pravcu Hrvatske, direktno ili posredno preko granice sa BiH.

IM3 – Manje grupe imigranata i „lažnih azilanata“ koji samostalno putuju, pri odlasku iz Crne Gore koristiće sve više metod neprimjetnog ubacivanja (bez znanja vozača) u prikolice kamiona čija je krajnja destinacija neka od zemalja EU (ka Hrvatskoj ili preko feribroda ka Italiji), a ukoliko idu u pravcu Srbije za transport do granice angažovaće lokalne krijumčare ili taksi prevoznike.

Indikatori gore navedenih pretpostavki mogu biti:

- Povećan broj stranih državljana koji su uhvaćeni u nezakonitom prelasku državne granice iz pravca Albanije i Kosova ili im nije dozvoljen ulazak u Crnu Goru (IM1);
- Povećan broj zahtjeva za azil koji su odbijeni ili obustavljeni jer se podnosilac nije pojavio na drugom sastanku/intervju (IM1);
- Pronalazak ilegalnih migranata na plovilu u Jadranu u smjeru od ili ka Crnoj Gori (IM2);
- Pronalazak ilegalnih migranata ili „azilanata“ u vozilima lokalnih auto-prevoznika ili taksija u graničnom području ka Hrvatskoj, BiH ili Srbiji, ili u smještaju u pograničnoj oblasti (IM2-3);
- Pronalazak ilegalnih migranata skrivenih u prikolici kamiona koji napušta Crnu Goru na feribrodu, u luci ili graničnom prelazu ka Hrvatskoj ili BiH (IM3)
- Povećano prisustvo lokalnih autoprevoznika (manjih kombija, transportera) i taksista u pograničnom području, naročito na sporednim slabo prohodnim putevima (IM2, IM3).

Preporuke (za preventivne, obavještajne i operativno-istražne aktivnosti)

PR8: Obzirom da talase ilegalne migracije pokreću spoljni faktori na koje imamo veoma ograničene mogućnosti da utičemo, sve institucije u Crnoj Gori trebale bi u narednih 3 do 5 godina prioritarno da se fokusiraju na to da se ilegalnim migrantima (pojedincima ili organizovanim grupama) prelazak preko naše teritorije ili privremeno zadržavanje na njoj učini ekonomski neisplativo, dugo i sporo. Sve aktivnosti trebale bi prvenstveno kroz **prevenciju** da budu usmjerene ka otklanjanju identifikovanih olakšavajućih okolnosti koje pogoduju ilegalnim migracijama i organizatorima krijumčarenja ljudi i to:

- Uvesti dodatne mehanizme koji će onemogućiti zloupotrebu zahtjeva za azil**, kako bi se razdvojili stvarni azilanti kojima je zaista potrebna zaštita i pomoć od „lažnih azilanata“ koji koriste proces da dobiju malo vremena, organizuju se i prikupe novac za dalji put. Posebno:
 - **naglasiti da se „potvrda o podnijetom zahtjevu za azil“ ne može** koristiti kao zamjena za identifikacioni dokument, a naročito onemogućiti da se eventualno upotrijebi za obavljanje novčanih transakcija kod komercijalnih banaka ili pošte.
 - **privremeno ograničenje kretanja do 15 dana** primjenjivati na sve podnosiocima azila kojima nije utvrđen identitet. Kretanje ograničiti na područje Podgorice (daleko od graničnog područja pravaca izlaska iz Crne Gore) a razmotriti mogućnost produženje ove mjere na do 30 dana, jer to ne bi trebalo negativno da utiče na stvarne azilante koji imaju namjeru da ostanu u Crnoj Gori duži period.
- Povećati budžet** u cilju angažovanje dodatnih ljudskih resursa, plovila, vazduhoplova i nabavku posebne opreme i tehnike za efikasniju kontrolu državne granice i graničnih prelaza, kao što su skeneri, detektori ugljen-dioksida, otkucaja srca, termovizijske i noćne kamere itd.

PR9: U oblasti **obavještajnog rada** uložiti dodatne napore da se poveća intenzitet ciljanog prikupljanja i razmjene obavještajnih podataka:

- a) **Intenzivirati prikupljanje obavještajnih podataka** o aktivnostima lokalnih prevoznika koji djeluju u pograničnom području, a mogu se dovesti u vezu sa prevozom ilegalnih migranata.
- b) **Intenzivirati razmjenu obavještajnih podataka inostranim partnerskim službama** a posebno sa policijama Hrvatske i Albanije povećati nivo razmjene obavještajnih informacija o kretanju rizičnih plovila u priobalnom pojasu.

PR10: U oblasti **operativno-istražnih aktivnosti** angažovati dodatne materijalne i kadrovske resurse radi pokretanja jedne dugotrajne terenske operacije (6-12 mjeseci) na nacionalnom nivou, po uzoru na iskustvo Grčke policije, sa fokusom na:

- **pojačani nadzor kopnene granice** Crne Gore sa Albanijom i Kosovom, posebno na kritičnim sektorima sa velikim brojem staza ili planinskih puteva u rejonu Ulcinja, Tuzi, Plava i Rožaja
- **pojačanu kontrolu kretanja lokalnih autoprevoznika** (manjih kombija, transportera) i taksista u pograničnom području, naročito na sporednim putevima i na pravcu od poslednjeg naseljenog mjesta do granice.
- **dodatno kontrolisati prikolice kamiona** koje čekaju na ukrcaj na feribrod za Italiju.
- **pojačati kontrolu kretanja plovila preko Jadranskog mora**, manjih brodova, jedrilica, jahti ili gumenih čamaca registrovanih u inostranstvu, iznajmljenih u Hrvatskoj, ili ako su u vlasništvu ili iznajmljena od strane turskih državljana sa privremenim boravkom u Crnoj Gori ili od strane njihovih firmi otvorenih u Crnoj Gori.

TRGOVINA LJUDIMA

Globalna priroda problema

258 Za razliku od ilegalnih migracija koje uglavnom karakteriše razumijevanje za migrante zbog ekonomskih i humanitarnih razloga koji ih pokreću, trgovina ljudima se posmatra kao najteži oblik organizovanog kriminala koji svugdje ima istu jedinstvenu moralnu osudu.³⁹

259 Glavni pokretački mehanizmi trgovine ljudima na globalnom nivou su konstantna potražnja za uslugama vezanim za seksualnu i radnu eksploataciju, kao i prisutne socijalno-ekonomske nejednakosti između razvijenog i svijeta u razvoju⁴⁰.

260 Uzroci trgovine ljudima su najčešće nezaposlenost, siromaštvo, loše obrazovanje ili gubitak porodičnih veza, a često i želja za lakom zaradom pogotovo kod mlađe populacije. Ranjivost i zablude ovih rizičnih grupa trafikanti vješto koriste da ih „namame“ tokom faze regrutovanja.

261 U granicama EU sve više je aktuelna i pojava trgovine ljudima gdje su žrtve državljani EU, obzirom da je njihovo krijumčarenje iz zemlje u zemlju olakšano zbog slobode kretanja i niskog rizika od otkrivanja.

262 Brojna populacija radno sposobnog stanovništva koje ne može naći posao u zemljama Afrike, Bliskog Istoka i Azije, pruža organizovanim kriminalnim grupama velike mogućnosti da ostvare profit na račun trgovine ljudskim bićima i njihovog transporta u pravcu zemalja Evropske unije.

Trgovina ljudima u okruženju Crne Gore

263 Glavni oblici trgovine ljudima u regionu Jugoistočne evrope su seksualna i radna eksploatacija ili izvršavanje uličnih krivičnih djela. Prema poslednjem izvještaju SELEC-a, pojavljuju se i novi oblici eksploatacije kao što su trgovina ženama u drugom stanju koje prodaju svoje novorođene bebe.

264 Glavne zemlje porijekla za trgovinu ljudima preko Jugoistočne Evrope su Ukrajina, Moldavija, Rumunija, Bugarska i Albanija. Trgovina ljudima je uglavnom usmjerena ka Zapadnoevropskim zemljama, ali i na drugu stranu ka jugu u Grčku, Tursku, Kipar i dalje ka Bliskom Istoku posebno u Ujedinjene Arapske Emirate. Zemlje Zapadnog Balkana su u manjem obimu izvor i djelimično odredišta za žrtve trgovine ljudima iz istog regiona.

265 Za žrtve trgovine ljudima Slovenija je zemlja preko koje se u prethodnom periodu pretežno vršio ulazak u EU, dok se očekuje da će to ubuduće najvjerovatnije biti Hrvatska.

266 Prema dostupnim podacima MUP-a Hrvatske⁴¹, uz Sloveniju i BiH, Hrvatska je važan tranzitni pravac trgovine ženama i djecom, uglavnom mlađim osobama ženskog pola (od 11 do 30 godina) sa ciljem seksualnog iskorištavanja, a među žrtvama se sve češće pronalaze i državljani Hrvatske. Prema do sada otkrivenim slučajevima trgovine ljudima preko Hrvatske, glavni pravac je: iz Ukrajine ili Moldavije ka Srbiji, iz Srbije preko BiH ili direktno u Hrvatsku. Iz Hrvatske preko Slovenije ka Austriji-Švajcarskoj ili Italiji-Francuskoj-Španiji.

267 Među zemljama Zapadnog Balkana, kao zemlja porijekla sve češće se pojavljuje i Srbija, najčešće u cilju seksualne i radne eksploatacije⁴².

³⁹ Ilegalna migracija i trgovina ljudima u Grčkoj u protekloj dekadi, RIEAS Institut

⁴⁰ 2013, Izvještaj EU-SOCTA

⁴¹ Nacionalni program - Trgovanje ljudima, Hrvatska

⁴² Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala, R. Srbija

268 Značajna tačka trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, na Balkanu je i Kosovo, gdje su 98% svih žrtava krijumčarenja lica ženskog pola sa samog Kosova ili iz Albanije, Moldavije, Rumunije, Ukrajine i Bugarske. Grupe albanskog etničkog porijekla vjerovatno su najorganizovanije u ovom dijelu Evrope za poslove u vezi sa ilegalnom migracijom i trgovinom ljudima, posebno u cilju njihove seksualne ili radne eksploatacije u zemljama destinacijama Sjeverozapadne Evrope.

269 Pored međunarodnog nivoa trgovine ljudima usmjerene ka Zapadnoj Evropi, u posljednje vrijeme, među zemljama Jugoistočne Evrope, registrovana je i trgovina ljudima u okviru djelova iste države, najčešće iz siromašnog, ruralnog u bogatije, urbano područje ili važnije turističke centre.

270 Posebno rizična kategorija za žrtve trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi su etnički Romi, naročito maloljetne djevojke i dječaci⁴³. Djevojčice i mlade žene romskog porijekla su najčešće predmet trgovine ljudima u svrhu unaprijed dogovorenog prisilnog braka ili kućnog ropstva, dok se dječaci i djevojčice uzrasta od četiri godine i stariji prisiljavaju od strane romskih kriminalnih grupa na prosjačenje, sitne krađe i džeparenje. Problem kod trgovine ljudima gdje su maloljetne žrtve porijeklom Romi je da je ista nerijetko dogovorena između počinioca krivičnog djela i roditelja same žrtve. Nomadska priroda i tradicionalni običaji Roma, kao i život u izdvojenim sredinama na marginama društva, dodatno usložnjavaju problem i zahtjevaju bolju reakciju države na njihovoj zaštiti i prevenciji trgovine ljudima.

271 Trgovina ljudima je veoma teško dokaziva u zemljama izvora ili tranzita, prvenstveno jer se u fazama pronalaska ili transporta nad osobama još uvijek ne sprovodi prisila. Osobe koji su na lokacijama krajnje destinacije identifikovani kao žrtve trgovine ljudima, svoj put su najčešće započeli

dobrovoljno, kao migranti u potrazi za boljim životom.

272 Jedan modus je da se krijumčari često služe prevarom ili obmanom da dođu do svojih žrtava. Nude atraktivne poslove u klubovima, hotelima, raznim modnim agencijama, jahtama, brodovima i slično ili čak ulaze u romantične veze ili lažni brak sa mladim djevojkama, da bi se po dolasku u zemlju destinaciju ova relacija završila oduzimanjem dokumenata, prisilnim radom ili prostitucijom radi navodne otplate duga krijumčaru.

273 Drugi način je da su žrtve od početka u potpunosti svjesne opasnosti kojoj se izlažu, ali najčešće zbog ekonomskih razloga ulaze u ilegalni poslovni odnos sa pojedinim kriminalcima ili organizovanim kriminalnim grupama. Unaprijed dogovaraju uslove angažovanja i procenat dobiti koji će dijeliti sa kriminalcima. Pod ovakvim uslovima dobrovoljnosti žrtve najčešće se realizuje seksualna eksploatacija u vidu prostitucije, ali i radna eksploatacija u poljoprivredi, građevinarstvu, tekstilnoj industriji ili ilegalnim postrojenjima za izradu krivotvorenih roba.

274 Žrtvama trgovine ljudima trafikanti pored prisile i nasilja često otvoreno nude i određenu korist, ili kroz upuštanje u ljubavne veze pokušavaju da emotivno kontrolišu žrtvu. Na taj način stvaraju situacije da pojedine žrtve nisu kooperativne za saradnju sa organima za sprovođenje zakona.

275 Organizovane kriminalne grupe koje se na teritoriji Jugoistočne evrope bave poslovima trgovine ljudima su uglavnom zasnovane na porodičnim/rođačkim odnosima, sa jakim vezama među članovima, koje su zatvorenog tipa i veoma su oprezne prilikom regrutacije novih članova, posebno koji nijesu dio porodice.

276 Ove grupe koriste legalne biznise da olakšaju svoje kriminalne aktivnosti i to najčešće za regrutovanje žrtava (razne modne agencije), ali i za njihovu dalju eksploataciju ili legalizaciju statusa stranaca u drugoj zemlji

⁴³ Izvještaj o trgovini ljudima 2012, US State department

(ugostiteljski objekti, hoteli, moteli, restorani, noćni klubovi, saloni za masažu).

277 Pojedini zaposleni u objektima legalnog biznisa imaju svoju ulogu u procesu regrutacije ili eksploatacije ali to ne mora značiti da su i oni članovi organizovane kriminalne grupe.

278 U procesu kriminalne aktivnosti trgovine ljudima, glavni članovi i vođe organizovanih kriminalnih grupa se trude da se što manje ističu, dok glavne operativne aktivnosti na terenu prepuštaju ženama, najčešće bivšim prostitutkama koje su radile za njihovu organizovanu grupu. One su zadužene za regrutovanje potencijalnih žrtava, nadgledanje njihove eksploatacije i na kraju prikupljanje novca.

279 Nasilje kod trgovine ljudima se primjenjuje uglavnom na žrtvama da bi se prinudile na eksploataciju. U pitanju je uglavnom psihološko zlostavljanje a manje fizičko nasilje. Uobičajeno se primjenjuju metodi ograničavanja kretanja, oduzimanja prihoda ili prijetnje ka članovima porodice.

280 Korupcija je uglavnom umjerena na službenike nižeg nivoa, koji za novac ili uslugu mogu omogućiti da se kriminalna aktivnost nesmetano odvija.

281 Saradnja među organizovanim kriminalnim grupama koje se bave poslovima trgovine ljudima je veoma ograničena ili je uopšte nema. U praksi se konkurencija i rivalitet striktno izbjegava kroz uspostavljanje posebnog područja djelovanja svake grupe za sebe.

282 Prema procjenama SELEC-a, u regionu Jugoistočne Evrope poslovima trgovine ljudima dominiraju organizovane kriminalne grupe etničkih Roma. Model njihovog rada je da većina članova grupe nižeg ranga djeluje u zemlji porijekla gdje su zaduženi za regrutaciju žrtava i transport, dok se vođa i značajniji članovi grupe nalaze u zemlji gdje se vrši eksploatacija žrtava i oni prikupljaju novac stečen ovom vrstom kriminala.

283 Pored organizovanih kriminalnih grupa, trgovinu ljudima u velikoj mjeri sporovode pojedinci, međusobno povezani labavim vezama i bez hijerarhije. Ovo su najčešći modeli rada kod seksualne eksploatacije.

Stanje u Crnoj Gori

284 U oblasti trgovine ljudima dešavanja u regionu u većoj mjeri mogu uticati da Crna Gora postane zemlja destinacije za određene specifične oblasti seksualne eksploatacije. U nekoliko policijskih akcija već su identifikovane naznake ovog trenda u oblasti prostitucije, posebno u primorskom području za vrijeme turističke sezone. Ipak u većini slučajeva nije otkrivena prisila na prostituciju, već je u pitanju bio dobrovoljni odnos punoljetnih ženskih osoba pa su odbačene optužbe za trgovinu ljudima, dok je u manjem broju bilo slučajeva zloupotrebe povjerenja ili eksploatacija teške materijalne situacije mladih djevojaka.

285 I pored toga što je u poslednjim istraživanim slučajevima u Crnoj Gori do sada samo u jednom slučaju na sudu dokazana trgovina ljudima, prostitucija i industrija zabave koja uključuje seksualnu eksploataciju naročito u primorskim gradovima tokom turističke sezone predstavlja potencijalni rizik i plodno tle za pojavu krivičnih djela trgovine ljudima. Posebno su rizične oblasti Budve, gradova u Bokokotorskom zalivu i područje Bara i Ulcinja.

286 U ove aktivnosti posredovanja u vršenju većinom dobrovoljne prostitucije djevojaka porijeklom iz regiona u Crnoj Gori uključen je širok dijapazon posrednika od vlasnika noćnih klubova, do pripadnika obezbjeđenja, recepcionera u hotelima, taksista, vlasnika raznih agencija i slično.

287 Druga rizična populacija u Crnoj Gori za oblast trgovine ljudima, na koju treba prioritetno obratiti posebnu pažnju su maloljetni Romi. Najveći broj pripadnika romske nacionalne manjine živi u uslovima ekstremnog siromaštva i veoma lošeg standarda, posebno u zdravstveno-higijenskom smislu, ne posjeduje lična dokumenta, nema zdravstveno i socijalno osiguranje, izuzetno je lošeg obrazovanja⁴⁴.

288 U Crnoj Gori je manje od 14%⁴⁵ romske djece starosti do 7 godina u prethodnom periodu pohađalo vrtić dok tek trećina djevojčica i polovina dječaka od ukupnog broja djece do 15 godina pohađa osnovnu školu, od čega tek oko 10% upisuje srednju školu⁴⁶. I dalje se izvjestan broj maloljetnih Roma svakodnevno može vidjeti u prosjačenju na ulicama.

⁴⁴ Strategija za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012

⁴⁵ Strategija za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016

⁴⁶ MONSTAT - Baza podataka RAE populacije u Crnoj Gori, oktobar 2008. godine

Pretpostavke budućeg razvoja (za opasnosti kod prostitucije)

Posebnu pažnju u narednom periodu trebalo bi obratiti na oblasti visokog rizika u Crnoj Gori za pojavu trgovine ljudima u cilju seksualne eksploatacije a to je prostitucija „visokog nivoa“ zbog pretpostavke sledećeg scenarija:

T1 - Bogata klijentela sve više će angažovati mlade djevojake iz Crne Gore ili okruženja preko interneta ili uz posredovanje „paravan“ agencija, za cjelodnevne ili višednevnu takozvanu „pratnju-eskort“ na jahtama ili u izdvojenim privatnim lokacijama, čime će se znatno ograničiti mogućnost preventivne kontrole da li ima elemenata prisile sve dok ne bude prekasno, odnosno dok se ne desi akt nasilja kao što je prebijanje, silovanje ili slično.

Preporuke (za preventivne, obavještajne i operativno-istražne aktivnosti)

PR8: Obzirom da pojava „visoke“ prostitucije uzrokovana povećanom potražnjom od strane većinom bogatih ino-klijenata, faktora na čije smanjenje se teško može uticati, fokus prevencije eskalacije problema treba usmjeriti na povećanu kontrolu ponude u cilju većeg ograničenja zloupotrebe maloljetnika ili smanjenje pojave nasilja. Ono što je karakteristično za ovaj problem je i to što ni same žrtve nasilja nijesu spremne da prijave državnim organima kada one ili njima bliska lica imaju čak i ozbiljnih bezbjednosnih problema, jer se i same nalaze u zoni ilegalnih aktivnosti (prostituciji).

- a) Državni organi i zainteresovane nevladine organizacije u Crnoj Gori bi trebali ponovo diskutovati, preispitati sve opcije i pronaći adekvatan (zakonit) mehanizam kontrole dobrovoljne prostitucije punoljetnih osoba i njihove zaštite, a kako bi se prvenstveno smanjile mogućnosti i potrebe za prisilom, nasiljem, zloupotrebom maloljetnika i na kraju trgovinom ljudima u cilju seksualne eksploatacije u Crnoj Gori.
- b) Globalna komisija za HIV i zakone Ujedinjenih nacija⁴⁷ u svom „Izveštaju o rizicima, pravima i zdravlju“ za 2012 preporučuje državama koje još nisu usvojile zakone koji štite „seksualne radnike“ da to učine, da dekriminališu „dogovorni seks odraslih“ i „dobrovoljni seksualni rad“ i da u zakonima to precizno razdvoje od trgovine ljudima, seksualne eksploatacije ili zlostavljanja djece.

Pretpostavke budućeg razvoja (za opasnosti po RAE populaciju)

Obzirom na trendove u regionu, pretpostavljamo neke od sledećih scenarija:

T2 – Maloljetne Romkinje iz Crne Gore više će se odvoditi u inostranstvo zbog unaprijed dogovorenog prisilnog braka ili kućnog ropstva;

T3 – Maloljetni Romi više će biti zloupotrebjavani za ilegalne aktivnosti kao što su prosjačenje, sitne krađe ili džeparenje.

Indikatori gore navedenih pretpostavki mogu biti:

- Povećan broj maloljetnih Romkinja (starosti 12-17 godina) koje su otišle van granica Crne Gore a nisu se vratile u toku jedne godine dana (T2);
- Nesrazmjerno mali broj romskih djevojčica pohađa osnovnu i srednju školu (T2);
- Mali broj maloljetnih Roma do 15 godina koji pohađaju redovno (obavezno) osnovno obrazovanje i još manji broj upisuje srednju školu (T3);
- Mali broj romske djece koja redovno idu u predškolske ustanove (T3);
- Povećan broj maloljetnih Roma do 15 godina koji učestvuju u prosjačenju na raskrsnicama, pijacama ili terasama lokala u većim gradovima Crne Gore (T3).

⁴⁷ UNDP, United Nations Development Programme, „Report Risks, Rights & Health“, July 2012

The Global Commission on HIV and the Law Preporuke, strana 99 Izveštaja,

Prema ovom izveštaju, 80 zemalja u svijetu je zakonom uvelo određeni nivo zaštite „seksualnog rada“ dok je on po zakonu još uvijek kažnjiv u 116 država ili teritorija.

Smanjenje mogućnosti za zloupotrebu rizične RAE populacije ne može se postići represivnim djelovanjem organa za sprovođenje zakona već uglavnom kroz preventivne aktivnosti nadležnih institucija i nevladinih organizacija sa ciljem da se što više maloljetnih Roma skloni „sa ulice“ i uvede u obrazovni sistem, čime će veći dio vremena biti pod kontrolom i brigom države.

Preporuke (za preventivne aktivnosti)

PR9: Obzirom na primjere u regionu, čestu uključenost roditelja ili rođaka u pokretanje problema kroz davanje svoje saglasnosti za eksploataciju djece (natjerani ekonomskim problemima), Crna Gora treba da u cilju prevencije, narednih 3 do 5 godina, uspostavi jaču kontrolu i potpunu evidenciju, edukaciju i integraciju maloljetne populacije Roma radi njene dodatne zaštite:

- a) Puno finansiranje, strožija kontrola i praćenje redovnog obaveznog osnovnog školovanja Roma starosti do 15 godina, uključujući i veće angažovanje školskih psihologa na praćenju i ranom upozoravanju na probleme u porodici (da se spriječi napuštanje školovanja).
- b) Povećanje broja romskih djevojčica koje upisuju, pohađaju i završavaju srednju školu
- c) Povećati finansiranje države i nevladinih organizacija kroz donacije radi povećanja broja romske djece koja idu u predškolske ustanove čime se spušta donji prag starosti i povećava broj djece pod kontrolom i brigom institucija.
- d) Potrebno je veće uključenje postojećih institucija RAE i nevladinih organizacija u prevenciju smanjenja mogućnosti za situacije unaprijed dogovorenog prisilnog braka ili kućnog ropstva, prvenstveno gdje su maloljetni Romi iz Crne Gore odvedeni i eksploatisani u inostranstvu.

3.3. Privredni kriminal

“Među ostalim oblicima kriminalnog djelovanja koji su najzastupljeniji i čiji trendovi mogu u manjoj ili većoj mjeri uticati na promjene načina i vrste kriminalnih aktivnosti u Crnoj Gori, izdvajaju se finansijski kriminal, posebno u oblasti prevara i falsifikovanja, kao i visokotehnološki kriminal“

3.3.1. Finansijski kriminal

289 Finansijski, odnosno privredni kriminal se u skoro svakoj od zemalja Zapadnog Balkana nalazi među nekoliko prvih pojavnih oblika organizovanog kriminala. Međutim, visina štete od finansijskog kriminala po jednu državu je mnogo veća ukoliko se posmatra i širi kontekst, odnosno ako se u obzir uzmu i ona krivična djela koja su počinili pojedinci, kao što su prevare u cilju izbjegavanja plaćanja poreza i drugih doprinosa na štetu državnog budžeta.

290 Prevare u cilju izbjegavanja plaćanja poreza i doprinosa direktno utiču na smanjenje količine novca dostupnog državi za pružanje javnih usluga, pa ova vrsta krivičnih djela izaziva veliku ekonomsku štetu. Posljedice po legitime poslove mogu biti pogubne, kroz gubljenje profita i radnih mjesta ili predstavljaju nelojalnu konkurenciju jer nelegalne ili one legalne firme koje samo dijelom poštuju poreske zakone, stiču prednost nad firmama koje u potpunosti poštuju svoje obaveze prema državi, zaposlenima i kupcima.

291 Postojanje i obim sive ekonomije je pokazatelj da se ove vrste krivičnih djela vrše iako nijesu evidentirana, odnosno prijavljena u zvaničnoj statistici, ali jasno pokazuje da se poreski zakoni u određenom procentu ne poštuju.

292 Prema Svjetskoj banci⁴⁸, sivu ekonomiju čine svi oni poslovi koji nijesu obuhvaćeni zvaničnom statistikom, a uključuju ilegalne aktivnosti (crno tržište) i aktivnosti koje su same po sebi legalne ali nijesu prijavljene ili su prikrivene u cilju izbjegavanja poreskih obaveza.

293 Uobičajeno se obim sive ekonomije prikazuje u odnosu na procenat bruto domaćeg proizvoda BDP⁴⁹. Prema podacima koje je objavila Evropska komisija u junu 2012, prognoza obima sive ekonomije u zemljama EU-27⁵⁰ iznosi 19,2% BDP u 2011 godini. Od zemalja Jugoistočne Evrope bili su dostupni uporedni podaci za Bugarsku 32,3% BDP, Rumuniju 29,6%, Hrvatsku 29,5%, Grčku 24,3%.

294 Obim sive ekonomije u Crnoj Gori je prema informacijama Ministarstva finansija Crne Gore⁵¹ oko 20% BDP, što je neznatno više od prosjeka zemalja EU-27, a pretvoreno u novac iznosi oko **700 miliona eura godišnje** (za procjenu BDP u Crnoj Gori oko 3,1-3,5 milijarde eura godišnje).

295 Poređenja radi, obim ilegalnog tržišta narkotika u Crnoj Gori (heroina, kokaina i marihuane) kreće se između **50-60 miliona eura**. Gledajući samo iz perspektive količine novca, razni pojavni oblici finansijskog kriminala predstavljaju deset puta veći problem za državu od problema ilegalnog tržišta droge, dok njegove posljedice dotiču sve građane, a ne samo određenu rizičnu populaciju.

PR14 U cilju smanjenja ovog problema, Vlada Crne Gore je u maju 2012.godine usvojila Operativni plan za suzbijanje sive ekonomije i njegova implementacija bi trebalo da bude jedan od prioriteta svih uključenih državnih institucija, ali i drugih subjekata koji mogu doprinijeti njegovoj realizaciji.

⁴⁸ pojašnjenje na sajtu Svjetske banke - <http://www.worldbank.org>

⁴⁹ BDP (engl: GDP – Gross domestic product)

⁵⁰ European commission, COM(2012) 351 final, on concrete ways to reinforce the fight against tax fraud and tax evasion including in relation to third countries

⁵¹ April 2012, Crna Gora, Informacija o mjerama za suzbijanje sive ekonomije za 2012 godinu

3.3.2. Krijumčarenje i prodaja akciznih roba (cigarete, alkohol i gorivo)

“Najveći uticaj na promjenu pravca krijumčarenje cigareta preko Crne Gore moglo bi da ima dodatno povećanje akciza na cigarete najprije u Hrvatskoj, a narednih godina i u Srbiji na skoro trostruki sadašnji nivo u skladu sa direktivama EU iz ove oblasti.”

296 U Jugositočnoj Evropi su i dalje otvorene mogućnosti za ilegalnu trgovinu i krijumčarenje akciznih roba (alkohol, kafa i cigarete) kao i drugih krivotvorenih roba posebno zbog niskog ekonomskog standarda i slabe kupovne moći stanovništva, što pogoduje rastu crnog tržišta.

Stanje u regionu

297 Neusaglašenost fiskalnih politika na regionalnom nivou može biti jedan od uzroka ilegalne trgovine cigaretama, jer dovodi do velike razlike u cijenama duvanskih proizvoda u susjednim državama.

298 Krijumčarenje cigareta u Hrvatskoj u posljednje vrijeme registrovano je na primorju domaćim motornim brodovima, a na ulasku i tranzitu kroz Hrvatsku iz pravca Srbije, kombi vozilima ili privatnim automobilima. U odnosu na BiH ilegalna trgovina cigaretama najprisutnija je u pograničnim područjima sa Crnom Gorom i u manjoj mjeri sa Srbijom i Hrvatskom. Kroz Srbiju se krijumčare cigarete porijeklom iz Srbije, ali i sa Kosova ili iz Albanije preko Crne Gore, i to kamionima u pravcu Hrvatske, Mađarske ili Rumunije ili sve češće vozom prema Bugarskoj. I za krijumčare iz Makedonije interesantan je pravac krijumčarenja cigareta ka Bugarskoj zbog visoke cijene kao posledice velikih akciza.

Stanje u Crnoj Gori

299 Vršeci navedene kriminalne aktivnosti krijumčari stižu značajna novčana sredstva koja ostaruju na osnovu činjenice da ne plaćaju porez, akcize i carinu prilikom uvoza navedenih roba.

300 Od akciznih roba krijumčare se cigarete i alkohol, kao i kafa ali u neznatnim količinama. Krijumčarenje akciznih roba odvija se putničkim vozovima, motornim vozilima, kamionima, plovilima, kao i korišćenjem domaćih životinja radi njihovog transporta preko teško prohodnih područja. Krijumčarenje se obavlja kako korišćenjem zvaničnih graničnih prelaza, tako i korišćenjem zaobilaznih i slabo kontrolisanih seoskih puteva. Krijumčarenje korišćenjem plovila vrši se preko akvatorijuma Skadarskog jezera.

301 U ove aktivnosti, u najvećem dijelu, nijesu uključeni pripadnici OKG koje djeluju u Crnoj Gori, već se ista odvija od strane privremeno udruženih pojedinaca.

302 U okviru krijumčarenja akciznih roba, prvenstveno alkohola i cigareta prepoznate su četiri krijumčarske rute:
Albanija – Crna Gora;
Crna Gora – Srbija i Srbija/Crna Gora i
Crna Gora – Kosovo i
Crna Gora - BiH.

303 Cigarete se skladište u seoskim područjima na teritoriji opštine Rožaje, odakle se krijumčare ka Kosovu.

304 Najveći dio alkoholnih pića krijumčari se iz Albanije, dok se njegova dalja distribucija vrši na teritoriji Crne Gore. U pomenutu aktivnost, prevashodno zbog dobrih veza sa Albanijom (nema jezičke barijere), u najvećem dijelu uključena su raseljena lica sa navedenog područja.

305 Zabilježeni su i pojedini slučajevim krijumčarenja ka BiH, gdje se prilikom krijumčarenja koriste legalna preduzeća.

306 Pojedini vlasnici privrednih društava u Crnoj Gori u nedozvoljeni promet akciznih roba umiješani su zajedno sa pojedinim licima sa Kosova. Promet novca koji se ostvaruje u navedenim firmama pravda se kroz odgovarajuću dokumentaciju u kojoj je prikazano da je roba prodana na Kosovu, tj. akcizne robe fiktivno se izvoze u susjedne zemlje gdje dobijaju fiktivnu dokumentaciju o izvozu robe, kao bi se oslobodili od raznih vrsta akciza i poreza. Roba koja u stvarnosti ostaje na teritoriji Crne Gore na nelegalne načine se plasira na teritoriji naše zemlje. Pored navedenog, firme koje se bave navedenom djelatnošću vršile su i navodni izvoz pomenute robe, na način što su ovjerali carinsku i drugu dokumentaciju, po osnovu čega su ostvarili pravo na povraćaj PDV-a. Navedena roba je u stvari prometovana na teritoriji Crne Gore.

307 U aktivnosti fiktivnog izvoza akciznih roba postoji mogućnost povezanosti krijumčara sa pripadnicima službi za sprovođenje zakona, koji su neposredno angažovani na graničnim, tj. carinskim prelazima.

308 Cigarete se nesmetano mogu kupiti van malorprodajnih objektima i od uličnih prodavaca. U prodaji se nalaze cigarete proizvođača koji se mogu kupiti u legalnim prodajnim objektima, kao i više marki cigareta koje nije moguće kupiti na pomenutim mjestima.

Pretpostavke budućeg razvoja

B1 – U narednom periodu se ne očekuje smanjenje obima krijumčarenja cigareta, ali se može očekivati promjena određenih ruta u zavisnosti od ponude i potražnje ili metoda krijumčarenja. Najveći uticaj na promjenu pravca krijumčarenja cigareta preko Crne Gore moglo bi da ima dodatno povećanje akciza na cigarete najprije u Hrvatskoj, a narednih godina i u Srbiji na skoro trostruki sadašnji nivo u skladu sa direktivama EU iz ove oblasti. Pravac krijumčarenja zavisice od povećanja razlike u cijenama iste marke cigareta u različitim državama, ali i od smanjenja životnog standarda potrošača koji se, pogođeni krizom i podizanjem cijena mogu ponovo više okrenuti crnom tržištu.

309 U svim državama regiona, prisutan je trend da se u krijumčarenje akciznih roba uključuje veći broj lica iz različitih država, ukazujući na karakter međunarodnog organizovanog kriminala, sa primjenom izrade fiktivne prateće dokumentacije ili korišćenjem fiktivne firme. Jedan vid prevoza cigareta je kroz carinske zone bez carinjenja, stvarajući profit kroz izbjegavanje plaćanja dažbina, akciza i poreza, dok se drugi vid krijumčarenja vrši ilegalnim prelaskom granice na slabo kontrolisanim područjima.

310 Krijumčarenje cigareta iz Crne Gore ka Kosovu ide uglavnom preko ilegalnih prelazaka u graničnom području Rožaja i Plava, teretnim vozilima u količinama 100-300 paketa (5.000-15.000 boksova). Krijumčarene cigarete iz Crne Gore ka Srbiji idu uglavnom pravcem Bijelo Polje - Prijepolje skrivene među drugom robom u velikim kamionim ili u posebnim pregradama privatnih automobila.

311 Pored krijumčarenja cigareta preko teritorije Crne Gore ka Srbiji i Kosovu, kroz nekoliko policijskih akcija registrovano je i krijumčarenje drugih akciznih roba, prvenstveno kafe iz Crne Gore prema Kosovu i u manjoj mjeri alkoholnih pića iz Srbije ka Crnoj Gori.

Preporuka

PR13 U cilju dodatnog smanjenja mogućnosti za krijumčarenje akciznih roba preko crnogorske granice, u narednom periodu trebalo bi:

- a) pojačati kontrole na alternativnim prelazima u pograničnom području ka Kosovu i strožije kontrole dokumentacije i tovara sumnjivih vozila na graničnim prelazima ka Srbiji.
- b) intenzivnije razmjenjivati obavještajne podatke sa susjednim zemljama o markama cigareta aktuelnim za krijumčarenje (sa ili bez akciznih markica), razlikama u njihovoj cijeni i eventualnoj prisutnosti na ilegalnom tržištu Crne Gore
- c) Identifikovati načine stavljanja krijumčarene robe u legalne tokove prometa bez evidentiranja i plaćanja PDV-a
- d) Sprovoditi istraživanja o krijumčarenju roba na i sa područja Crne Gore i u okviru istraživanja identifikovati načine krijumčarenja roba sa drugih područja na područje Crne Gore
- e) Identifikovati ino destinacije sa kojih se uvoze akcizne robe i sprovoditi kontrolu preduzeća koja se bave njihovim uvozom.

Cigarete pronađene u jednoj od policijskih akcija

3.3.3. Visokotehnoški kriminal

312 Ovu vrstu kriminalne aktivnosti mogu izvršavati kako pojedinci, tako i OKG u saradnji sa specijalistima u ovoj oblasti.

313 Visokotehnoški kriminal je usko povezan sa različitim oblicima prevara i socijalnog inženjeringa, koji se u najvećem broju slučajeva manifestuju kroz krađu identiteta. Takođe i prevare sa kreditnim karticama usko su povezane sa razvojem informacionih tehnologija i upotrebom interneta.

314 Pored mogućnosti koje razvoj raznih internet tehnologija u elektronskom plaćanju pruža onima koji se bave pranjem novca, istovremeno je pogodno tle i za čitav niz drugih krivičnih djela počinjenih uobičajeno od strane vještog pojedinca ili nekoliko privremeno udruženih kriminalaca.

315 U proteklim godinama zabilježen je enormno veliki porast i razvoj korišćenja različitih oblika informacionih tehnologija, pa tako i Crna Gora bilježi konstantan rast u navedenoj oblasti, što govori i podatak da se u proteklih 6 godina, povećao se broj korisnika interneta sa 50.000 na 320.000 korisnika što čini približan rast od 300%, što je dodatno stvorilo mogućnosti za zloupotrebe informacionih sistema i izvršenje krivičnih djela iz oblasti visoko tehnološkog kriminala.

316 Od krivičnih djela koja spadaju u domen visokotehnoškog kriminala, u regionu su najčešće prevare sa kreditnim karticama. Broj prevara sa kreditnim i drugim platnim karticama, njihovo falsifikovanje i zloupotreba je poslednjih godina u porastu, kako u zemljama regiona, tako i u Crnoj Gori. Kriminalci dolaze do podataka o vlasnicima platnih kartica koristeći takozvano „skimovanje“ ATM (automata za novac) ili POS terminala (uređaji za skeniranje kartice prilikom elektronskog plaćanja) tako što postavljaju na njima određene dodatke koji kopiraju podatke sa kartice tokom redovnih aktivnosti klijenata.

317 Od krivičnih djela iz navedene oblasti u Crnoj Gori mogu se izdvojiti upadi u zaštićene baze podataka i dječije pornografija na internetu i internet piraterija. Prevare sa kreditnim karticama su posebno izražene u periodu turističke sezone i mahom su izvršioći strani državljani koji ove kriminalne aktivnosti ne vrše samo u Crnoj Gori, već i u zemljama regiona.

318 U Crnoj Gori je zabilježeno više slučajeva tzv. „Nigerijskih prevara“. Kod navedenog oblika kriminala izvršioći putem e-maila šalju „pismo“ u kojem su sadržani podaci o lakom načinu pribavljanja materijalne koristi (dobitak na lutriji, lažno nadledstvo...). Kriminalci šalju milione takvih nepoželjnih (spam) e-mailova u nadi da će neko odgovoriti na poslani mail. Za primanje „obećanih“ sredstava žrtve uplaćuju različite sume novca za pokrivanje različitih lažnih troškova i taksi vezanih za takve dobiti. U navedenu svrhu koristi se lažne bankarske organizacije i internet sajtovi⁵².

319 Kriminalci na međunarodnom nivou u ovoj oblasti intenzivno sarađuju i putem interneta, prodaju ili razmjenjuju ilegalno prikupljene podatke sa brojevima računa i imenima vlasnika platnih kartica. Određene grupe specijalizovale su se i za izradu falsifikovanih platnih kartica („blizankinja“) na osnovu podataka kupljenih na internetu, a njihovu zloupotrebu uglavnom vrše kupovinom luksuzne robe kao što su nakit, skupi satovi ili određena tehnika i uređaji.

320 Uporedo sa tehnološkim napretkom i lakšom dostupnošću uređaja za kopiranje podataka i izradu falsifikovanih kartica, i u Crnoj Gori u narednom periodu može se očekivati da će se povećati obim prevara sa kreditnim karticama. Sve veći broj internet korisnika, novi elektronski servisi i usluge, naročito elektronsko plaćanje preko interneta u Crnoj Gori, predstavljaju posebno rizično

⁵² SELEC OCTA 2013

okruženje u kojem se prevare sa platnim karticama ubuduće dodatno mogu širiti.

321 Krađa identiteta kroz „phishing“ i na ostale načine svodi se na nezakonito pribavljanje ličnih i finansijskih podataka. Obično se u navedenu svrhu koriste posebno kreirani e-mailovi i kopije sajtova banki i drugih finansijskih institucija.

Pretpostavke budućeg razvoja

C1 - U Crnoj Gori u narednom periodu može se očekivati da će se povećati obim prevara sa kreditnim karticama. Sve veći broj internet korisnika, novi elektronski servisi i usluge, naročito elektronsko plaćanje preko interneta u Crnoj Gori, predstavljaju posebno rizično okruženje u kojem se prevare sa platnim karticama ubuduće dodatno mogu širiti.

C2 - U narednom periodu može se očekivati povećan broj slučajeva krađe identiteta posebno ako se uzme u obzir brz razvoj elektronskog bankarstva. Društvene mreže poput „Facebook“, „Twitera“ i sličnih će u sve većoj mjeri biti pogodno polje za hakovanje naloga i terminlnih uređaja (komjputera) gdje se dolazi do podataka koji su uskladišteni na istima. Kao posledica navedenih aktivnosti mogu se javiti različite vrste ucjena.

C3 - Razvoj interneta i različitih načina za razmjenu multimedijalnog sadržaja u sve većom mjeri će se koristiti u svrhu različitih oblika dječije pornografije (Skype, peer to peer tehnologije, GigaTribe).

Preporuka

PR14 Potrebno je preduzeti aktivnosti da se obavežu pružaoci usluga elektronskog plaćanja preko interneta u Crnoj Gori, da uvedu dodatne sisteme zaštite i potvrde identiteta klijenata, kako bi zaštitili korisnike od zloupotreba, a da službama za sprovođenje zakona obezbijede potrebne podatke za sprovođenje istraga ili nadzora.

322 U Crnoj Gori nijesu zabilježeni slučajevi da OKG koriste specijaliste sa visokom znanjem iz oblasti informacionih tehnologija u cilju vršenja neke od prethodno pomenutih aktivnosti.

3.4. Druga horizontalna pitanja

3.4.1. Vatreno oružje

“Veliki broj krivičnih djela u zemljama Zapadnog Balkana izvršen je uz upotrebu oružja u ilegalnom posjedu kojem je teško ući u trag. Organizovane kriminalne grupe relativno lako dolaze u posjed kako dugog tako i kratkog oružja, a nije rijetkost da se policijskim pretresima otkriju i ručni raketni bacači i eksplozivne naprave.”

323 Prema procjenama Europol, Zapadni Balkan i dalje ima važnu ulogu u trgovini oružjem ka zemljama EU, prvenstveno zbog velike količine oružja preostale iz vremena ratnih sukoba, koje nisu pod kontrolom vlasti u državama regiona. Kriminalne grupe iz zemalja Evropske unije, snabdijevaju se oružjem i municijom čije porijeklo je prvenstveno iz Srbije i BiH.

324 Oružje se u velikoj mjeri krijumčari istim rutama koje se koriste za krijumčarenje droge, nerijetko od strane istih aktera koji transportuju i druge ilegalne robe ili migrante. Oružje se uobičajeno krijumčari skriveno u drugim tovarima koji se legalno transportuju ili u manjim količinama skriveno u privatnim vozilima.

Stanje u regionu

325 Veliki broj krivičnih djela u zemljama Zapadnog Balkana izvršen je uz upotrebu oružja u ilegalnom posjedu kojem je teško ući u trag. Organizovane kriminalne grupe relativno lako dolaze u posjed kako dugog, tako i kratkog oružja, a nije rijetkost da se policijskim pretresima otkriju i ručni raketni bacači i eksplozivne naprave. Većina ovog naoružanja je „zaostavština“ ratnih sukoba u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu.

326 Sa druge strane i pored zakonskih zabrana nošenja oružja, policijskim kontrolama kod većine kriminalaca, ali i kod velikog broja građana, pronalazi se oružje. Dostupnost oružja i dobra povezanost organizovanih kriminalnih grupa sa ovog područja sa grupama u EU pogoduju trgovini i krijumčarenju oružja ka ilegalnom tržištu Zapadne Evrope.

327 Kriminalci porijeklom iz Crne Gore uključeni su u međunarodne grupe, koje se, pored krijumčarenja droge, bave i krijumčarenjem oružja. Internacionalnu povezanost kriminalnih grupa u ovom poslu potvrđuje poslednji otkriveni slučaj u Sloveniji, gdje su kriminalci porijeklom iz Crne Gore, kao dio međunarodne grupe sa ovih prostora, organizovali krijumčarenje oružja i eksploziva iz BiH za Francusku i Holandiju sa namjerom da ga zamjene za kokain i sintetičku drogu.

328 Zabilježeni su i slučajevi krijumčarenja pojedinačnih komada oružja ka Švedskoj, kao i krijumčarenje oružja iz Belgije u Crnu Goru, gdje se vrši njegova dalja prodaja na crnom tržištu.

329 Tokom proteklih godina, zabilježeno je i više slučajeva krađe eksploziva i prateće opreme iz fabrike „Polieks“ u Beranama. Na osnovu raspoloživih saznanja u vremenskom periodu od 2006-2013.godine, iz pomenute fabrike ukradeno je oko 4 tone TNT-a, preko 9 hiljada komada elektro detonatora i više desetina kilograma beranita - praškastog eksploziva. Postoji mogućnost da se značajne količine navedenog eksploziva i prateće opreme nalaze u slobodnoj prodaji na crnom tržištu u Crnoj Gori i zemljama regiona.

330 Krijumčarene i ukradene eksplozivne naprave koriste se od strane pripadnika registrovanih OKG u cilju njihovim međusobnih obračuna. Na navedeno ukazuje i analiza pojedinih slučajeva podmetanja eksplozivnih naprava na vozilima i drugoj imovini pripadnika OKG. U cilju pravljenja improvizovanih eksplozivnih naprava angažuju se lica koja slove za stručnjake u navedenoj oblasti.

331 Očekuje se da će ovaj region i u narednom periodu biti ključan za krijumčarenje oružja za potrebe organizovanih kriminalnih grupa u Zapadnoj Evropi. Takođe se može očekivati da veća kontrola od strane država sa jedne strane utiče na manju dostupnost, ali sa druge na povećanje cijena oružja. Veće cijene i veći profit mogu biti motiv da krijumčarenje oružja i u budućnosti bude interesantna kriminalna aktivnost grupama sa Zapadnog Balkana.

Pretpostavke budućeg razvoja

Xo1 - Pretpostavljamo da će se iz BiH, preko teritorije Crne Gore i dalje krijumčariti manje količine oružja skrivene u privatnim vozilima ka Srbiji i Kosovu, namijenjene prvenstveno ličnom naoružavanju kriminalaca iz Crne Gore i zemalja regiona, a tek u manjoj mjeri za dalju ilegalnu trgovinu građanima.

Preporuke

PR15 U narednom periodu pažnju treba obratiti na dvije posebno rizične oblasti za krijumčarenje oružja preko granice Crne Gore. Jedna je oblast tromeđe Crne Gore, Srbije i Kosova između Rožaja, Novog Pazara, Mitrovice i Peći, a druga oblast je uz granicu Crne Gore i BiH, u trouglu Pljevlja, Plužine i Foča.

PR16 Pojačati mjere obezbjeđenja fabrike za proizvodnju eksplozivnih naprava „Polieks“ u Beranama, kao bi se u narednom periodu spriječila krađa različitih vrsta eksploziva iz navedene fabrike.

PR17 Kao i u drugim zemljama regiona i u Crnoj Gori je izražen problem dostupnosti oružja u posjedu kriminalaca, ali i velikog broja građana. Obzirom da je teško uticati na veliku ponudu, fokus u narednom periodu trebalo bi usmjeriti na smanjenje potražnje, odnosno povećati rizik od sankcije za onog ko ilegalno oružje posjeduje ili ga nosi sa sobom:

- Većim kaznama trebala bi se odvratiti šira populacija kako građana tako i kriminalaca od nošenja bilo kakvog vatrenog oružja na javnom mjestu, ali i posebno propisati veće sankcije za posjedovanje oružja za takozvane „ofanzivne namjene“, a koje se koristi za razračunavanje među kriminalcima kao što su automatske puške, snajperi, prigušivači, ručni raketni bacači, razne bombe i eksplozivne naprave. Na ovaj način država može preventivno da djeluje na smanjenje broja krivičnih djela koja se vrše uz upotrebu vatrenog oružja.

Dio pronađenog oružja

3.4.2. Motorna vozila

„Među zemljama Zapadnog Balkana ukradena vozila se kreću u oba pravca u zavisnosti od aktuelne ponude i potražnje, ali se ipak uočavaju određena grupisanja i specijalizacije.“

332 Istraživanja SELEC Centra ukazuju da je međunarodna trgovina ukradenim vozilima dobro organizovana u cijeloj Jugoistočnoj Evropi. Većina ukradenih vozila dolazi iz zapadnoevropskih zemalja, nezakonito se **registruju** u zemljama regiona, i dalje transportuju prema odredišnim zemljama iz **Azije**, posebno Bliskom Istoku i Iraku gdje se bilježi značajna potražnja za luksuznim vozilima.

333 U poslednjih nekoliko godina primjećen je i trend trgovine građevinskim mašinama ukradenim u Njemačkoj i Austriji. Pored velikog profita prodajom ukradenih radnih mašina visoke vrijednosti, olakšavajuća okolnost za kriminalno poslovanje je što se u nekim zemljama ova vrsta vozila koriste u građevinskoj industriji bez prethodne registracije.

Stanje u regionu

334 Krađa i preprodaja ukradenih vozila u zemljama Zapadnog Balkana funkcioniše kao dio integrisanog sistema u kojem su različite faze kriminalne aktivnosti dobro razgraničene među organizovanim kriminalnim grupama ili pojedincima u različitim državama.

335 Grupe i pojedinci koji se bave ovom kriminalnom aktivnošću, opremljene su sofisticiranom elektronskom opremom za otvaranje, aktiviranje i krađu vozila, falsifikovanje dokumenata i izradu lažnih identifikacionih oznaka. Krađa vozila se često obavlja po narudžbi za poznatog kupca i prema određenim ciljanim markama automobila, skupocjenih autobusa ili teretnih vozila sa poluprikolicama i hladnjačama. Takođe se povremeno koristi i tehnika ucjene vlasnika vozila kako bi mu se isto vratilo uz otkup, a određeni broj vozila koja je teže registrovati i prodati, rastavlja se i prodaje na crnom tržištu rezervnih djelova.

336 Drugi pojavni oblici krivičnih djela u vezi sa motornim vozilima su krađe sa prevarom osiguranja.

337 U cilju lakšeg krijumčarenja, pored pripreme falsifikovane dokumentacije, organizovane kriminalne grupe i pojedinci povezuju se sa policijskim i carinskim službenicima na graničnim prelazima.

338 Među zemljama Zapadnog Balkana ukradena vozila se kreću u oba pravca u zavisnosti od aktuelne ponude i potražnje, ali se ipak uočavaju određena grupisanja i specijalizacije. Kriminalne grupe sa područja Hrvatske i Srbije više su orjentisane na tranzit vozila ukradenih iz Evropske unije, dok kriminalne grupe u BiH imaju važnu ulogu kao posrednička tačka u regionu za dalju kupoprodaju. Ka Kosovu ukradena vozila dopremaju se iz Crne Gore, Srbije i Albanije, a kradena vozila na Kosovu kreću se ka ovim zemljama. Kriminalne grupe u Makedoniji su uključene u privremeno čuvanje i dalji transport vozila, a karakteriše ih dobra povezanost sa grupama iz Albanije i sa Kosova. U skoro svim zemljama kriminalne grupe imaju posebne objekte za skladištenje i modifikacije vozila, kao i falsifikovanje identifikacionih oznaka i prateće dokumentacije.

339 Zajedničke akcije policija u regionu usmjerene na organizovane kriminalne grupe kradljivaca i krijumčara vozila i njihovih saradnika na auto otpadima i malim radionicama, znatno su uticale na smanjenje obima ove kriminalne aktivnosti.

340 Obzirom na trenutne cijene, ponudu i potražnju polovnih vozila u Crnoj Gori i integrisane sisteme granične i policijske kontrole sa Interpolovim bazama podataka, Crna Gora u narednom periodu neće biti privlačna destinacija ni za krađe ni za prodaju vozila kradenih u inostranstvu u značajnijem broju.

341 Zabilježeni su i slučajevi krijumčarenja teretnih motornih vozila preko teritorije Crne Gore ka BiH. Krijumčarenje se vrši preko zvaničnih graničnih prelaza, uz korišćenje falsifikovane dokumentacije ili zaobilaženjem

istih korišćenjem alternativnih puteva. Navedena vozila kupuju se na teritoriji Srbije, a Kosova, a njihova krajnje destinacija su arapske zemlje.

Pretpostavke budućeg razvoja

Xv1 - U Crnoj Gori i dalje će se dešavati pojedinačne krađe vozila najčešće u cilju njihovog rastavljanja zbog prodaje rezervnih djelova. Za skladištenje i rezanje ukradenih vozila posebno rizična mjesta su male privatne radionice-garaže u predgrađima većih gradova, dok su auto-otpadi rizične lokacije za prodaju tako dobijenih rezervnih djelova.

Xv2 - Teritorija Crne Gore manje će biti interesantna kao krajnja destinacija, već više za tranzit unaprijed naručenih kradenih vozila ili za ilegalnu trgovinu rezervnih djelova dobijenih od ukradenih vozila. Pravac na koji bi trebalo obratiti pažnju je Prijepolje-Pljevlja zbog povezanosti kriminalnih grupa iz Crne Gore i Srbije, naročito za vozila ukradena u Beogradu, kao i granica između BiH i Crne Gore za vozila ukradena u kantonu Sarajevo.

Preporuka

PR18 U cilju dodatnog smanjenja mogućnosti kriminalcima za prodaju rezervnih djelova dobijenih rezanjem ukradenih vozila, u narednom periodu trebalo bi vršiti pojačane kontrole malih privatnih radionica-garaža i auto-otpada u prigradskim naseljima sa ciljem utvrđivanja porijekla skupljih rezervnih auto djelova.

Ukradeno vozilo izrezano u djelove za dalju prodaju

3.4.3. Prekogranični kriminal (ostale krijumčarene robe)

342 Krijumčarenje falsifikovane robe se smatra važnim problemom posebno za države na koje utiče finansijska kriza. Društvena tolerancija olakšava razvoj ovih aktivnosti zbog slabe kupovne moći populacije u ovim državama⁵³.

343 Aktivnosti na otkrivanju slučajeva prekograničnog krijumčarenja različitih vrsta roba preduzimaju se na graničnim prelazima u koordiniranoj saradnji službenika Uprave policije i Uprave carina.

344 Tokom prethodnog perioda zabilježen je veliki broj slučajeva krijumčarenja različitih vrsta roba preko teritorije Crne Gore. Uglavnom je riječ o elektro – tehničkim uređajima namijenjenim za upotrebu u domaćinstvu, mobilnim telefonima, garderobi, galanteriji, a u pojedinim slučajevima zabilježeno je i krijumčarenje plemenitih metala (zlata i srebra).

345 Za krijumčarenje navedenih roba uglavnom se koriste putnička motorna vozila i autobusi, a u velikom broju slučajeva krijumčarena roba sakrivena je i među prtljagom lica koja prelaze državnu granicu.

346 U jednom broju slučajeva, priikom krijumčarenja, postoji sumnja da se radi o povredi prava intelektualne svojine. Riječ je o slučajevima u kojima se krijumčare krivotvoreni odjevni predmeti i galanterija poznatih svjetskih brendova. Najveći dio navedeno robe krijumčari se različitim kanalima iz Turske i Kine.

347 Lica koja učestvuju u navedenim kriminalnim aktivnostima, uglavnom osnivaju legalne firme koje se bave poslovima uvoza i izvoza i distribucije različitih vrsta roba široke potrošnje.

348 Krivotvoreni odjevni predmeti i galanterija mogu se naći u slobodnoj, nekontrolisanoj prodaji širom tržišta, a njihova kupovina može se izvršiti i posredstvom interneta. Na navedeni način se u velikoj mjeri utiče i na prodaju originalnih primjeraka poznatih brendova.

349 Krijumčarenje plemenitih metala vrši se korišćenjem autobusnog i avio prevoza. Ugavnom je riječ o zlatu i srebru koje se krijumčari iz Turske, gdje se kupuje po znatno jeftinijoj cijeni, nakon čega se u maloprodajnim objektima vrši njihova dalja preprodaja po višestruku većim cijenama.

350 Zabilježeni su i slučajevi krijumčarenja zlata i srebra iz Crne Gore u Tursku. Za pretpostaviti je da se radi o predmetima koji su otkupljeni u Crnoj Gori po izuzetno niskim cijenama, a njihova dalja prodaja i prerada vrši se u Turskoj, nakon čega postoji mogućnost da se ponovo krijumčare u Crnu Goru.

351 Sva neprijavljena roba koju carinski i policijski službenici pronađu prilikom kontrole na graničnim prelazima se oduzima, a protiv lica kod kojih je pronađena podnose se samo prekršajne prijave iz Carinskog zakona.

⁵³ SELEC SOCTA 2013

Pretpostavke budućeg razvoja

Xp1 – U narednom periodu može se očekivati porast krijumčarenja falsifikovane robe zbog pada kupovne moći stanovništva.

Xp2 - Budući trend koji se očekuje je krijumčarenje krivotvorene robe preko poštanskih centara zbog brzog rasta elektronske trgovine na Internetu gdje se nudi veliki izbor nezakonite robe.

Preporuka

PR19 Realizovati široku nacionalnu akciju saradnje svih nadležnih organa za sprovođenja zakona u cilju pojačane kontrole

- maloprodajnih objekata u kojima se vrši prodaja različitih proizvoda poznatih svjetskih brendova;
- teretnih brodova – kontejnerskog saobraćaja iz Kine i Turske.
- autobuskih prevoznika koji saobraćaju iz Turske.

3.4.4. Korupcija

352 Prema istraživanjima UNODC-a⁵⁴, sprovedenih među građanima zemalja Zapadnog Balkana, korupcija se nalazi na trećem mjestu rang liste najvažnijih problema nakon nezaposlenosti i siromaštva (niskog životnog standarda). Drugi problemi, kao što su kriminal i bezbjednost, građanima Zapadnog Balkana statistički se nalaze tek na petom mjestu.

353 Iako sama koruptivna krivična djela počinjena u nekoj od država regiona ne mogu imati veći direktan uticaj na stanje u Crnoj Gori, određeni podaci prikupljeni kroz regionalno istraživanje mogu biti korisni da bi se prepoznao obrazac ponašanja i zajedničke karakteristike, čime prioritetne preventivne i represivne aktivnosti svih zainteresovanih subjekata mogu biti u većoj mjeri fokusirane na glavne rizične oblasti.

354 Najčešći uzrok korupcije je birokratski sistem, gdje se mito većinom nudi zbog relativno brze koristi za onoga koji plaća, uobičajeno za prevazilaženje zastoja ili ubrzanje određene neefikasne javne usluge. Iz perspektive samih građana, statistički gledano, korupcija je prisutna zbog sledećeg:

Do 28% Dobijanje boljeg tretmana

Do 28% Ubrzanje procedure

Do 16% Izbjegavanje plaćanja

Do 12% Okončanje procedure

Do 4% Dobijanje informacija

Do 4% Smanjenje cijene procedure

Do 2% Izbjegavanje problema

355 Građani su mnogo tolerantniji prema situacijama kada oni nude novac ili poklon javnom službeniku, nego kada je to zahtjev koji dolazi od strane javnog službenika. U oko 43% slučajeva plaćanje mita nude sami građani iako im to nije traženo, u 14% slučajeva postoji direktan zahtjev javnog službenika, dok je u 31% slučajeva zahtjev indirektan ali razumljiv građaninu šta treba da uradi, a u samo 7%

slučajeva postoji treća strana koja je uključena – posrednik.

356 Građani zemalja Zapadnog Balkana koji su bili u situaciji da daju mito, kao one koji najčešće uzimaju nadoknadu označili su doktore (57%), policijske službenike (35%), medicinske sestre (33%), opštinske službenike (13%), a u manjem procentu službenike carine, katastra ili prosvete.

357 U dvije trećine slučajeva mito se plaća gotovim novcem, jedna petina u hrani i piću, a ostatak robom ili uslugom. Polovina svih plaćanja prilikom mita obavi se prije, a oko četvrtina nakon izvršene usluge.

358 Uzimajući u obzir sve ove podatke iz različitih zemalja regiona Zapadnog Balkana, možemo pretpostaviti da će se i u Crnoj Gori koruptivna krivična djela ubuduće najčešće dešavati u situacijama kada je građaninu zbog birokratskog sistema potrebno da ubrza proceduru ili dobije bolji tretman u nekoj od javnih medicinskih ustanova. Najvjerovatnije je da će građanin prvi sam ponuditi mito i to u gotovom novcu prije izvršenja usluge koja mu je potrebna.

359 Većina OKG u okviru opsega svog kriminalnog djelovanja koristi korupciju kao metod rada. Njihovi motivi korišćenja korupcije variraju u zavisnosti od svakog pojedinačnog slučaja, ali se generalno posmatrano OKG na ovaj vid postupanja opredjeljuju sa ciljem skrivanja kriminalnih aktivnosti, dobijanja potrebnih informacija i izbjegavanja istraga.

360 Na meti OKG su službenici organa za sprovođenje zakona, državne uprave i pravosuđa, pozicionirani na sva tri nivoa (niski, srednji i visoki). U najvećem broju slučajeva, kao koruptivno sredstvo koristi se novac, ali su zastupljene i razmjena usluga i nuđenje različitih vrsta roba.

⁵⁴ 2011 Izveštaj UNODC, Korupcija na Zapadnom Balkanu „Corruption in the Western Balkans“

361 Korupcija, kao metod rada OKG, nije prisutna samo u Crnoj Gori, već pojedine OKG ove aktivnosti vrše i u inostranstvu, gdje sprovode dio svojih kriminalnih aktivnosti.

362 U pojedinim slučajevima, zabilježeno je da pripadnici OKG nude novačana sredstva bez očiglednih razloga, što je motivisano pridobijanjem većeg broja lica iz različitih društvenih struktura, a što upućuje na zaključak da OKG u ovoj oblasti djeluju proaktivno, sa ciljem obezbjeđenja saradnika za buduće situacije.

363 Jedan od modaliteta koji OKG koriste u svom poslovanju, manifestovano kroz legalizaciju novca koji je stečen kriminalnim aktivnostima je i kupovina – privatizacija postojećih preduzeća. Ovo je još jedna oblast u okviru koje OKG koriste korupciju kao metod rada, a njihove mete su obično lica koja pokrivaju rukovodeće pozicije u preduzećima koja su objekat privatizacije.

364 Važno je spomenuti i uticaj na pripadnike lokalnih vlasti, što je posebno karakteristično za one OKG, koji značajan dio svojih sredstava

investiraju u osnivanje preduzeća koja posluju u oblasti građevinarstva. U kontekstu navedenog, povezanost pojedinih pripadnika OKG sa predstavnicima lokalnih vlasti, što je posebno izraženo prilikom učešća na tenderima, daje osnova za postojanje indicija koje ukazuju na korupcije. U prethodnom periodu pojedine kompanije povezane sa članovima OKG, često su u svojstvu partnera učestvovala u izgradnji infrastrukturnih objekata sa lokalnom samoupravom.

365 Pripadnici OKG koriste koruptivne radnje i prema službenicima lokalne samouprave kako bi im se omogućila izgradnja objekata bez odgovarajućih dozvola, što je posebno izraženo u primorskim opštinama.

366 Pored navedenog, ne smijemo zanemariti ni korupciju u privatnom sektoru, gdje pojedini pripadnici OKG u bankama imaju logističku podružku, koja im se pruža prilikom obavljanja novčanih transakcija.

Pretpostavke budućeg razvoja

Xk1 - Očekuje se da će se i ubuduće koruptivna krivična djela najčešće dešavati u situacijama kada je građaninu zbog birokratskog sistema potrebno da ubrza proceduru ili dobije bolji tretman. Najvjerovatnije je i da će građanin prvi sam ponuditi mito i to u gotovom novcu prije izvršenja usluge koja mu je potrebna.

Preporuka

PR20 U narednih par godina fokus preventivnih aktivnosti svih državnih institucija trebao bi se usmjeriti na uklanjanje birokratskih barijera u pružanju javnih usluga građanima, kao jednog od glavnih identifikovanih uzroka korupcije.

3.4.5. Pranje novca

„Problematika pranja novca je nezaobilazan fenomen, kada se govori o organizovanom kriminalu. Ovaj fenomen mogao bi se definisati kao plasiranje novca stečenog kriminalnim aktivnosti u legalne tokove. Kriminalne aktivnosti u koje su involvirani pripadnici organizovanih kriminalnih grupa, istima donose značajne prihode, što im stvara mogućnost za širenje postojećih i učešće u novim kriminalnim aktivnostima. Navedena aktivnost sprovodi se kroz tri faze: plasiranje, prikrivanje i integraciju.“

367 OKG, u zavisnosti od nivoa umiješanosti o kriminalne aktivnosti i mogućnosti sticanja profita, pranje novca sprovode na različite načine, počev od otvaranja off shore firmi, otvaranja firmi koje u Crnoj Gori posluju u različitim oblastima, pa sve do kupovine pokretnih, nepokretnih i drugih luksuznih dobara namijenjenih za ličnu upotrebu.

368 Raspoloživa saznanja ukazuju da se na rukovodećim pozicijama u firmama koje se nalaze pod kontrolom OKG, nalaze članovi porodice ili njima, druga bliska lica. Takođe, nepokretnosti koje članovi OKG kupili novcem stečenim kriminalnim aktivnostima, najčešće nije evidentirana kao njihovo vlasništvo, već se kao vlasnici pojavljuju članovi njihovih porodica, prijatelji i bliski saradnici.

369 Tokom kriminalnih aktivnosti uobičajeno se dolazi do gotovog novca i on u velikim količinama uvijek predstavlja rizik za kriminalce, bilo kada je potrebno da ga sakriju, prenesu ili sačuvaju, kako od svoje konkurencije, tako i od organa za sprovođenje zakona. Kako bi fizički smanjili gabarite gotovog novca, za kriminalce je interesantna zamjena za novčanice sa velikom vrijednošću, kao što je to primjer za novčanicu od 500 eura. Ipak u posljednje vrijeme, oni koji se bave pranjem novca preferiraju njegovo pretvaranje u elektronsku formu kako bi sa njim mogli brže i lakše da manipulišu u virtuelnom svijetu. U zemljama regiona registrovani su razni metodi kojima se vrši barem jedan dio procesa pranja novca. U cilju prikrivanja pravog porijekla ilegalnog novca, kao najčešći metod koriste se „fantomske“ firme, koje u svom poslovanju prikazuju fiktivan promet roba i usluga, a sa ciljem legalizacije i preusmjeravanja položenih sredstava.

370 Prisutna je i manipulacija bankarskim sistemom kroz podizanje kredita bez namjere vraćanja istih. U ovom segmentu pranje novca je povezano sa korupcijom ili kriminalnim aktivnostima pojedinaca u bankama ili drugim finansijskim institucijama koji zajednički dijele profit.

371 Uobičajeni metodi su ulaganje u tržišta i kupovina nekretnina, investicionih fondova ili akcija, a od novijih metoda, kao korisno paravan sredstvo koriste se internet kladionice.

372 Kao oblasti u kojima se sprovodi pranje novca prepoznato je tržište nekretnina, igre na sreću, ugostiteljstvo i sportske djelatnosti. Aktivnosti OKG manifestuju se u osnivanju agencija koje se bave izgradnjom i prodajom nepokretnosti, otvaranjem objekata u kojima se priređuju različite vrste igara na sreću, kao i otvaranjem većeg broja ugostiteljskih objekata sa različitim sadržajima.

373 Novac koji je stečen kriminalnim aktivnostima, ne „investira“ se samo u privredne tokove u Crnoj Gori, već je pripadnici OKG djeluju i na tržištima zemalja regiona (Srbija, BiH, Hrvatska), kao i u pojedinim evropskim zemljama (Grčka).

374 Pojedine OKG novac stečen različitim kriminalnim aktivnostima, ulaže se i u finansiranje sportskih kolektiva, gdje se opet značajna novčana sredstva stižu prodajom igrača i brojnim malverzacijama u kolektivima koji su pod kontrolom OKG.

375 Raspoloživa saznanja ukazuju da OKG iz inostranstva, prvenstveno iz Rusije i Zapadnoevropskih zemalja, ulažu značajne količine novčanih sredstva u kupovinu i izgradnju kompleksa nekretnina.

376 Načini na koji će se ubuduće prati novac u Crnoj Gori zavise prvenstveno od sposobnosti kriminalaca da identifikuju i iskoriste eventualne praznine u zakonodavstvu, intenzitet poslova u oblasti sive ekonomije, ali i

potrebe određenih ekonomskih sektora za velikim ulaganjima, čime postaju ranjiviji za pranje novca. Ono što doprinosi povećanju ovog problema je i praksa članova organizovanih kriminalnih grupa iz regiona i Crne Gore, da novac stečen kriminalnim aktivnostima u inostranstvu, na razne načine plasiraju u zemlje svog porijekla.

Pretpostavke budućeg razvoja

Xn1 - Očekuje se da će se i u Crnoj Gori u narednom periodu za pranje novca uglavnom koristiti elektronske transakcije i sistemi za elektronsko plaćanje preko interneta. Nove tehnologije nude mogućnosti koje će svakako biti interesantne i za one koji se bave kriminalom i pranjem novca, jer pružaju uslugu brzog i sigurnog međunarodnog transfera često neograničenih količina novca uz garantovanje anonimnosti.

Preporuka

PR21 U narednih par godina povećati ulaganja službi za sprovođenje zakona u specijalizaciju službenika za istraživanje i nadzor sistema elektronskog plaćanja preko interneta kao i za nabavku adekvatnih softverskih alata za istrage u ovoj oblasti.

PR22 Dodatno pojačati kontolu kupoprodaje i izgradnje objekata višemilionske vrijednosti u cilju otkrivanja veza direktnih ili indirektnih veza sa članovima OKG.

3.4.6. Imovinski kriminal

377 Istraživanja UNODC ukazuju da građane na Zapadnom Balkanu najviše dotiču one vrste kriminala koje imaju najveći psihološki efekat na žrtvu ili imaju posledicu na promjenu njihovog materijalnog stanja. To su najčešće:

- krivična djela protiv pojedinaca (krađa, napad/prijetnja, razbojništvo) i
- krivična djela protiv domaćinstva (provala, krađa vozila).

378 Razbojništva su najprisutniji oblik težih nasilnih krivičnih djela ovakvog tipa, kod kojih ponekad ima i elemenata organizovanosti, ali su često usmjerena ne na pojedince, već na bankarske ili poštanske institucije, trgovačke ili uslužne objekte, benzinske stanice, kladionice i slično, gdje građanin može postati žrtva sticajem okolnosti boravka u takvom objektu. Kod razbojništava najviše zabrinutosti izazivaju oni slučajevi koji se dešavaju u privatnim kućama i stanovima ili u nekim rjeđim slučajevima prilikom presrijetanja motornih vozila.

379 Od zemalja u okruženju, ova vrsta krivičnih djela najprisutnija je na teritoriji BiH. U proteklih nekoliko godina registrovano je par slučajeva da su pojedinci iz BiH, najčešće udruženi sa jednim ili više lokalnih saradnika, pripremali ili izvršavali razbojništva u Crnoj Gori na organizovan način.

Pretpostavke budućeg razvoja

Xi-1 Dalje pogoršanje materijalne situacije građana izazvano ekonomskom krizom, može uzrokovati povećanje imovinskih krivičnih djela ukoliko svi akteri koji djeluju u polju bezbjednosti ne preduzmu potrebne preventivne aktivnosti da smanje mogućnost za izvršenje ili odvrate od vršenja ovih krivičnih djela.

Preporuka

PR23 Prevencija je najefтинiji i najefikasniji način rješavanja problema razbojništava. U tom pravcu narednih godina trebalo bi fokus aktivnosti usmjeriti na dugoročna rješenja kao što su:

- a) smanjenje obima gotovog novca u opticaju (favorizovati elektronsko plaćanje)
- b) podići nivo obavezne samozaštite svih objekata koji na dnevnoj bazi rukuju sa određenom svotom gotovog novca kao što su benzinske stanice i kladionice (propisati minimum standarda npr. kasa odvojena blind staklom, zaštitne rešetke, službenik obezbjeđenja i sl.)

380 OKG koje su registrovane u Crnoj Gori, ne vrše KD iz oblasti imovinskog kriminaliteta (razbojništva), kao svoju primarnu djelatnost. Međutim, tokom prethodnog perioda zabilježeno je da su pripadnici pojedinih OKG iz Crne Gore, kao i druga lica – koja nijesu članovi OKG, učestvovali u izvršenju krivičnih djela u regionu (Srbija, BiH), ali i širom svijeta (Zapadnoevropske zemlje, Japan, Grčka...).

381 U proteklom periodu policija je pokrenula brojne preventivne kampanje i razgovore sa partnerima iz privatnog biznisa koji je najugroženiji ovim krivičnim djelima (razbojništvo, provala, krađa) ali nije uvijek nailazila na spremnost kod sagovornika da sami preduzmu mjere zaštite svojih objekata.

3.4.7. Zelenašenje

382 Zelenašenje podrazumijeva iskorišćavanje teškog imovinskog stanja, teških prilika, nužde, lakomislenosti ili nedovoljne sposobnosti za rasuđivanje oštećenog lica, sa ciljem primanja ili ugovaranja nesrazmjerne imovinske koristi, putem davanja na zajam novca ili drugih potrošnih stvari.

383 Kriminalno poslovanje u oblasti zelenašenja u Crnoj Gori predstavlja problem većeg obima nego što se to ranije pretpostavljalo. Procjenjuje se da se u svakom momentu u Crnoj Gori nalazi najmanje 30 miliona eura gotovog novca koji su dati na pozajmicu pod zelenaškom kamatom. Na ovaj način oko 200 identifikovanih lica koja su uključena u ovu vrstu kriminalnog poslovanja, u toku jedne kalendarske godine ostvare profit i do 70 miliona eura .

384 Ova kriminalna aktivnost registrovana je kod pripadnika pojedinih organizovanih kriminalnih grupa, te kao takva spada u njihove dodatne kriminalne aktivnosti. Navedenu aktivnost pripadnici OKG vrše na način što plasiraju višak raspoloživih novčanih sredstva, sa ciljem njegove multiplikacije.

385 Navedena aktivnost doprinosi jačanju finansijskog uticaja organizovanih kriminalnih grupa, što im daje mogućnost da znatno prošire polje svog djelovanja, prvenstveno kroz uključivanje u nove kriminalne aktivnosti.

386 Količina novca koji se plasira na kamatu varira u zavisnosti od svakog pojedinačnog slučaja. Na osnovu rezultata sprovedenog istraživanja ukupna količina novca koji se daje na kamatu, može se podijeliti na sledeći način:

- 20% čini iznos do 10.000 eura
- 42% čini iznos od 10 do 50.000 eura
- 18% čini iznos od 50 do 100.000 eura
- 13% čini iznos od 100 do 500.000 eura
- 5% čini iznos preko 500.000 eura

387 Najčešća kamatna stopa je 10% mjesečno. Registrovani je i da jedan manji broj lica pozajmljuje novac na kamatu uz kamatnu stopu od 5-7%, kako bi ga plasirao na kamatnu stopu od 10-12%. Pojedini zelenaši imaju svoje posrednike za predaju novca. U manjem broju slučajeva, zelenašenje je porodični biznis ili se isto manifestuje kao djelatnost manjeg broja udruženih lica.

388 Kod najvećeg broja poznatih slučajeva zelenašenja, kao zalog za pozajmljena novčana sredstva uzimaju se nepokretnosti nesrazmjerno veće vrijednosti u odnosu na pozajmljenu količinu novca, ugostiteljski objekti koji već posluju, kao i motorna vozila . Navedene aktivnosti praćenje su i sačinjavanjem fiktivnih ugovora o kupoprodaji nepokretnosti, odnosno ugovora o prodaji vozila. Nerijetko se dešava da zelenašima pravnu pomoć prilikom sačinjavanja ugovora, preuzimanja nepokretnosti i ugostiteljskih objekata i upisa vlasništva na preuzetim nepokretnostima pružaju advokati.

389 Aktivnost zelenašenje povezana je i sa izvršenjem krivičnih djela iz oblasti krvnih delikata (nasilničko ponašanje, nanošenje tjelesnih povreda), krivičnih djela izazivanja opšte opasnosti i oštećenja tuđe stvari (podmetanje eksplozivnih naprava, podmetanje požara na vozilima), kao i krivičnih djela otmica i iznuda. Navedenu aktivnost najčešće vrše lica koja su od strane zelenaša angažovana u cilju prinudne naplate pozajmljenih sredstava. Pored ovih krivičnih djela zabilježeno je i više slučajeva samoubistava lica – dužnika, koji nijesu bili u mogućnosti da vrše povraćaja pozajmljenog novca dogovorenom dinamikom.

390 U najvećem broju slučajeva žrtve ove vrste nasilja, krivična djela uopšte ne prijavljuju, a ukoliko su javno eksponirani uglavnom ne sarađuju sa službama za sprovođenje zakona tokom istrage, čime je umnogome otežano rješavanje ovog problema samo reaktivnim policijskim postupanjem.

391 Očekuje se da će ovaj problem u narednih par godina dalje povećati, obzirom na restriktivnu politiku kreditiranja od strane komercijalnih banaka i nedostatak gotovog novca u opticaju (čime se povećava njegova cijena), neophodnog za pokretanje i održavanje poslovanja malog i srednjeg biznisa. Potražnja stanovništva i privrede za gotovim novcem je i dalje velika u odnosu na malu ponudu, odnosno lakoću njegovog dobijanja u okviru legalnog bankarskog poslovanja. Nevedeni faktori uz prezaduženost fizičkih i pravnih lica, pogoduju da se rizične grupe u cilju pukog preživljavanja ili pokretanja rizičnih poslovnih ideja okreću zelenašima.

Preporuka

PR24: Da bi se smanjio problem zelenašenja potrebno je da se u njegovo rješavanje aktivnije uključe sve institucije, a posebno one koje se bave zaštitom finansijskih interesa i tokova novca, obzirom na procijenjenu količinu novca koja cirkuliše u paralelnom ilegalnom sistemu bankarskog poslovanja:

- a) **Prevenijom**, kroz promjene propisa i zakonodavstva kako bi se smanjio i ograničio manevarski prostora zelenašima da vrše svoje kriminalne aktivnosti i olakšalo pravosudnim i organima za sprovođenje zakona dokazivanje i procesuiranje izvršilaca ovih krivičnih djela uz mogućnost oduzimanja njihove imovine.
- b) **Obavještajnim radom**, u cilju popunjavanja praznina u informacijama o poznatim zelenašima, sa fokusom na obim novca datog na kamatu, način rada i identifikaciju potencijalnih žrtava nasilja. Posebnu pažnju obratiti na prikupljanje podataka koji ukazuju na udruživanje u cilju vršenja zelenašenja.
- c) **Represijom, usmjerenoj na procesuiranje zelenaša** za krivična djela za koja je predviđena i mogućnošću oduzimanja nezakonito stečene imovine.

3.5. Pojava novih prijetnji

392 U narednom periodu, u Crnoj Gori moglo bi se očekivati formiranje ogranaka međunarodnih kriminalnih grupa, koje djeluju na teritoriji više evropskih zemalja. U prvom redu govorimo o pojavi ogranaka tzv. motorciklističkih bandi („Anđeli Pakla“ i „Bandidos“) koje svoje kriminalne aktivnosti (krijumčarenje narkotika, vatrenog oružja, primjena akata nasilja) već sprovode na teritoriji više evropskih i zemalja u regionu.

393 Ogranci ovih OKG već su formirani u zemljama u okruženju (Hrvatska i Srbija), pa je realno očekivati i njihovo širenje na teritoriju Crne Gore.

394 Državljeni Crne Gore, koji su izvršioi krivičnih djela u inostranstvu, na osnovu prethodno uspostavljenih veza sa članovima ovih bandi, mogu biti ključni kontakti za njihovo širenje i uspostavljanje veze sa lokalnim kriminalnim strukturama.

395 Način djelovanja ovih bandi podrazumijeva prvo osnivanje lokalnih motorciklističkih klubova, koji propagiraju poštovanje osnovnih društvenih vrijednosti. Nakon formiranja „kritične mase“, odnosno prikupljana potrebnog broja članova, dolazi o njihove transformacije u organizovane kriminalne grupe, uključene u izvršenje većeg broja teških krivičnih djela iz različitih oblasti.

396 „Bandidos Motorciklistički klub“ ili kako se još naziva „Bandido Nacija“ je organizovana kriminalna grupa – motorciklistička banda, čije djelovanje je rasprostranjeno širom svijeta. Formirani su 1966.godine u Teksasu – SAD. Procjenjuje se da ova grupa broji oko 2 400 članova, podijeljenih u 210 ogranaka, koje gravitiraju u 16 svjetskih zemalja.

397 Najveći broj ogranaka Bandidosa stacioniran je u Sjedinjenim Američkim Državama i Evropi, a djeluju i na području Australije, Novog Zelanda i Jugoistočne Azije.

398 Ova grupa u Evropi djeluje na području Njemačke, Italije, Francuske, zemalja Skandinavije, Belgije i Luksemburga. Posljednjih godina registrovane su i njihove aktivnosti usmjerene na formiranje ogranaka u Rusiji i zemljama Istočne Evrope. Članovi ove grupe involvirani su u izvršenje velikog broja krivičnih djela iz različitih oblasti kriminaliteta, uključujući: trgovinu narkoticima; trgovinu ukradenim dobrima; trgovinu oružjem; reketiranje i krvne delikte (ubistva i nasilje).

4. OGRANIZOVANE KRIMINALNE GRUPE I NJIHOVO KRIMINALNO POSLOVANJE

399 U Crnoj Gori trenutno aktivno djeluje **20** organizovanih kriminalnih grupa. Prethodnom „Procjenom opasnosti od organizovanog kriminala“ – OCTA MNE 2011, bilo je registrovano postojanje 35 organizovanih kriminalnih grupa. Smanjenje broja aktivnih OKG uslovljeno je djelovanjem nekoliko faktora. U tom kontekstu naglašavamo da su neke od OKG prestale da postoje, neke OKG sa manje brojnim članstvom pripojile se se većim – visokorangiranim OKG, dok su neke OKG na osnovu preduzetih policijskih aktivnosti razbijene.

400 Registrovane OKG, u cilju pribavljanja protivpravne imovinske koristi, svoje primarne i najznačajnije kriminalne aktivnosti sprovode u oblasti međunarodnog krijumčarenja različitih vrsta narkotika (kokaina, heroina i marihuane), dok su kao sekundarne kriminalne aktivnosti registrovane pranje novca, krijumčarenje akciznih roba, krijumčarenje oružja, krijumčarenje motornih vozila i zelenašenje.

401 Pored primarnih aktivnosti na sticanju profita, za funkcionisanje OKG je značajno i izvršenje krvnih delikata i sprovođenje nasilja. Izvršenje navedenih krivičnih djela motivisano je nerasčišćenim računima iz zajedničkih kriminalnih aktivnosti, preuzimanjem vodeće uloge u kriminalnom poslovanju na određenoj teritoriji ili tržištu, kao i zastrašivanjem i disciplinovanjem sopstevnih članova.

402 Tokom poslednje dvije godine, na teritoriji Crne Gore i Srbije, registrovano je izvršenje više teških krivičnih djela iz oblasti krvnih delikata (ubistava i pokušaji ubistva), koji se mogu povezati sa međusobnim sukobima između OKG iz Crne Gore i njihovih saradnika iz zemalja regiona.

403 Izvršenje navedenih krivičnih djela utiče na stanje bezbjednosti u Crnoj Gori i uznemirenje javnosti, a takođe doprinosi i

stvaranju negativne slike o Crnoj Gori kao nebezbednoj destinaciji, što se posebno može posmatrati u kontekstu činjenice da smo turistička zemlja.

404 Poslednji registrovani slučajevi iz 2013 godine, ukazuju da su sukobi između OKG kulminirali, te da se krivična djela vrše naočigled velikog broja ljudi, uz postojanje realne opasnosti da neko od lica koje se slučajno zatekne na mjestu izvršenja smrtno strada ili bude teško povrijeđeno.

405 Posebno bi istakli pokušaj ubistva vođe i članova jedne od visokorangiranih OKG, kada je shodno planiranom za izvršenje navedenog djela trebala da bude iskorišćenja velika količina eksploziva, čija je upotreba mogla imati nesagledive posledice po život i zdravlje većeg broja ljudi. Kako se navedeni događaj desio na početku turističke sezone, na području Crnogorskog primorja, realizacije planirane kriminalne aktivnosti imala bi nesagledive političke, bezbjednosne i finansijske konsekvence po Crnu Goru.

406 Registrovano je i da vođe OKG za izvršenje navedenih krivičnih djela angažuju lica mlađe starosne dobi, još uvijek „nedokazana“ u svijetu kriminala, koji na navedeni način sebi obezbjeđuju mjesto u OKG, kao i mjesto prilikom raspodjele profita od kriminalnog poslovanja.

407 U proteklom vremenskom periodu kod pojedinih članova OKG, kao i lica sa kojima ostvaruju saradnju u kriminalnim aktivnostima, registrovano je da u zakonom definisanoj proceduri vrše promjenu ličnog imena. Navedena aktivnosti uglavnom se vrše od strane lica koja su u prethodnom periodu bila lišavana slobode zbog izvršenja različitih krivičnih djela na teritoriji zemalja Zapadne Evrope. Promjena ličnog imena i dobijanje novih identifikacionih dokumenata omogućava im lakše kretanje na području pomenutih zemalja i izbjegavanje kontrole od strane organa za sprovođenje zakona.

408 Profil OKG*

U profilu jedne tipične organizovane kriminalne grupe izdvajaju se sledeće karakteristike:

- OKG najčešće ima čvrsto i dugotrajno jezgro ključnih pojedinaca, povezanih porodičnim ili dugogodišnjim prijateljskim vezama, oko kojih postoji krug stalnih ili privremenih članova, specijalista za razne oblasti i širi krug dostupnih povremenih saradnika.
- Većina OKG se paralelno bavi i potpuno legalnim poslovima, koje po potrebi koriste i da prikriju svoje kriminalne aktivnosti.
- Uspješne OKG koristi napredne kontramjere gdje je omiljeni metod direktan kontakt "lice u lice", a kada zbog komplikovane organizacije i logistike krijumčarenja moraju koristiti telekomunikacije, to čine većinom preko anonimnih internet servisa kao što su "skype", "messenger", satelitski ili pripejd telefoni.
- Raširena je i pojava zamjene ili prikrivanja identiteta, gdje članovi OKG koji mnogo putuju nabavljaju i koriste falsifikovane ili ukradene originalne pasoše, u poslednje vrijeme najčešće pasoše iz Republike Hrvatske.
- Nasilje se češće sprovodi unutar OKG nad svojim članovima ili saradnicima radi održavanja discipline grupe, a rjeđe u cilju proširenja poslova ili naplate dugovanja. Većinom se nasilje unutar grupa organizovanog kriminala ne evidentira od strane policije, jer su žrtve sami kriminalci koji ne žele da prijavom policiji skreću pažnju na svoje kriminalne aktivnosti, već probleme uglavnom rješavaju među sobom.
- OKG ostvaruju saradnju bez obzira na političke, jezičke i druge razlike sa ostalim OKG.

*OKG – organizovana kriminalna grupa

5. OGRANIZOVANE KRIMINALNE GRUPE

(klasifikovano poglavlje sa ličnim podacima članova OKG)

Na operativnom nivou djelovanja, Procjena opasnosti se izrađuje u klasifikovanoj verziji, koja pored javnog dijela sadrži i poglavlje sa opisima i šemama organizovanih kriminalnih grupa sa ličnim podacima o njihovim članovima. Klasifikovana verzija namjenjena je policiji, tužilaštvu i drugim organima i agencijama za sprovođenje zakona u Crnoj Gori, da im posluži kao osnova za donošenje zajedničkih odluka o preduzimanju konkretnih preventivnih, obavještajnih ili operativno-istražnih akcija usmjerenih u pravcu otklanjanja prioriternih problema kroz realizaciju godišnjih Operativnih akcionih planova.

6. ZAKLJUČAK-PREDVIĐANJA, INDIKATORI I PREPORUKE

Strateška analiza koja između ostalog obuhvata i analizu postojećih rizika i procjenu opasnosti, uz pojačan obavještajni rad, preduslov je za efikasnu borbu protiv organizovanog kriminala. Ona predstavlja dokument od strateškog značaja u borbi protiv teških i krivičnih djela organizovanog kriminala i korupcije i njihovog širenja za određeni vremenski period.

Ovaj dokument ima za cilj da se putem analize istakne važnost strateškog pristupa u borbi protiv teškog i organizovanog kriminala, kao i da prikaže trenutno stanje i alarmantnost pojedinih oblika krivičnih djela u regionu i njihovog uticaja na Crnu Goru.

Dostupna saznanja ukazuju na postojanje različitih pojava oblika organizovanog kriminala u Crnoj Gori i neposrednom okruženju i regionu i to u njegovim različitim aspektima ispoljavanja. Istaknuti su oni vidovi kriminala koji predstavljaju glavnu prijetnju i mogu uticati na stanje u Crnoj Gori.

Faktori koji pogoduju razvoju teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori slični su faktorima zemalja u okruženju i možemo ih definisati po vrsti i intenzitetu. U tom smislu, posebno se ističu sledeći faktori:

- Poremećen društveno-ekonomski sistem uz prisustvo korupcije;
- Tranzicija društva i prelazak društvenog vlasništva u privatno;
- Specifičan geo-strateški položaj;
- Prisutnost socijalne nejednakosti i nezaposlenosti stanovništva i
- Nedovoljna međuagencijska i međuinstitucionalna saradnja.

Proaktivan pristup u borbi protiv teškog i organizovanog kriminala nosi u sebi perspektivu promjena u shvatanju naših ukupnih mogućnosti i ograničenja, a podrazumijeva, između ostalog bolje korišćenje obavještajnih podataka i informacija proisteklih iz strateških analiza (Procjena opasnosti ili Analiza rizika), a u cilju identifikovanja glavnih prioriteta kako bi se napravili što kvalitetniji planovi budućeg djelovanja.

Mimo postupanja u odnosu na rješavanje prioriteta problema, sve institucije kroz svoje redovne aktivnosti treba u kontinuitetu da rade na unapređenju znanja, jačanju međusobne saradnje, efikasnijem sprovođenju zakona i nacionalnih strateških dokumenata, primjeni najbolje prakse, povezivanju informacionih mreža i baza podataka, kao i na daljem razvijanju regionalne i šire međunarodne saradnje.

U cilju bolje preglednosti predviđanja razvoja budućih događaja u Crnoj Gori, a na osnovu uticaja stanja u regionu, pripremljen je tablearni prikaz sa indikatorima i preporukama. Za oblasti od posebnog značaja predložen je jedan broj indikatora, dok je za ostale oblasti to potrebno uraditi tokom izrade strateških i operativnih planova.

Prioritetna oblast	Pretpostavke budućeg razvoja	Indikatori	Preporuke
<p>1. DROGA - HEROIN</p>	<p>H1 - Organizovani kriminal u regionu je izmijenio rute koje sada zaobilaze Crnu Goru;</p> <p>H2 - Organizovani kriminal u Crnoj Gori je izmijenio i uveo za sada nepoznate ulazne tačke, rute ili način transporta heroina, moguće morskim ili vazušnim putem i</p> <p>H3 - Organizovani kriminal u Crnoj Gori se više okrenuo domaćem tržištu heroina ili drugim vrstama droge, prije nego međunarodnom krijumčarenju heroina.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Veće zaplijene u Italiji heroina porijeklom iz luka u Albaniji i Grčkoj (H1) • Veće zaplijene heroina u crnomorskim lukama ili duž sjevernog kraka rute (H1) • Intenzivniji direktni kontakti crnogorskih krijumčara sa turskim OKG (H1 i H2) • Češća putovanja crnogorskih krijumčara u Tursku, Bugarsku ili Grčku (H1 i H2) • Zaplijena heroina veće čistoće u luci, na aerodromu ili u vozu u Crnoj Gori (H2) • Povećanje zaplijena drugih vrsta droge u Crnoj Gori (H3) • Povećanje broja medicinskih problema u Crnoj Gori uzrokovanih heroinom (H3) • Povećanje broja imovinskih krivičnih djela počinjenih od strane zavisnika (H3) 	<p>PR1 Da bi se smanjio problem lokalnog tržišta heroina, obzirom na ograničene mogućnosti da iz Crne Gore utičemo na spoljne faktora - priliv i smanjenje ponude heroina iz regiona, osim kroz razmjenu obavještajnih informacija, napori svih zainteresovanih subjekata u Crnoj Gori, u narednih 3 do 5 godina, trebali bi da se prioritarno fokusiraju na smanjenje potražnje za heroinom:</p> <p>a) Prevencijom - smanjenje broja postojećih i pojave novih heroinskih zavisnika prvenstveno kroz neprekidan jedinstveni program edukacije i kampanja;</p> <p>b) Represijom - usmjerenoj na lokalne ulične dilere heroina i smanjenjem njihovog manevarskog prostora, stalnom kontrolom od strane svih nadležnih organa, procesuiranjem i ograničavanjem njihove finansijske moći za nastavak kriminalnog poslovanja.</p> <p>PR2 Da bi nanijeli što veću štetu i smanjili moć organizovanim kriminalnim grupama iz (ili porijeklom) Crne Gore koje se bave krijumčarenjem heroina na međunarodnom planu, potrebno je više raditi na povećanju zaplijene njihovog heroina bilo gdje da se nalazi u svijetu. U tom cilju najbolji rezultati se mogu postići povećanjem razmjene obavještajnih informacija sa svim zemljama duž „Balkanske rute.“</p>

**1. DROGA
- KOKAIN**

K1 - Organizovani kriminal iz Crne Gore (u saradnji sa srpskim i hrvatskim grupama) nastavio je nesmanjenim intenzitetom da učestvuje u krijumčarenju kokaina na relaciji Južna Amerika – Zapadna Evropa, ali je neznatno promijenio rute i metode;

K2 - Organizovani kriminal iz Crne Gore više se uključio u dio krijumčarenja kokaina preko „Balkanske rute” ili Crnog mora;

K3 - Organizovani kriminal iz Crne Gore više koristi teritoriju Crne Gore za tranzit kokaina.

- Putovanja ili duži boravak crnogorskih kriminalaca u Južnoj Americi ili Africi (K1);
- Nastavak hapšenja pomoraca sa ovih prostora na brodovima sa kokainom (K1,K2);
- Povećano interesovanje pomoraca za brodove koji plove po Crnom moru (K2);
- Otkriven brod sa kokainom i našim pomorcem rutom uz Istočnu Afriku, kroz Suetski kanal, Istočni mediteran ili Crno more (K1,K2);
- Češća putovanja crnogorskih krijumčara u Grčku, Tursku, Bugarsku, Rumuniju ili Ukrajinu (K2)
- Pronalazak kokaina na brodu ili jahti u Jadranu koji je plovio od ili ka Crnoj Gori (K3);
- Zaplijena kokaina veće čistoće na teritoriji Crne Gore, posebno primorju (K3);
- Smanjenje ulične cijene kokaina na lokalnom tržištu u Crnoj Gori (K3);
- Članovi OKG porijeklom iz Crne Gore se dovode u vezu sa vlasništvom ili upravljanjem trgovačkim brodovima ili privatnom aviokompanijom (K1, K2, K3).

PR3 U cilju rješavanja problema sa međunarodnom dimenzijom krijumčarenja kokaina, koje stvara političko-diplomatski problem državi u međunarodnim relacijama, potrebno je uložiti dodatne napore da se poveća intenzitet ciljanog prikupljanja i razmjene obavještajnih podataka sa inostranstvom o relativno malom broju lica porijeklom iz Crne Gore, koji su uključeni u poslove sa kokainom i to:

- a) Intenzivirati prikupljanje obavještajnih podataka o aktivnostima naših poznatih kriminalca i njihovih saradnika u inostranstvu koristeći diplomatsko-konzularnu mrežu i jače kontakte sa crnogorskom dijasporom;
- b) Intenzivirati dostavljanje obavještajnih podataka inostranim partnerskim službama za sprovođenje zakona, o povezanosti naših građana i lica porijeklom iz Crne Gore sa poslovima međunarodnog krijumčarenja kokaina;
- c) U cilju bolje kontrole ciljanog prikupljanja obavještajnih informacija u inostranstvu i efikasnije direktne razmjene sa partnerima, u naredne dvije godine izgraditi mrežu crnogorskih policijskih oficira za vezu postavljanjem najmanje na sledeće tačke:
 - Brazil, za područje Južne i Centralne Amerike i Kariba
 - Južnoafrička Republika, za Južnu i Zapadnu Afriku
 - Španija, za Jugo-Zapadnu Evropu i Sjevernu Afriku
 - Holandija, za Sjevero-Zapadnu Evropu i Nordijske zemlje
 - Turska, za Istočni mediteran, Crno more i Bliski Istok

<p>1. DROGA - MARIHUANA</p>	<p>M1 – Povećaće se intenzitet krijumčarenja skanka kopnenim putem iz Albanije preko Crne Gore za BiH i Hrvatsku, prvenstveno od strane privremeno udruženih pojedinaca;</p> <p>M2 – Luka Bar će se intenzivnije koristiti za krijumčarenje skanka skrivenog u vozila utovarena na linijske trajekte za Italiju;</p> <p>M3 – Broj korisnika marihuane u Crnoj Gori će se povećati do evropskog prosjeka;</p> <p>M4 – Povećaće se uzgoj marihuane na otvorenom i u zatvorenom prostoru u Crnoj Gori.</p>	<p>a) Povećana količina pronađenog skanka na ruti ka BiH i Hrvatskoj kod krijumčara koji nisu članovi organizovanih kriminalnih grupa (M1);</p> <p>b) Pronalazak marihuane skrivene u vozilu koje je bilo ukrcao ili tek treba da se ukrca na trajekt iz Crne Gore za Italiju (M2);</p> <p>c) Povećan broj vozila iz Albanije koji za Italiju idu preko luke Bar (M2);</p> <p>d) Češća putovanja crnogorskih krijumčara skanka u Italiju (M2);</p> <p>e) Povećana količina marihuane koja se pronalazi kod maloljetnih lica (M3);</p> <p>f) Povećanje broja krivičnih djela ili saobraćajnih udesa pod dejstvom marihuane (M3)</p> <p>g) Uništavanje plantaža kanabisa u Albaniji (M4)</p> <p>h) Povećan procenat otkrivenih zasada marihuane u Crnoj Gori (M4)</p> <p>i) Otkrivanje laboratorija za uzgoj marihuane u Crnoj Gori (M4).</p>	<p>PR4 Da bi se smanjio problem lokalnog tržišta marihuanom, obzirom na ograničene mogućnosti da iz Crne Gore utičemo na spoljne faktora - priliv i smanjenje ponude marihuane iz Albanije, osim kroz razmjenu obavještajnih informacija, napori svih zainteresovanih subjekata u Crnoj Gori u narednih 3 do 5 godina trebali bi da se fokusiraju prioritarno na smanjenje potražnje za marihuanom kod mlađih korisnika:</p> <p>a) Prevencijom, sa fokusom na rizičnu kategoriju novih korisnika (12-15 godina);</p> <p>b) Represijom, usmjerenoj na lokalne dilere marihune maloljetnicima.</p> <p>PR5 Da bi smanjio obim krijumčarenja skanka preko Crne Gore, povećati razmjenu obavještajnih informacija sa susjednim zemljama, prvenstveno sa Albanijom.</p>
<p>1. DROGA - SINTETIČKE DROGE</p>	<p>S1 – Među korisnicima u Crnoj Gori povećaće se upotreba dizajnerskih sintetičkih droga i lijekova izdatih na recept koji su jeftinija alternativa;</p> <p>S2 – Kriminalci iz Crne Gore sve više će se uključiti u međunarodnu trgovinu sintetičkim drogama i njihovim prekursorima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj internet sajtova registrovanih u Crnoj Gori preko kojih se reklamiraju, i prodaju novi neprovjereni preparati i supstance porijeklom iz zemalja Azije (S1); • Povećano interesovanje na domaćim internet forumima za kupoprodaju dizajnerskih droga i novih preparata (S1); • Povećan obim prodaje u crnogorskim apotekama lijekova na recept tipa psihostimulansa ili drugih jeftinijih alternativa za klasične droge (S1); 	<p>PR6 Da bi se u prvom redu spriječio nastanak problema u većem obimu vezanog za sintetičke droge na teritoriji Crne Gore, potrebno je intenzivirati napore u oblasti prevencije kako je to već detaljno obrazloženo u Nacionalnom strateškom odgovoru za droge Crne Gore. Napori svih zainteresovanih strana u Crnoj Gori u narednih 3 do 5 godina trebali bi da se fokusiraju prioritarno na:</p> <p>a) Prevenciju i unaprjeđenje sistema ranog prepoznavanja sintetičkih droga, gdje se posebna pažnja treba obratiti na pronalazak novih dizajnerskih droga u Crnoj Gori, a koje su već registrovane u zemljama okruženja kao što su:</p>

- Povećan broj medicinski registrovanih slučajeva sa problemima uzrokovanim uzimanjem sintetičkih droga (S1);
 - Češća putovanja i kontakti crnogorskih sa kriminalcima u baltičkim zemljama (S2);
 - Češća putovanja i poslovi crnogorskih kriminalaca sa firmama iz Kine/Azije (S2);
 - Pronalazak veće količine prekursora u ilegalnom posjedu ili evidentirane krađe i nestanci prekursora kod registrovanih distributera (S2);
 - Hapšenje kriminalca porijeklom iz Crne Gore sa većom količinom sintetičke droge u nekoj od zemalja duž Balkanske rute (S2).
- „Spice“ sintetički kanabis, zamjena za marihuanu;
 - „Krokodil“ – dezomorfijum i kodein, „heroin za siromašne“ porijeklom iz Rusije;
 - „Magični zmaj“ sadrži ekstrakte suvih egzotičnih biljaka u obliku mirisnih štapića;
 - ili druge sumnjive supstance porijeklom iz Azije koje se prodaju putem interneta, a sadrže egzotične mirise i bogatu aromu, nijesu zabranjene, a imaju drugu namjenu.
- b) Dodatno ograničiti mogućnosti zloupotrebe lijekova izdatih na recept;
- c) Dodatno pojačati monitoring čuvanja, prodaje i transporta prekursora, odnosno rizičnih hemikalija u hemijskoj, farmaceutskoj i kozmetičkoj industriji.
- PR7** Analitički tim nije u svom radu naišao na dovoljno relevantnih podataka i informacija na osnovu kojih bi se napravila kredibilna procjena ilegalnog tržišta u ovoj oblasti u Crnoj Gori. Da bi se mogao barem grubo procijeniti trenutni obim problema, potrebno je izvršiti procjenu veličine tržišta sintetičkih droga i lijekova izdatih na recept kao alternative drogama. Predlažemo da institucije nadležne za oblast zdravlja i/ili zainteresovane nevladine organizacije, ukoliko već nisu, pokrenu projekat koji bi omogućio barem:
- procjenu broja korisnika sintetičkih droga i zloupotrijebljenih lijekova izdatih na recept;
 - procjenu potrebnih količina (prosječna dnevna/godišnja doza tableta/miligrama);
 - procjenu maloprodajnih i veleprodajnih cijena;
 - dostupne vrste i najčešće načine na koji korisnici dolaze do robe;
 - procjenu mogućeg profita na godišnjem nivou.

2. ILEGALNE MIGRACIJE

IM1 – Ilegalni migranati, nastaviće da dolaze u Crnu Goru u sve većem broju, uglavnom prelazeći granicu van graničnih prelaza u blizini Ulcinja, Podgorice, Plava i Rožaja i to u grupama od po 10-20 migranata, sa ciljem da zloupotrijebe proceduru za dobijanje azila, kako bi se par dana odmorili, prikupili novac i organizovali za nastavak daljeg puta ka zemljama EU.

IM2 - Organizovani kriminal iz Crne Gore (strani organizatori i njihovi lokalni saradnici) intenziviraće aktivnosti na krijumčarenju ilegalnih migranata sa teritorije Crne Gore preko Jadranskog mora manjim plovilima, jedrilicama ili jahtama i kopnenim putem koristeći vozila lokalnih prevoznika u pravcu Hrvatske, direktno ili posredno preko granice sa BiH.

IM3 – Manje grupe imigranata i „lažnih azilanata“ koji samostalno putuju, pri odlasku iz Crne Gore koristiće sve više metod neprimjetnog ubacivanja (bez znanja vozača) u prikolice kamiona čija je krajnja destinacija neka od zemalja EU (ka Hrvatskoj ili preko feribroda ka Italiji), a ukoliko idu u pravcu Srbije za transport do granice angažovaće lokalne krijumčare ili taksi prevoznike.

- Povećan broj stranih državljana koji su uhvaćeni u nezakonitom prelasku državne granice iz pravca Albanije i Kosova ili im nije dozvoljen ulazak u Crnu Goru (IM1);
- Povećan broj zahtjeva za azil koji su odbijeni ili obustavljeni jer se podnosilac nije pojavio na drugom sastanku/intervju (IM1);
- Pronalazak ilegalnih migranata na plovilu u Jadranu u smjeru od ili ka Crnoj Gori (IM2);
- Pronalazak ilegalnih migranata ili „azilanata“ u vozilima lokalnih autoprevoznika ili taksija u graničnom području ka Hrvatskoj, BiH ili Srbiji, ili u smještaju u pograničnoj oblasti (IM2, IM3);
- Pronalazak ilegalnih migranata skrivenih u prikolici kamiona koji napušta Crnu Goru na feribrodu, u luci ili graničnom prelazu ka Hrvatskoj ili BiH (IM3)
- Povećano prisustvo lokalnih autoprevoznika (manjih kombija, transporter) i taksista u pograničnom području, naročito na sporednim slabo prohodnim putevima (IM2, IM3).

PR8 Obzirom da talase ilegalne migracije pokreću spoljni faktori na koje imamo veoma ograničene mogućnosti da utičemo, sve institucije u Crnoj Gori trebale bi u narednih 3 do 5 godina prioritarno da se fokusiraju na to da se ilegalnim migrantima (pojedincima ili organizovanim grupama) prelazak preko naše teritorije ili privremeno zadržavanje na njoj učini ekonomski neisplativo, dugo i sporo. Sve aktivnosti trebale bi prvenstveno kroz prevenciju da budu usmjerene ka otklanjanju identifikovanih olakšavajućih okolnosti koje pogoduju ilegalnim migracijama i organizatorima krijumčarenja ljudi i to:

a) Uvesti dodatne mehanizme koji će onemogućiti zloupotrebu zahtjeva za azil, kako bi se razdvojili stvarni azilanti kojima je zaista potrebna zaštita i pomoć od „lažnih azilanata“ koji koriste proces da dobiju malo vremena, organizuju se i prikupe novac za dalji put. Posebno:

- naglasiti da se „potvrda o podnijetom zahtjevu za azil“ ne može koristiti kao zamjena za identifikacioni dokument, a naročito onemogućiti da se eventualno upotrijebi za obavljanje novčanih transakcija kod komercijalnih banaka ili pošte.
- privremeno ograničenje kretanja do 15 dana primjenjivati na sve podnosiocima azila kojima nije utvrđen identitet. Kretanje ograničiti na područje Podgorice (daleko od graničnog područja pravaca izlaska iz Crne Gore) a razmotriti mogućnost produženje ove mjere na do 30 dana, jer to ne bi trebalo negativno da utiče na stvarne azilante koji imaju namjeru da ostanu u Crnoj Gori duži period.
- b) Povećati budžet u cilju angažovanje dodatnih ljudskih resursa, plovila, vazduhoplova i nabavku

posebne opreme i tehnike za efikasniju kontrolu državne granice i graničnih prelaza, kao što su skeneri, detektori ugljen-dioksida, otkucaja srca, termovizijske i noćne kamere itd.

PR9 U oblasti obavještajnog rada uložiti dodatne napore da se poveća intenzitet ciljanog prikupljanja i razmjene obavještajnih podataka:

a) Intenzivirati prikupljanje obavještajnih podataka o aktivnostima lokalnih prevoznika koji djeluju u pograničnom području, a mogu se dovesti u vezu sa prevozom ilegalnih migranata.

b) Intenzivirati razmjenu obavještajnih podataka inostranim partnerskim službama a posebno sa Policijom Hrvatske i Albanije povećati nivo razmjene obavještajnih informacija o kretanju rizičnih plovila u priobalnom pojasu.

PR10 U oblasti operativno-istražnih aktivnosti angažovati dodatne materijalne i kadrovske resurse radi pokretanja jedne dugotrajne terenske operacije (6-12 mjeseci) na nacionalnom nivou, po uzoru na iskustvo Grčke policije, sa fokusom na:

- pojačani nadzor kopnene granice Crne Gore sa Albanijom i Kosovom, posebno na kritičnim sektorima sa velikim brojem staza ili planinskih puteva u rejonu Ulcinja, Tuzi, Plava i Rožaja
- pojačanu kontrolu kretanja lokalnih autoprevoznika (manjih kombija, transportera) i taksista u pograničnom području, naročito na sporednim putevima i na pravcu od poslednjeg naseljenog mjesta do granice.
- dodatno kontrolisati prikolice kamiona koje čekaju na ukrcaj na feribrod za Italiju.
- pojačati kontrolu kretanja plovila preko Jadranskog mora, manjih brodova, jedrilica, jahti ili gumenih čamaca registrovanih u inostranstvu, iznajmljenih u Hrvatskoj, ili ako su u vlasništvu ili iznajmljena od strane turskih državljana sa privremenim boravkom u Crnoj Gori ili od strane njihovih firmi u Crnoj Gori.

**2. TRGOVINA
LJUDIMA**

za opasnosti kod prostitucije:

T1 - Bogata klijentela sve više će angažovati mlade djevojake iz Crne Gore ili okruženja preko interneta ili uz posredovanje „paravan“ agencija, za cjelodnevne ili višednevnu takozvanu „pratnju-eskort“ na jahtama ili u izdvojenim privatnim lokacijama, čime će se znatno ograničiti mogućnost preventivne kontrole da li ima elemenata prisile sve dok ne bude prekasno, odnosno dok se ne desi akt nasilja kao što je prebijanje, silovanje ili slično.

PR11 Obzirom da pojava „visoke“ prostitucije uzrokovana povećanom potražnjom od strane većinom bogatih ino-klijenata, faktora na čije smanjenje se teško može uticati, fokus prevencije eskalacije problema treba usmjeriti na povećanu kontrolu ponude u cilju većeg ograničenja zloupotrebe maloljetnika ili smanjenje pojave nasilja. Ono što je karakteristično za ovaj problem je i to što ni same nasilja žrtve nijesu spremne da prijave državnim organima kada one ili njima bliska lica imaju čak i ozbiljnih bezbjednosnih problema, jer se i same nalaze u zoni ilegalnih aktivnosti (prostituciji).

a) Državni organi i zainteresovane nevladine organizacije u Crnoj Gori bi trebali ponovo diskutovati, preispitati sve opcije i pronaći adekvatan (zakonit) mehanizam kontrole dobrovoljne prostitucije punoljetnih osoba i njihove zaštite, a kako bi se prvenstveno smanjile mogućnosti i potrebe za prisilom, nasiljem, zloupotrebom maloljetnika i na kraju trgovinom ljudima u cilju seksualne eksploatacije u Crnoj Gori.

b) Globalna komisija za HIV i zakone Ujedinjenih nacija⁵⁵ u svom „Izveštaju o rizicima, pravima i zdravlju“ za 2012 preporučuje državama koje još nisu usvojile zakone koji štite „seksualne radnike“ da to učine, da dekriminališu „dogovorni seks odraslih“ i „dobrovoljni seksualni rad“ i da u zakonima to precizno razdvoje od trgovine ljudima, seksualne eksploatacije ili zlostavljana djece.

⁵⁵ UNDP, United Nations Development Programme, „Report Risks, Rights & Health“, July 2012 The Global Commission on HIV and the Law Preporuke, strana 99 Izveštaja, Prema ovom izvještaju, 80 zemalja u svijetu je zakonom uvelo određeni nivo zaštite „seksualnog rada“ dok je on po zakonu još uvijek kažnjiv u 116 država ili teritorija.

2. TRGOVINA LJUDIMA

za opasnosti po RAE populaciju:

T2 – Maloljetne Romkinje iz Crne Gore više će se odvoditi u inostranstvo zbog unaprijed dogovorenog prisilnog braka ili kućnog ropstva;

T3 – Maloljetni Romi više će biti zlopotrebljavani za ilegalne aktivnosti kao što su prosjačenje, sitne krađe ili džeparenje.

- Povećan broj maloljetnih Romkinja (starosti 12-17 godina) koje su otišle van granica Crne Gore a nisu se vratile u toku jedne godine dana (T2);
- Nesazmjerno mali broj romskih djevojčica pohađa osnovnu i srednju školu (T2);
- Mali broj maloljetnih Roma do 15 godina koji pohađaju redovno (obavezno) osnovno obrazovanje i još manji broj upisuje srednju školu (T3);
- Mali broj romske djece koja redovno idu u predškolske ustanove (T3);
- Povećan broj maloljetnih Roma do 15 godina koji učestvuju u prosjačenju na raskrsnicama, pijacama ili terasama lokala u većim gradovima Crne Gore (T3).

PR12 Obzirom na primjere u regionu, čestu uključenost roditelja ili rođaka u pokretanje problema kroz davanje svoje saglasnosti za eksploataciju djece (natjerani ekonomskim problemima), Crna Gora treba da u cilju prevencije, narednih 3 do 5 godina, uspostavi jaču kontrolu i potpunu evidenciju, edukaciju i integraciju maloljetne populacije Roma radi njene dodatne zaštite:

- a) Puno finansiranje, strožija kontrola i praćenje redovnog obaveznog osnovnog školovanja Roma starosti do 15 godina, uključujući i veće angažovanje školskih psihologa na praćenju i ranom upozoravanju na probleme u porodici (da se spriječi napuštanje školovanja).
- b) Povećanje broja romskih djevojčica koje upisuju, pohađaju i završavaju srednju školu
- c) Povećati finansiranje države i nevladinih organizacija kroz donacije radi povećanja broja romske djece koja idu u predškolske ustanove čime se spušta donji prag starosti i povećava broj djece pod kontrolom i brigom institucija.
- d) Potrebno je veće uključenje postojećih institucija RAE i nevladinih organizacija u prevenciju smanjenja mogućnosti za situacije unaprijed dogovorenog prisilnog braka ili kućnog ropstva, prvenstveno gdje su maloljetni Romi iz Crne Gore odvedeni i eksploatisani u inostranstvu.

**3. PRIVREDNI
KRIMINAL:
AKCIZNE ROBE**

B1 – U narednom periodu se ne očekuje smanjenje obima krijumčarenja cigareta, ali se može očekivati promjena određenih ruta u zavisnosti od ponude i potražnje ili metoda krijumčarenja. Najveći uticaj na promjenu pravca krijumčarenja cigareta preko Crne Gore moglo bi da ima dodatno povećanje akciza na cigarete najprije u Hrvatskoj, a narednih godina i u Srbiji na skoro trostruki sadašnji nivo u skladu sa direktivama EU iz ove oblasti. Pravac krijumčarenja zavisice od povećanja razlike u cijenama iste marke cigareta u različitim državama, ali i od smanjenja životnog standarda potrošača koji se, pogođeni krizom i podizanjem cijena mogu ponovo više okrenuti crnom tržištu.

PR13 U cilju dodatnog smanjenja mogućnosti za krijumčarenje akciznih roba preko crnogorske granice, u narednom periodu trebalo bi:

- a) pojačati kontrole na alternativnim prelazima u pograničnom području ka Kosovu i strožije kontrole dokumentacije i tovara sumnjivih vozila na graničnim prelazima ka Srbiji.
- b) intenzivnije razmjenjivati obavještajne podatke sa susjednim zemljama o markama cigareta aktuelnim za krijumčarenje (sa ili bez akciznih markica), razlikama u njihovoj cijeni i eventualnoj prisutnosti na ilegalnom tržištu Crne Gore
- c) Identifikovati načine stavljanja krijumčarene robe u legalne tokove prometa bez evidentiranja i plaćanja PDV-a
- d) Sprovoditi istraživanja o krijumčarenju roba na i sa područja Crne Gore i u okviru istraživanja identifikovati načine krijumčarenja roba sa drugih područja na područje Crne Gore
- e) Identifikovati ino destinacije sa kojih se uvoze akcizne robe i sprovoditi kontrolu preduzeća koja se bave njihovim uvozom.

<p>3. PRIVREDNI KRIMINAL: VISOKO-TEHNOLOŠKI KRIMINAL</p>	<p>C1 - U Crnoj Gori u narednom periodu može se očekivati da će se povećati obim prevara sa kreditnim karticama. Sve veći broj internet korisnika, novi elektronski servisi i usluge, naročito elektronsko plaćanje preko interneta u Crnoj Gori, predstavljaju posebno rizično okruženje u kojem se prevare sa platnim karticama ubuduće dodatno mogu širiti.</p> <p>C2 - U narednom periodu može se očekivati povećan broj slučajeva krađe identiteta posebno ako se uzme u obzir brz razvoj elektronskog bankarstva. Društvene mreže poput „Facebook“, „Twitera“ i sličnih će u sve većoj mjeri biti pogodno polje za hakovanje naloga i terminlnih uređaja (komjuteru) gdje se dolazi do podataka koji su uskladišteni na istima. Kao posledica navedenih aktivnosti mogu se javiti različite vrste ucjena.</p> <p>C3 - Razvoj interneta i različitih načina za razmjenu multimedijalnog sadržaja u sve većom mjeri će se koristi u svrhu različitih oblika dječije pornografije (Skype, peer to peer tehnologije, GigaTribe).</p>		<p>PR14 Potrebno je preduzeti aktivnosti da se obavežu pružaoci usluga elektronskog plaćanja preko interneta u Crnoj Gori, da uvedu dodatne sisteme zaštite i potvrde identiteta klijenata, kako bi zaštitili korisnike od zloupotreba, a da službama za sprovođenje zakona obezbijede potrebne podatke za sprovođenje istraga ili nadzora.</p>
<p>4.1 ORUŽJE</p>	<p>Xo1 - Pretpostavljamo da će se iz BiH, preko teritorije Crne Gore i dalje krijumčariti manje količine oružja skrivene u privatnim vozilima ka Srbiji i Kosovu, namijenjene prvenstveno ličnom naoružavanju kriminalaca iz Crne Gore i zemalja regiona, a tek u manjoj mjeri za dalju ilegalnu trgovinu građanima.</p>		<p>PR15 U narednom periodu pažnju treba obratiti na dvije posebno rizične oblasti za krijumčarenje oružja preko granice Crne Gore. Jedna je oblast tromeđe Crne Gore, Srbije i Kosova između Rožaja, Novog Pazara, Mitrovice i Peći, a druga oblast je uz granicu Crne Gore i BiH, u trouglu Pljevlja, Plužine i Foča.</p> <p>PR16 Pojačati mjere obezbjeđenja fabrike za proizvodnju eksplozivnih naprava „Polieks“ u Beranama, kao bi se u narednom periodu spriječile krađe različitih vrsta eksploziva iz navedene fabrike.</p> <p>PR17 Kao i u drugim zemljama regiona i u Crnoj Gori je izražen problem dostupnosti oružja u</p>

			<p>posjedu kriminalaca, ali i velikog broja građana. Obzirom da je teško uticati na veliku ponudu, fokus u narednom periodu trebalo bi usmjeriti na smanjenje potražnje, odnosno povećati rizik od sankcije za onog ko ilegalno oružje posjeduje ili ga nosi sa sobom:</p> <p>Većim kaznama trebala bi se odvratiti šira populacija kako građana tako i kriminalaca od nošenja bilo kakvog vatrenog oružja na javnom mjestu, ali i posebno propisati veće sankcije za posjedovanje oružja za takozvane „ofanzivne namjene“, a koje se koristi za razračunavanje među kriminalcima kao što su automatske puške, snajperi, prigušivači, ručni raketni bacači, razne bombe i eksplozivne naprave. Na ovaj način država može preventivno da djeluje na smanjenje broja krivičnih djela koja se vrše uz upotrebu vatrenog oružja.</p>
<p>4.2 MOTORNA VOZILA</p>	<p>Xv1 - U Crnoj Gori i dalje će se dešavati pojedinačne krađe vozila najčešće u cilju njihovog rastavljanja zbog prodaje rezervnih djelova. Za skladištenje i rezanje ukradenih vozila posebno rizična mjesta su male privatne radionice-garaže u predgrađima većih gradova, dok su auto-otpadi rizične lokacije za prodaju tako dobijenih rezervnih djelova.</p> <p>Xv2 - Teritorija Crne Gore manje će biti interesantna kao krajnja destinacija, već više za tranzit unaprijed naručenih krađenih vozila ili za ilegalnu trgovinu rezervnih djelova dobijenih od ukradenih vozila. Pravac na koji bi trebalo obratiti pažnju je Prijepolje-Pljevlja zbog povezanosti kriminalnih grupa iz Crne Gore i Srbije, naročito za vozila ukradena u Beogradu, kao i granica između BiH i Crne Gore za vozila ukradena u kantonu Sarajevo.</p>		<p>PR18 U cilju dodatnog smanjenja mogućnosti kriminalcima za prodaju rezervnih djelova dobijenih rezanjem ukradenih vozila, u narednom periodu trebalo bi vršiti pojačane kontrole malih privatnih radionica-garaža i auto-otpada u prigradskim naseljima sa ciljem utvrđivanja porijekla skupljih rezervnih auto djelova.</p>

<p>4.3 KRIJUMČARENJE ROBA</p>	<p>Xp1 – U narednom periodu može se očekivati porast krijumčarenja falsifikovane robe zbog pada kupovne moći stanovništva.</p> <p>Xp2 - Budući trend koji se očekuje je krijumčarenje krivotvorene robe preko poštanskih centara zbog brzog rasta elektronske trgovine na Internetu gdje se nudi veliki izbor nezakonite robe.</p>		<p>PR19 Ralizovati široku nacionalnu akciju saradnje svih nadležnih organa za sprovođenja zakona u cilju pojačane kontrole</p> <ul style="list-style-type: none"> • maloprodajnih objekata u kojima se vrši prodaja različitih proizvoda poznatih svjetskih brendova; • teretnih brodova – kontejnerskog saobraćaja iz Kine i Turske i • autobuskih prevoznika koji saobraćaju iz Turske.
<p>4.4 KORUPCIJA</p>	<p>Xk1 - Očekuje se da će se i ubuduće koruptivna krivična djela najčešće dešavati u situacijama kada je građaninu zbog birokratskog sistema potrebno da ubrza proceduru ili dobije bolji tretman. Najvjerovatnije je i da će građanin prvi sam ponuditi mito i to u gotovom novcu prije izvršenja usluge.</p>		<p>PR20 U narednih par godina fokus preventivnih aktivnosti svih državnih institucija trebao bi se usmjeriti na uklanjanje birokratskih barijera u pružanju javnih usluga građanima, kao jednog od glavnih identifikovanih uzroka korupcije.</p>
<p>4.5 PRANJE NOVCA</p>	<p>Xn1 - Očekuje se da će se i u Crnoj Gori u narednom periodu za pranje novca uglavnom koristiti elektronske transakcije i sistemi za elektronsko plaćanje preko interneta. Nove tehnologije nude mogućnosti koje će svakako biti interesantne i za one koji se bave kriminalom i pranjem novca, jer pružaju uslugu brzog i sigurnog međunarodnog transfera često neograničenih količina novca uz garantovanje anonimnosti.</p>		<p>P21 U narednih par godina povećati ulaganja službi za sprovođenje zakona u specijalizaciju službenika za istraživanje i nadzor sistema elektronskog plaćanja preko interneta kao i za nabavku adekvatnih softverskih alata za istrage u ovoj oblasti.</p> <p>P22 Dodatno pojačati kontrolu kupoprodaje i izgradnje objekata višemilionske vrijednosti u cilju otkrivanja veza direktnih ili indirektnih veza sa članovima OKG.</p>
<p>4.6 IMOVINSKI KRIMINAL</p>	<p>Xi-1 Dalje pogoršanje materijalne situacije građana izazvano ekonomskom krizom, može uzrokovati povećanje imovinskih krivičnih djela ukoliko svi akteri koji djeluju u polju bezbjednosti ne preduzmu potrebne preventivne aktivnosti da smanje mogućnost za izvršenje ili odvrate od vršenja ovih krivičnih djela.</p>		<p>PR23 Prevencija je najjeftiniji i najefikasniji način rješavanja problema razbojništava. U tom pravcu narednih godina trebalo bi fokus aktivnosti usmjeriti na dugoročna rješenja kao što su:</p> <p>a) smanjenje obima gotovog novca u opticaju (favorizovati elektronsko plaćanje)</p> <p>b) podići nivo obavezne samozaštite svih objekata koji na dnevnoj bazi rukuju sa određenom svotom gotovog novca kao što su benzinske stanice i kladionice (propisati minimum standarda npr. kasa odvojena blind staklom, zaštitne rešetke, službenik obezbjeđenja i sl.)</p>

4.7
ZELENAŠENJE

Xz-1 Očekuje se da će ovaj problem u narednih par godina dalje povećati, obzirom na restriktivnu politiku kreditiranja od strane komercijalnih banaka i nedostatak gotovog novca u opticaju (čime se povećava njegova cijena), neophodnog za pokretanje i održavanje poslovanja malog i srednjeg biznisa. Potražnja stanovništva i privrede za gotovim novcem je i dalje velika u odnosu na malu ponudu, odnosno lakoću njegovog dobijanja u okviru legalnog bankarskog poslovanja. Nevedeni faktori uz prezaduženost fizičkih i pravnih lica, pogoduju da se rizične grupe u cilju pukog preživljavanja ili pokretanja rizičnih poslovnih ideja okreću zelenašima.

PR24 Da bi se smanjio problem zelenašenja potrebno je da se u njegovo rješavanje aktivnije uključe sve institucije, a posebno one koje se bave zaštitom finansijskih interesa i tokova novca, obzirom na procijenjenu količinu novca koja cirkuliše u paralelnom ilegalnom sistemu bankarskog poslovanja:

- d) Prevencijom, kroz promjene propisa i zakonodavstva kako bi se smanjio i ograničio manevarski prostora zelenašima da vrše svoje kriminalne aktivnosti i olakšalo pravosudnim i organima za sprovođenje zakona dokazivanje i procesuiranje izvršilaca ovih krivičnih djela uz mogućnost oduzimanja njihove imovine.
- e) Obavještajnim radom, u cilju popunjavanja praznina u informacijama o poznatim zelenašima, sa fokusom na obim novca datog na kamatu, način rada i identifikaciju potencijalnih žrtava nasilja. Posebnu pažnju obratiti na prikupljanje podataka koji ukazuju na udruživanje u cilju vršenja zelenašenja.
- f) Represijom, usmjerenoj na procesuiranje zelenaša za krivična djela za koja je predviđena i mogućnošću oduzimanja nezakonito stečene imovine.

7. LITERATURA

- ESPAD, Izveštaj „Supstance korišćene među srednjoškolicima u 36 evropskih država“, 2011
- EUROPOL, EU OCTA „Procjena opasnosti od organizovanog kriminala“, 2011
- FRONTEX, „Godišnja analiza rizika“, 2012
- R.Srbija, „Nacionalna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala“, 2009
- RIEAS, Bjelajac Ž., „Contemporary tendencies in money laundering methods: review of the methods and measures for its suppression“, 2011
- RIEAS, Malousi D., „Illegal immigration and human trafficking in Greece during the past decade“, 2011
- SELEC, SEE OCTA „Procjena opasnosti od organizovanog kriminala“, 2011
- SELEC, SEE SOCTA „Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala“, 2013
- SOCA, UKTA „Procjena opasnosti od organizovanog kriminala“, 2009/2010
- UNDP, Globalna komisija za HIV i zakone „Izveštaj rizici, prava i zdravlje“, 2012
- UNODC, „Analitički izvještaj o situaciju u vezi sa drogama u Jugoistočnoj Evropi“, 2011
- UNODC, Izveštaj „Korupcija na Zapadnom Balkanu“, 2011
- UNODC, Procjena opasnosti „Globalna trgovina Afganistanskim opijumom“, 2011
- UNODC, „Svjetski izvještaj o drogama“, 2011
- UNODC, „Svjetski izvještaj o drogama“, 2013
- US State Department, „Izveštaj o trgovini ljudima“, 2012
- www.ec.europa.eu \ European commision, COM(2012) 351 final, on concrete ways to reinforce the fight against tax fraud and tax evasion including in relation to third countries, 2012
- www.euobserver.com \ „Greece to complete anti-migrant wall 'very shortly'“, april 2012
- www.mf.gov.me \ „Ekonomski i fiskalni program za Crnu Goru 2010-2013“, 2011
- www.mf.gov.me \ „Informacija o mjerama za suzbijanje sive ekonomije za 2012 godinu“, 2012
- www.minmanj.gov.me \ „Strategija za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012“
- www.minmanj.gov.me \ „Strategija za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016“
- www.monstat.org \ „Baza podataka RAE populacije u Crnoj Gori, 2008“
- www.mzdravlja.gov.me \ „Nacionalni strateški odgovor za droge 2008-2012“
- www.policija.hr \ Nacionalni programi, Suzbijanje zlouporabe droga
- www.policija.hr \ Nacionalni programi, Trgovanje ljudima
- www.worldbank.org \ definicije

Najava događaja

Aktivnosti kroz IPA2012

Potrebe za daljim razvojem Nacionalnog obavještajnog modela prepoznate su kako od strane Vlade Crne Gore tako i od partnera iz EU, te su kao takve uvrštene kao mjera u Akcionom planu za pregovaračko poglavlje 24. Ekspertska pomoć za dalje usklađivanje metodologija izrade strateških dokumenata i postizanja standarda u politikama upravljanja i višegodišnje strateško i operativno planiranje borbe protiv teškog i organizovanog kriminala biće podržana predpristupnim fondovima EU tokom 2014-2015 godine kroz projekat IPA2012.

Regionalni projekat Srbija, Makedonija i Crna Gora (OEBS/DCAF)

Dodatna podrška jačanju kapaciteta za stratešku analizu i strateške procjene u kriminalističkim policijama Ministarstava unutrašnjih poslova Crne Gore, Srbije i Makedonije, obezbjeđena je i kroz regionalni projekat u organizaciji OEBS/DCAF-a, koji će se realizovati tokom naredne dvije godine.

Izrada

Procjenu opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori izradio je Radni tim za izradu strateških dokumenata Uprave policije Crne Gore, sastavljen od strateških i operativnih policijskih analitičara, a na osnovu podataka dobijenih o stanju, dinamici i trendovima teškog i organizovanog kriminala iz policijskih izvještaja i procjena, obavještajnih informacija, analitičkih prikaza, istraživanja i drugih izvještaja koje su izradile relevantne domaće institucije ili međunarodne i regionalne policijske i druge organizacije, kao i koristeći širok spektar javno dostupnih izvora.

Tim Uprave policije za izradu strateških dokumenata

Novembar 2013

Uprava policije Crne Gore

Bul.Sv.Petra Cetinjskog 22
Podgorica, 81000

tel/fax + 382 20 247 587
e-mail: uprava@policija.me

www.mup.gov.me/upravapolicije

Spasite drvo ... ne štampajte ovaj dokument ukoliko zaista ne morate
dostupan je u elektronskoj formi na: www.mup.gov.me/upravapolicije